

Kooskõlastustabel

Ettepaneku esitaja	Ettepaneku sisu	Arvestatud/mittearvestatud
Kaitseministeerium		
1.	Eelnõu peamine eesmärk on lihtsustada halduskohtumenetlust. Kaitseministeerium toetab kohtu loa taotlemise kaotamist õiguste ja lubade peatamise protsessis, kuid ei nõustuda eelnõu §-ga 4, millega tunnistatakse KVTs §-id 33¹ ja 71¹ tervikuna kehtetuks järgmistel põhjustel: 1) Eelnõu väljatöötamisse ei ole kaasatud Kaitseressursside Ametit, Kaitseväge, Transpordiametit, Keskkonnaametit, Politsei- ja Piirivalveametit ega Eesti Jahimeeste Seltsi, kes on vahetult seadusemuudatuse subjektideks ning hakkavad vahetult otsustama ilma kohtu vahekontrollita erinevate lubade peatamise üle. Seetõttu ei ole ka käesoleval juhul võimalik hinnata, kuidas nimetatud muudatused praktikas toimida võiksid ning milliseid protsesse peaksid haldusorganid edaspidi muutma ning kas nimetatud muudatused tagavad tööprotsesside ja töökoormuse vähendamise, mis on vajalikud eesmärgi efektiivseks saavutamiseks ja mis paratamatult muutuvad seoses seadusmuudatusega.	Selgitatud. Puudutatud haldusorganid on olnud kaasatud eelnõu kooskõlastamise protsessis eeskätt läbi nende valitsemisala ministeeriumite. Lisaks on eelnõu saadetud arvamuse avaldamiseks ka kõikidele kõnealustele haldusorganitele. Eelnõu on muudetud selliselt, et lube või õigusi andvate haldusorganite töökoormus ja töökorraldus väga palju ei muutu, kuna otsuseid kutsealuste ja reservis olevate isikute lubade ja õiguste peatamise ja mitteandmise kohta hakkavad edaspidi tegema KRA ja Kaitsevägi.
2.	2) Kehtiva õiguse kohaselt on KVTs §-s 33¹ sätestatud, millisel juhul võib Kaitseressursside Amet alata õiguste ja lubade kehtivuse peatamist ning §-s 71¹ on sätestatud, millisel juhul võib seda teha Kaitsevägi. Enne õiguste ja lubade peatamise algamist hoiatab Kaitseressursside Amet või Kaitsevägi isikut, kes on korduvalt jätnud kohustuse täitmata. Hoiatus tuleb isikule kätte toimetada KVTs-is sätestatud korras. Kui isik jätab	Arvestatud. Eelnõu ja seletuskiri muudetud. Muudatusega jäetakse KVTs-i alles §-d 31¹ ja 71¹, kus nähakse ette, et KRA või Kaitsevägi esitab kutselausele või reservis

	hoiatuses märgitud kohustuse taaskord täitmata, võib Kaitseressursside Amet või Kaitsevägi kehtiva õiguse kohaselt taotleda halduskohtult luba isikule väljastatud õiguste ja lubade peatamiseks. Lisaks on kõnesolevates sätetes esitatud loetelu, milliseid andmeid ja tõendeid tuleb Kaitseressursside Ametil või Kaitseväel halduskohtule esitatavale taotlusele lisada. Halduskohtult õiguste ja lubade peatamiseks loa saamisel (kohtumäärus) edastatakse see asutusele, kes vastavaid õigusi või lube väljastavad. Kohtumäärus on olnud asutusele kohustav ning siinkohal asutus ei saa õiguste ja lubade peatamisest keelduda. Õiguste ja lubade kehtivus peatatakse, kuniks isik on kohustused täitnud. Kohustuse täitmisest teavitab asutust Kaitseressursside Amet või Kaitsevägi. Eelnõu kohaselt tunnistatakse eelpool kirjeldatud kord ja põhimõtted kehtetuks ning lubade ja õiguste peatamise sätted jäävad muudetud kujul vaid eriseadustesse, v.a KVTS-i, mis reguleerib kaitseväeteenistuskohustuse täitmist. Eelnõu kohaselt antakse õiguste ja lubade peatamise otsustamine vastavale asutusele või isikule (Transpordiamet, Keskkonnaamet, Eesti Jahimeeste Selts, Politsei- ja Piirivalveamet). Eelnõukohase seaduse jõustumisel võib näiteks „Transpordiamet peatada mootorsõiduki juhtimise õiguse kutsealusel, kes ei täida kaitseväeteenistuse seaduses sätestatud tervises seisundi hindamisel osalemise kohustust või ajateenistusse asumise kohustust, ning reservis oleval isikul, kes ei täida Kaitseväe määratud ajaks õppekogunemisele ilmumise kohustust. Transpordiamet lähtub otsuse tegemisel Kaitseressursside Ameti või kaitseväe poolt isiku ärakuulamisest kogutud andmetest, kui lisaandmete saamine ei ole vajalik.“. Eelnõuga kavandatud lahenduskäik võib osutuda problemaatiliseks, sest eelnõu ei reguleeri isiku teavitamise korda, õiguste ja lubade teatamise menetluse algatamise ja läbiviimise korda, menetlemise tähtaegu ning Kaitseressursside Ameti ja Kaitseväe poolt esitatud taotluse rahuldamata jätmise tagajärgesid.	olevale isikule hoiatuse, et tema lube või õigusi hakatakse piirama. Sätetes nähakse ette, et kui kutsealune või reservis olev isik jätab hoiatuses märgitud kohustuse täitmata, siis edaspidi võib KRA või Kaitsevägi teha ise otsuse kutsealuste ja reservis olevate isikute lubade ja õiguste piiramiseks. Kaitseväekohustuse täitmisest kõrvalehoidjate suhtes rakendatavad piirangud tulenevad otseselt kaitseväeteenistuse seadusest ning on seotud riigikaitse kohustuste täitmise järelevalvega. Seetõttu on põhjendatud, et piiravate meetmete kohaldamise üle otsustab haldusorgan, kellel on sisuline pädevus hinnata isiku kaitseväekohustuse täitmist, selle täitmata jätmise asjaolusid ning meetmete vajalikkust ja proportsionaalsust. KRA-l ja Kaitseväel on seejuures olemas nii asjakohane teave kui ka kogemus selliste otsuste tegemiseks. KRA ja Kaitsevägi edastavad enda otsuse asjaomastele lube või õigusi andvatele haldusorganitele, kes selle alusel peatavad loa või õiguse või keelduvad selle andmisest. Muudatusega jäetakse kehtivast KVTS § 33¹ ja § 71¹ välja lõiked 2-4, kuna need reguleerivad HMSis tulenevaid põhimõtteid.
--	--	---

		Dokumentide kättetoimetamine on sätestatud HMS 7. jaos ning seetõttu ei ole vajalik seda eriseaduses enam täpsustada. Hoiatuse puhul ei ole tegemist haldusaktiga, vaid menetlustoiminguga ning HMS § 5 näeb ette, et üldjuhul määrab menetlustoimingu vormi ja muud haldusmenetluse üksikasjad haldusorgan kaalutusõiguse alusel. Kehtiv lõige 4 ei ole samuti vajalik. Kui isikul lube või õigusi ei ole, siis ei pea ka hoiatust esitama. Samuti ei ole vajalik ette näha mitme taotluse esitamist kohtule, kuna kohtu roll kaob ära. Edaspidi esitab KRA või Kaitsevägi avalduse nendele haldusorganitele, kes lube või õigusi annavad.
3.	KVTS §-ide 33¹ ja 71¹ tervikuna kehtetuks tunnistamisega kaotatakse Kaitseressursside Ameti ja Kaitseväe pädevus korduvalt kohustuse täitmisest kõrvalehoidja suhtes lubade ja õiguste kehtivuse peatamise taotlemiseks, sest kaotatakse KVTS-is õiguslik alus sellise piirava meetme rakendamise võimalikkuse kohta. Vastava meetme kasutuselevõtu võimalus jäetakse eelnõuga vaid vastavaid lube ja õigusi reguleerivatesse eriseadustesse. Kaitseministeeriumi hinnangul peab Kaitseressursside Ameti ja Kaitseväe pädevusnorm olema sätestatud kaitseväeteenistust reguleerivas eriseaduses ning kaudselt lube ja õigusi reguleerivatest seadustest pädevusnormi tuletamine ei taga õigusselgust ega ole piisav lubade ja õiguste peatamise menetlustoimingute teostamiseks. Vastavale seisukohale on varasemalt jõudnud ka Justiitsministeerium, mil on korduvalt rõhutanud, et kaitseväekohustuslaste osas andmete küsimise,	Arvestatud. Eelnõu ja seletuskirja täiendatud. Selgitused antud eelmise märkuse juures.

	kogumise, toimingute tegemise alus ja eesmärk ning Kaitseressursside Ameti ja Kaitseväge pädevus nende toimingute tegemisel peavad selgelt olema sätestatud KVTs-is. Põhjuseks on Justiitsministeerium toonud asjaolu, et kodanikul peab olema selge ülevaade ja kindel arusaam, milliseid toiminguid tema suhtes võib algtada ja milliseid andmeid selleks on asutusel õigus koguda. Eelnõuga hakkaks sisuliselt kaitsevägekohustuse täitmata jätmise tagajärgede üle otsustama asutus või isik, kelle seadusest tulenev ülesanne ei ole kaitsevägekohustuse korraldamine.	
4.	Asutustel on õigus töödelda vaid neid isikuandmeid, mis on vajalikud tema seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks ehk asutuse poolt pakutava teenuse osutamiseks või õiguse tagamiseks (näiteks juhulubade väljastamisel töötleb Transpordiamet vaid neid andmeid, mis on vajalikud isikule mootorsõiduki juhtimisõiguse väljastamiseks. Loetelu andmetest on kehtestatud vastavates õigusaktides). Kaitseministeerium palub eelnõu isikuandmete töötlemise õiguste võrra, vastavalt asutuste pädevusele, täiendada.	Selgitatud. Eelnõu ja seletuskirja on muudetud selliselt, et kutsealuste ja reservis olevate isikute lubade ja õiguste piiramise otsuse teeb edaspidi KRA või Kaitseväge. Lube või õigusi andvad haldusorganid peatavad selle otsuse alusel isiku loa ja õiguse tehes sellekohase märke vastavas registris.
5.	Kaitseministeerium ei toeta hoiatuste kaotamist. Senine praktika näitab, et piiravate meetmete rakendamise kavatsuse kohta hoiatusteate saatmisel on olnud positiivne mõju eriti isikute osas, kelle kohustuse mittetäitmine on olnud küll korduv, kuid pole veel muutunud süstemaatiliseks. Selliste juhtumite puhul täidab Kaitseressursside Ameti hinnangul isik kohustuse peale hoiatuse saamist, mistõttu ei ole vajadust isiku õigusi riivavat otsust teha ja see vähendab hilisemat koormust selgitamise, vaidemenetluse ja halduskohtusse pöördumise vähenemise näol.	Arvestatud. Eelnõu ja seletuskirja muudetud. Eelnõuga jäetakse KVTs-i §-id 31¹ ja 71¹, milles on sätestatud hoiatuse tegemine ning samuti KRA või Kaitseväge poolt lubade ja õiguste piiramise otsuse tegemine.
6.	Eelnõuga ei ole hinnatud, millised tagajärjed kaasnevad nii isikule kui ka taotluse esitanud asutusele, kui kaalutusõigus antakse haldusorganile. Kaitseministeeriumi hinnangul kasvab oluliselt vaidluste osakaal, mis omakorda suurendab haldusorganite töökoormust.	Selgitatud. Teatav vaidluste osakaalu suurenemine võib olla tõenäoline, sest edaspidi kaob kohtu eelkontroll ja seega võib inimestel olla põhjendatud soov, et lubade või õiguste

		piiramise otsuste õiguspärasust kontrolliks kohtus. Seetõttu võib KRA või Kaitseväge koormus kohtumenetlustes osalemise tõttu veidi suurened. Siiski ei ole alust arvata, et kõik kusealused ja reservväelased hakkavad edaspidi kõne all olevaid otsuseid vaidlustama ning seetõttu eelduslikult kohtute koormus muudatuste tagajärjel siiski väheneb, kuna kehtiva õiguse kohaselt tuleb kohtulik eelkontroll teha kõikide otsuste puhul.
7.	Eelnõuga jääb ebaselgeks, kuidas teavitab luba andnud haldusorgan taotlejat loa kehtivuse peatamise kohta või peatamata jätmise kohta. Seetõttu jääb ebaselgeks, kuidas saaks Kaitseressursside Amet või Kaitseväge haldusorgani otsuse vajadusel vaidlustada ning kas vaidlustamine toimuks kohtus või luba väljastanud haldusorganis. Kaitseministeeriumi hinnangul tuleks vastav vaidlustamise kord täpsemalt reguleerida.	Selgitatud. Eelnõu ja seletuskirja on muudetud selliselt, et edaspidi teeb kutsealuste ja reservis olevate isikute lubade ja õiguste peatamise või mitteandmise otsuse KRA või Kaitseväge. Kui selle otsuse aluseks olevad asjaolud on ära langenud, siis teavitavad KRA ja Kaitseväge luba või õigust andvat haldusorganit, kes taastab loa või õiguse tehes vastavas registris sellekohase märke.
8.	Kokkuvõttes Kaitseministeerium toetab kohtu loa taotlemise kaotamist, kuid tuginedes eeltoodud põhjendustele, oleme seisukohal, et kaitseväeteenistuskohustusest kõrvalehoidjate korral õiguste ja lubade peatamise otsustamise õigus peaks jääma Kaitseressursside Ametile ja Kaitsevägele ning õiguste ja lubade väljastaja haldusorgan peaks jääma otsuse täideviijaks. Samuti peab Kaitseministeerium vajalikuks, et KVTS-is oleks jätkuvalt sätestatud Kaitseressursside Ameti ja Kaitseväge pädevus kõrvalehoidjate suhtes õiguste ja lubade	Arvestatud ja selgitatud. Eelnõu ja seletuskirja on muudetud selliselt, et KVTSi on jäetud §-d 31¹ ja 71¹, mis näevad ette kutsealuse või reservis oleva isiku hoiatamise KRA või Kaitseväge poolt, kui nad ei täida neile KVTSi alusel pandud kohustusi. Lisaks nähakse ette, et KRA või

	kehtivuse peatamise pädevuse osas ning oleks selgelt sätestatud lubade ja õiguste kehtivuse peatamisest teavitamise kord. Eelnevast tulenevalt leiame, et KVTS §-id 33 ¹ ja 71 ¹ ei saa tervikuna kehtetuks tunnistada.	Kaitsevägi teeb ise otsuse kutsealuse või reservis oleva isiku lubade või õiguste piiramiseks ning edastab selle otsuse täitmiseks ka asjaomasele luba või õigust andvale haldusorganile.
9.	Lisaks palume täiendavalt analüüsida eelnõuga tehtavate eriseaduste muudatuste mõju asutuste töökorraldusele ja töökoormusele. Samuti palume muudatuste rakendamiseks näha ette piisav aeg, et Kaitseressursside Amet ja Kaitsevägi saaks luba andvate haldusorganitega vajalikud protsessid läbi arutada ning vajalikud arendused teha.	Selgitatud. Kuna eelnõu ja seletuskirja on muudetud selliselt, et KRA või Kaitsevägi teeb edaspidi ise otsuse kutsealuse või reservis oleva isiku lubade või õiguste piiramiseks, siis ei kaasne muudatustega lube ja õigusi väljastavatele haldusorganitele märkimisväärset töökoormust.
Kliimaministeerium		
1.	Eelnõuga plaanitakse kehtetuks tunnistada kaitseväeteenistuse seaduse (KVTS) §-d 33 ¹ ja 71 ¹ , mis reguleerivad muu hulgas mootorsõiduki juhtimisõiguse ning väikelaeva ja jeti juhtimise õiguse andmisest keeldumise ja nende õiguste peatamise aluseid juhul, kui kutsealune eirab tervises seisundi hindamise või ajateenistuse asumise kohustust või reservis olev isik hoiab kõrvale õppekogunemisele ilmunise kohustusest. Viidatud KVTS paragrahvides on sätestatud halduskohtule loa taotlemise alused erinevate õiguste ja lubade peatamiseks ja nende andmisest keeldumiseks ning isikute eelnev hoiatamine nõuete rikkumiste tagajärgedest. Eelnimetatud KVTS paragrahvidega seonduvat muudetakse eelnõu kohaselt ka liiklusseaduse (LS) § 106 lõiget 1 ¹ ja § 124 lõiget 4 ² selliselt, et edaspidi langeb juhtimisõiguse andmisest keeldumise või juhtimisõiguse peatamise kaalutlusotsuse tegemine KVTS-st tulenevate kohustuste täitmise kõrvalehoidmisel Transpordiametile. Ehk kui kehtiva regulatsiooni kohaselt teostab kaalutlusõigust isikute õiguste piiramiseks nii Kaitseressursside Amet, Kaitsevägi kui Halduskohus, siis edaspidi	Arvestatud ja selgitatud. Eelnõu ja seletuskiri muudetud. Muudatusega jäetakse KVTSi alles §-d 31 ¹ ja 71 ¹ , kus nähakse ette, et KRA või Kaitsevägi esitab kutselausele või reservis olevale isikule hoiatuse, et tema lube või õigusi hakatakse piirama. Sätetes nähakse ette, et kui kutsealune või reservis olev isik jätab hoiatuses märgitud kohustuse täitmata, siis edaspidi võib KRA või Kaitsevägi teha ise otsuse kutsealuste ja reservis olevate isikute lubade ja õiguste peatamise kohta. Kaitsevägekohustuse täitmisest kõrvalehoidjate suhtes rakendatavad piirangud tulenevad otseselt

	langeb kaalutluskohustus Transpordiametile. Kehtiva LS § 106 lõike 1¹ kohaselt ei anta auto ja mootorratta juhtimise õigust ning esmast juhiluba ei väljastata isikule, kellele nimetatud õiguse või loa andmisest keeldumist lubab halduskohus KVTs § 33¹ lõikes 5 nimetatud Kaitseressursside Ameti või § 71¹ lõikes 5 nimetatud Kaitseväge taotluse alusel ja Transpordiamet lõpetab nimetatud keelu, kui keeldumise asjaolud on ära langenud ja Kaitseressursside Amet või Kaitsevägi on sellest Transpordiametit teavitanud ning halduskohtu määrusest ei tulene teisiti. Samuti sätestab LS § 124 lõige 4², et Transpordiamet peatab mootorsõiduki juhtimise õiguse, kui halduskohus on KVTs § 33¹ lõikes 5 või § 71¹ lõikes 5 sätestatud taotluse alusel andnud loa mootorsõiduki juhtimise õigus peatada. Seejuures taotleb halduskohtult seda luba kas Kaitseressursside Amet või Kaitsevägi. Viidatud kehtivatest sätetest on selgelt näha, et juhtimisõiguse andjal ehk Transpordiametil puudub kaalutlusõigus ja ta täidab halduskohtu otsust, mis omakorda tugineb Kaitseressursside Ameti või Kaitseväge edastatud taotlusele, mis on vastavalt läbi kaalutud. Analoogsed Transpordiametit puudutavad sätted on ka meresõiduohutuse seaduses väikelaeva ja jetti juhtimisõigusega seoses ning teisi loa andjaid puudutavad sätted muudes seadustes, mis reguleerivad jahipidamisõigust, kalastuskaarti, relva- ja relvasoetamisluba. Kliimaministeeriumile pole selge, millele tuginedes hakkab Transpordiamet tegema otsuseid juhtimisõiguse andmisest ja esmase juhiloa väljastamisest keeldumise ja juhtimisõiguse peatamise kohta. Kui eelnõu eesmärk on kaotada ära Kaitseressursside Ametil ja Kaitseväel halduskohtult loa taotlemise nõue, et kohtu koormust vähendada, siis ei ole otstarbekas KVTs § 33¹ ja 71¹ täies ulatuses kehtetuks tunnistada, vaid tuleks sätestada, et vastava kaalutlusotsuse teeb oma pädevuse ulatuses kas Kaitseressursside Amet või Kaitsevägi, kes esitab vastava otsuse loa andjale, kes teeb selle alusel toimingud asjakohase õiguse piiramiseks. Leiame, et eelnõu seletuskirjas antud selgitus kaalutlusõiguse panemiseks loa andjale ei ole asjakohane - Kaitseväeteenistuse seadusest jäetakse välja ka sätted isikule hoiatuse	kaitseväeteenistuse seadusest ning on seotud riigikaitse kohustuste täitmise järelevalvega. Seetõttu on põhjendatud, et piiravate meetmete kohaldamise üle otsustab haldusorgan, kellel on sisuline pädevus hinnata isiku kaitsevägekohustuse täitmist, selle täitmata jätmise asjaolusid ning meetmete vajalikkust ja proportsionaalsust. KRA-l ja Kaitseväel on seejuures olemas nii asjakohane teave kui ka kogemus selliste otsuste tegemiseks. KRA ja Kaitsevägi edastavad lubade ja õiguste peatamise ja mitteandmise otsuse asjaomastele lube või õigusi andvatele haldusorganitele, kes selle alusel peatavad loa või õiguse või keelduvad selle andmisest. Kaalutlusõigus loa või õiguse peatamisel jääb KRA-le ja Kaitseväele ning lube või õigusi andvad haldusorganid täidavad üksnes KRA või Kaitseväge otsust tehes sellekohase märke vastavas registris. Kui loa või õiguse peatamise aluseks olnud asjaolud on ära langenud, siis teavitavad KRA või Kaitsevägi asjaomast haldusorganit, kes taastavad vastavas registris isiku loa või õiguse.
--	---	--

tegemise kohta, HMSi põhimõtetest tulenevalt on haldusorganil haldusmenetluse läbiviimisel selgitamiskohustus (HMS § 36) ning menetlusosalise arvamuse ja vastuväidete ärakuulamise kohustus (HMS § 40). Samuti ei ole eelnõuga täpsemalt sätestatud, kuidas edaspidi KRA ja Kaitsevägi pöörduvad loa või õiguse andnud haldusorgani poole ning taotlevad kutsealuste ning reservis olevate isikute lubade või õiguste piiramist. Tegemist on haldusorganite omavahelise asjaajamisega, mille kesksed põhimõtted on sätestatud HMSis. Transpordiamet (või mõni teine eriõigust andev asutus) ei ole sisuliselt pädev kaalutlema, kas nende valdkonnaga mitteseotud nõuete täitmise tagamiseks on kohane piirata isikule antud eriõigust (ehk nt keelduda juhtimisõiguse andmisest või peatada juba antud juhtimisõigus). Eelnõust ei selgu, milliseid kaalutluskriteeriume peaks Transpordiamet kaalutlusõiguse teostamisel arvesse võtma – kas piisav on ühest või mitmest KVTSi nõudest kõrvalehoidmine või nõuete ühe- või mitmekordne rikkumine ning millised võivad olla kohustuse rikkumist leevendavad asjaolud jmt kriteeriumid. Sisuliselt pannakse eelnõuga Transpordiametile täiendav uurimiskohustus ja kohustus teostada järelevalvet KVTS nõuete täitmise üle, st et Transpordiamet peab enne juhtimisõiguse andmist välja selgitama KVTS rikkumised ja nendega seotud asjaolud, hindama nende raskust ning näiteks pärast juhtimisõiguse andmist jätkama järelevalvet selle üle, et isik kohaselt täidaks KVTS-i nõudeid, sest nende nõuete rikkumine võib olla aluseks juhtimisõiguse peatamiseks. Transpordiametil puuduvad aga kohased hoovad KVTS-st tulenevate nõuete täitmise tagamiseks ja nõuete täitmiseks kohaste meetmete kohaldamiseks, nt puudub Transpordiametil õigus teha isikule KVTS nõuete rikkumiste eest hoiatusi või ettekirjutusi. Seega, eelnõuga pannakse Transpordiametile küll kohustus kaaluda juhtimisõiguse andmisest keeldumist või selle peatamist KVTS nõuete rikkumisel, kuid samas ei anta talle õigust kohaldada KVTS-st tulenevate kohustuste täitmiseks vähemkoormavaid viise, nt hoiatamist või ettekirjutuse tegemist või muid taolisi meetmeid. Seejuures kaotatakse KVTS-i	
--	--

	asjaomaste sätete kehtetuks tunnistamisega ka Kaitseressursside Ameti ja Kaitseväge õigus juhtimisõiguse andmisest keeldumise või juhtimisõiguse peatamise algatamise meetmete võtmiseks. Muu hulgas on eelnõus puudulikult reguleeritud isiku teavitamise kord, õiguste ja lubade teatamise menetluse algatamise ja läbiviimise kord, menetlemise tähtajad ning Kaitseressursside Ameti ja Kaitseväge poolt taotluse esitamise õigus, rääkimata taotluse rahuldamata jätmise tagajärgedest. Eelnevast tulenevalt leiame, et Transpordiametil ei ole võimalik eelnõuga pandud kohustuse täitmist mõistlikult teostada. Leiame, et KVTs nõuete rikkumisel isiku suhtes hoiatamismenetluse läbiviimine ja otsuse tegemine täiendavate meetmete kohaldamiseks, sh ka juhtimisõiguse andmisest keeldumiseks või juhtimisõiguse peatamiseks, peaks jääma Kaitseressursside Ametile ja Kaitsevägele, sest keeldumise või peatamise aluseks olevad nõuded ja kriteeriumid tulenevad KVTs-st ja neid on pädev hindama haldusorgan, kes teeb nende nõuete täitmise üle järelevalvet KVTs alusel. Eelnõus toodud lahenduse puhul ei ole hinnatud piisavalt ka selle mõjusid ja lisanduvat ressursivajadust – seni ei pidanud loa andja tegema kaalutlusotsust, vaid täitis kohtu otsust, kuid eelnõuga viiakse kaalutlusotsuse tegemise kohustus loa andjale, kellel tegelikke sisulisi teadmisi ja pädevusi ning seega ka võimalust vastavaks kaalutlemiseks ei ole. Eelnõu seletuskirjas puuduvad hinnangud sellele, milline on töökoormuse kasv Transpordiametile ja lisanduv ressursivajadus. Seletuskirjas on mõjude osas üksnes selgitatud, et nii Kaitseressursside Amet kui ka Kaitseväge peavad muutma oma seniseid tööprotsesse, kuid nende ametite töökoormus olulisel määral ei suurene. Kõige enam mõjutab muudatus töökoormuse ja tööprotsesside osas just lube andvaid haldusorganeid: Transpordiametit, Keskkonnaametit, Eesti Jahimeeste Seltsi ning Politsei- ja Piirivalveametit. Kaitseressursside Amet ja Kaitseväge esitavad edaspidi taotluse luba või õigust andvale haldusorganile, kes taotluse põhjal otsustab loa või õiguse piiramise üle. Kuna haldusorganid peavad hakkama ise kaalutlusotsust langetama, siis nende töökoormus tõenäoliselt suureneb, sest ka võimalikud otsuste	
--	---	--

	vaidlustused tuleb nende osalusel kohtus lahendada. Arvestades sihtrühma kasvu ning lubade olemasolu ja/või huvi nende taotlemise vastu, võib prognoosida, et kõige enam kasvab Transpordiameti töökoormus. Nagu eespool viidatud, ei selgu eelnõust, et Kaitseressursside Amet või Kaitseväge peaksid esitama mingi taotluse. Hea õigusloome praktikaga ei ole kooskõlas muu hulgas ka see, et teadaolevalt ei ole Transpordiametiga muudatusi läbi räägitud ning nagu nähtub Kaitseministeeriumi kooskõlastuskirjast, siis ka nendega mitte. Arvestades lisaks ka Transpordiametile pandud kärpeülesannet, ei saa me nõustuda lisanduva töökoormuse kasvuga, samas näitamata, kust tuleb selleks täiendav ressurss. Teeme ettepaneku eelnõu sätetes, mis puudutavad erinevate õiguste ja lubade peatamist ning piiramist, selgelt sätestada, et piirangut rakendav asutus teeb vastava toimingu Kaitseressursside Ameti või Kaitseväge vastava otsuse alusel ehk mingit täiendavat kaalutlemist Transpordiamet tegema ei pea. Lisaks palume muudatuste korral need läbi arutada asjasse puutuvate asutustega.	
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium		
1.	Eelnõuga luuakse veaotsuse instituut ja võimaldatakse haldusakti ilmselge õigusvastasuse korral teha juba eelmenetluse käigus kaebust rahuldav otsus kaebuse ja vastuste põhjal, korraldamata kohtuistungit või määramata tähtaega täiendavate menetlusedokumentide esitamiseks. Seletuskirja kohaselt peaks see muutma kohtumenetluse kiiremaks ja tõhusamaks. Eelnõuga halduskohtumenetluse seadustikule (HKMS) lisatava § 171¹ lõike 1 kohaselt võib kohus juhul, kui jõuab tühistamiskaebuse läbivaatamisel järeldusele, et vaidlustatud haldusaktil on menetlus- või vormivead, mis võisid mõjutada asja otsustamist, kuid mis on kergesti kõrvaldatavad, teha otsuse, millega teeb kindlaks vaidlustatud haldusakti õigusvastasuse ja annab vastustajale võimaluse need vead kõrvaldada (edaspidi veaotsus). Seletuskirja kohaselt võib veaotsuse teha ainult juhul, kui see ei riiva ebaproportsionaalselt kaebaja või kolmandate isikute õigusi või avalikke huve. Veaotsuse võib teha	Arvestatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.

üksnes menetluslike või vormiliste puuduste korral, mis ühest küljest ei võimalda anda hinnangut haldusakti sisulisele õiguspärasusele, kuid mis teisest küljest on kergesti kõrvaldatavad. Sisulised vead peaksid jätkuvalt viima haldusakti tühistamisele. Seletuskirja kohaselt võivad kõne alla tulla näiteks põhjendamispuudused, ära kuulamata jätmised, mõne tunnistaja üle kuulamata jätmise maksumenetluses jms. Eelkõige saab regulatsioon puudutada kaalutlusotsuseid, sest muudel juhtudel saaks või isegi peaks uuema praktika järgi ju kohus ise need vead ära kõrvaldama.

Leiame, et veaotsust reguleeriv säte on **liialt üldsõnaline** ja sellest ei ole võimalik selgelt ja ettenähtavalt aru saada, **millistel juhtudel täpselt võib kohus sellise otsuse teha**. Veaotsuse regulatsioonile eelnes seletuskirja kohaselt halduskohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse (kohtumenetluse tõhustamine) väljatöötamiskavatus, milles analüüsi taastuenergia parkide rajamisega seotud kohtuvaidluste kiiremat menetlemist. Samas on kooskõlastamisele saadetud eelnõus veaotsuse regulatsiooni laiendatud kõigis valdkondades esitatavatele tühistamiskaebustele ja vastavat mõju ei ole VTKs ega eelnõu seletuskirjas täpsemalt analüüsitud. Seletuskirja kohaselt on „muudatuste mõju ulatust haldusorganitele keeruline hinnata, sest praegu ei ole täpselt teada, kui paljudes menetlustes saab edaspidi veaotsust rakendada ning kui paljudel juhtudel on haldusaktil ilmselged vead. Veaotsuse tegemise ning haldusakti juba eelmenetluses õigusvastaseks tunnistavad muudatused võivad küll puudutada kõikide haldusorganite kõiki kaalutlusotsuseid, kuid samas rakendab kohus veaotsust üksnes ilmselgete ja kergemate vigade puhul.“ Seletuskirjas on näitena konkreetselt välja toodud, et ka tehniliselt keerulisemate, eriteadmisi nõudvate hindamisotsuste puhul nagu **töövõime hindamine**, võib haldusorganile vea kõrvaldamiseks võimaluse andmine siiski olla põhjendatud. Praeguse kohtupraktika kohaselt jääb töövõime hindamise kohtuasjadest enamus kaebusi rahuldumata ja kuigi kohtuotsustes tuuakse aeg-ajalt välja, et haldusakt on põhjendamispuudustega (liiga üldsõnaline), on kohtud asja sisulisel läbivaatamisel leidnud, et vaatamata võimalikele puudustele on

	Eesti Töötukassa kas vaidemenetluses või kohtumenetluses piisavalt põhjendanud oma otsust. Töövõime hindamise otsus on suhteliselt üldsõnaline. Riigikohus on leidnud, et arvestades töövõime hindamise taotlustega kaasnevat töökoormust, piisab töövõime hindamise otsuse põhjendamiseks sellest, kui viidatakse õigusnormide selgitamise osas adressaadile kättesaadavatele juhistele ja metoodikale (kas kodulehel või haldusaktile lisatava n-ö teabelehena), kordamata neid põhjalikult haldusaktis ja töötukassa seejuures selgitab otsustes taotluse esitanud isikule, kuidas kehtestatud metoodikat rakendades tema puhul tulemuseni jõuti.¹ Viimastel aastatel on rahuldatud töövõime hindamise kaebusi üksikutel juhtudel ja peamiselt on kohus välja toonud, et mõne asjaolu või terviseandmega pole kohtule äratuntavalt otsuse tegemisel arvestatud. See on aga juba sisulise läbivaatamise tulemus, mistõttu sellistel puhkudel ei oleks veaotsuse regulatsiooni rakendamine võimalik. Seega jääb hetkel ebaselgeks, millistel juhtudel võiks kohus näiteks töövõime hindamise otsuste (aga ka hüvitiste, toetuste ja teenustega seotud Eesti Töötukassa otsuste) puhul teha veaotsuse ilma kaebust sisuliselt läbi vaatamata. Eeltoodust tulenevalt on meie ettepanek, et viidatud HKMS muudatus võiks piirduda VTKs analüüsitud valdkonnaga ja vastava kohtupraktika kujunemisel edaspidi vajadusel täpsustada ja laiendada teistele valdkondadele. Kui see siiski ei ole võimalik, tuleks seletuskirjas selgemalt välja tuua näited, millistel juhtudel muudes valdkondades, sh töövõime hindamise otsuste puhul, tuleks kõne alla veaotsuse tegemine (arvestades, et töövõime hindamine on seletuskirjas eraldi välja toodud).	
2.	Samuti leiame, et eelnõus peaks olema täpsemalt reguleeritud kohtu poolt veaotsuse korral vigade kõrvaldamiseks antava tähtajaga seonduv. Eelnõuga kavandatava HKMS § 171¹ lõike 3 esimese lause kohaselt määrab kohus veaotsuses vastustajale tähtaja, mis hakkab kulgema alates haldusakti vigade kõrvaldamiseks tehtud veaotsuse jõustumisest. Samas ei ole sätestatud, kui pikk see tähtaeg peab olema või millest tähtaja pikkus sõltub. Seletuskirja kohaselt on tähtaeg, mis antakse vastustajale	Arvestatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse

	haldusaktis vigade parandamiseks, jäetud kohtu otsustada. Näeme siin ohtu, et kohtu poolt määratud tähtaeg võib olla teatud juhtudel liiga lühike vigade kõrvaldamiseks. Näiteks töövõime hindamise vaidluste korral võib olla vajalik menetlusosaliste ära kuulamine, tõendite kogumine, uue töövõime hindamise ekspertiisi tegemine (töövõime hindamise vaidlustes on Riigikohtu seisukoht olnud, et asjaolude tuvastamiseks tuleb kaasata teine ekspertarst). Seega võib mõningate haldusakti vigade kõrvaldamine olla üsna ajamahukas ning on oluline, et kohus annab vigade kõrvaldamiseks piisava tähtaja. Eelnõuga kavandatava HKMS § 171¹ lõige 3 annab võimaluse tähtaega küll mõjuval põhjusel pikendada, kuid ei ole selge, kui palju on võimalik tähtaega pikendada ning mida loetakse mõjuvaks põhjuseks. Seletuskirja kohaselt võib kohus menetlusosaliste ära kuulamise käigus küsida vastustajalt ka ajaprognnoosi, et osata vigade kõrvaldamise tähtaeg adekvaatselt määrata. Seletuskirja mõjude osas on välja toodud, et „Veatsuse regulatsioon näeb ette, et kohtul tuleb kõnealuse otsuse tegemise juures menetlusosalised ära kuulata ning küsida vastustajalt ehk haldusorganilt ajaprognnoosi parandamise tähtaja määramiseks. Seega saavad haldusorganid oma töökoormuse kujunemisel mõnevõrra ka ise kaasa rääkida.“ Samas eelnõu sõnastusest vastavat kohustust otsesõnu ei tulene. Eeltoodule tuginedes, palume täiendada eelnõuga kavandatud HKMS § 171¹ kohtu kohustusega küsida haldusorganilt ära kuulamise käigus ka vigade kõrvaldamise ajaprognnoosi ning kohustusega sellega tähtaja määramisel arvestada. Alternatiivina teeme ettepaneku kehtestada haldusorganile vigade kõrvaldamiseks miinimumtähtaeg (nt 30 päeva).	sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
3.	Juhime ka tähelepanu, et teatud juhtudel võib veatsuse tegemine hoopis pikendada kohtumenetlust, kuna ka veatsus on eraldi vaidlustatav. Vaidlustamise võimalus on põhjendatud, kuid samas ei ole kõrgema astme kohtule antud tähtaega kiiremaks menetlemiseks. Samuti võib see füüsilisest isikutest kaebajatel tekitada segadust, millal ja mida vaidlustama peab. Lisaks suureneb haldusorganil kohtukulude hüvitamise kohustus ka neil juhtudel, kui kaebus jääb lõppkokkuvõttes rahuldamata	Arvestatud. Veatsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veatsuse

	(eelnõu § 1 p 3). Kohtule ei ole jäetud kaalumisruumi, kuigi on võimalik, et ka ilma veaotsuseta või selle vaidlustamise korral oleks lõppotsus olnud kaebuse rahuldamata jätmine. Samuti võivad kaasneda suuremad esindajakulud, esmalt esialgse kaebuse koostamise ning pärast vigade kõrvaldamist uue haldusakti kaebuse koostamise eest	sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
4.	Täiendavalt toome välja, et käimas on ülevõtmise protsess Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 2024/1735, 13. juuni 2024, millega kehtestatakse meetmete raamistik Euroopa nullnetotehnoloogia toodete tootmise ökosüsteemi tugevdamiseks ja muudetakse määrust (EL) 2018/1724. Määruse eesmärk on kiirendada nulltehnoloogiate kasutuselevõttu, andes selged suunised menetlustähtaegadele. Artikli 15 punkti 4 kohaselt tuleks kõiki strateegiliste nullnetotehnoloogia projektidega seotud vaidluste lahendamise menetlusi, kohtuvaidlusi, apellatsioone ja õiguskaitsevahendeid riiklikes kohtutes, erikohtutes või vahekohtutes, sealhulgas lepitusi ja vahekohtumenetlusi, kui need on riigisisises õiguses olemas, käsitada kiireloomulistena, kui loamenetlusi käsitlevas riigisisises õiguses on sellised kiireloomulised menetlused ette nähtud ja seal sätestatud ulatuses ning tingimusel, et austatakse tavapäraselt kohaldatavaid üksikisikute või kogukondade kaitseõigusi. Sellest tulenevalt teeme ettepaneku täiendada eelnõu § 1 punkti 5, millega täiendatakse paragrahvi 122 lõikega 4, lisades viite nulltehnoloogiatele määruse (EL) 2024/1735, eesmärgiga käsitleda määruses nimetatud strateegiliste projektide vaidlusi kiireloomulistena. Pakume välja järgmise sõnastuse: „(4) Kohtuasjas, mis puudutab tootmist taastuvatest energiaallikatest elektrituruseaduse § 57 tähenduses ja määruse (EL) 2024/1735 tähenduses strateegilistele projektidele, korraldab kohus eelistungi või teeb menetlusosalistele teatavaks asja kohtus läbivaatamise aja ja koha või asja kirjalikus menetluses läbivaatamise üksikasjad kolme kuu jooksul puudusteta kaebuse esitamisest arvates.“	Jätta arvestamata. Eelnõusse on lisatud eelmenetluse tähtaega puudutav säte üksnes taastuvate energiaallikate valdkonda puudutavatele vaidlustele, kuna see on olnud riiklikult strateegilise tähtsusega valdkond, mille kiire lahendamine toetab olulisi majanduse ja keskkonnaga seotud eesmärke. Eelnõu koostajad ei pea otstarbekaks analoogse tähtaja laiendamist teistele valdkondadele, kuna kohtuasjade sisu ja keerukus on väga erinev ning eelmenetluse tähtaja kehtestamine mitmetele valdkondadele piiraks kohtute võimalust menetlusi paindlikult ja sisuliselt tõhusalt juhtida. Täiendavate tähtaegade seadmine suurendaks riski, et kohtutel ei ole objektiivselt võimalik kõigis asjades tähtjast kinni pidada, mis omakorda võib seada ohtu nii menetluste kvaliteedi kui õiguste tegeliku kaitse. Lisaks, kui prioriteetseid valdkondi tuleb järjest juurde, siis tekib lõpuks olukord, kus prioriteetseid valdkondi on nii palju, et

		kohtul ei ole enam võimalik üheski valdkonnas kiiremat menetlust läbi viia.
Rahandusministeerium		
1.	Eelnõu § 1 punktiga 2 täiendatakse halduskohtumenetluse seadustikku (edaspidi HKMS) §-ga 11¹, mis näeb ette, et hankeasjas määratakse asja läbivaatav kohtukoosseis juhuslikkuse põhimõttel, arvestamata halduskohtute tööpiirkondi. Seletuskirja kohaselt on soovitud sätestada hankeasjadele erandlik kohtualluvus (hankeasjades esitatud kaebuste üleriigiline jagamine kohtute vahel). Kohtualluvuse määramisel on seadusandjal küll lai otsustusruum, olles seotud kohtute paiknemise ja tööjaotuse küsimustega, mille lahendamine on suuresti kohtusüsteemi rahastamise ning riigieelarve vajaduste ja võimalustega põimunud seadusandja õiguspoliitiline otsustus (vt RKPJKo 10.05.2016, nr 3-4-1-31-15, p 53). Antud küsimuse lahendamisel tuleb lisaks arvestada põhiseaduse (edaspidi PS) § 24 lõikes 1 sätestatuga, mille kohaselt kedagi ei tohi tema vaba tahte vastaselt üle viia seadusega määratud kohtu alluvusest teise kohtu alluvusse. Samuti muude põhiõigustega, sh õigusega olla oma kohtuasja arutamise juures (PS § 24 lg 2). Kohtualluvust institutsionaalses tähenduses on defineeritud kui menetluspoole õigust ja kohustust kasutada oma menetlusõigusi kindlas kohtus (vrd TsMS § 69 lg 1 ls 1). Seega määratakse kohtualluvuse reeglitega, milline kohus institutsioonina on pädev asja lahendama. Kohtukoosseisu reeglitega aga määratletakse, milline on kohtukoosseis kohtualluvuse sätete kohaselt asja lahendama pädevas kohtus. HKMS eristab nõ institutsionaalset kohtualluvust (§-d 7-8) ning asja arutavat kohtukoosseisu (§ 11). Kohtualluvus on kas § 7 järgi üldine (vastustaja asu- või teenistuskohajärgne) või erandlik vastavalt §-s 8 ettenähtule. HKMS § 269 lõigete 1 ja 2 ning § 7 lõike 1 koostoimest tulenevalt allub hankeasi üldjuhul hankija asukohajärgsele halduskohtule. Eestis on kaks halduskohust: Tallinna Halduskohus ja Tartu Halduskohus (kohtute seaduse (edaspidi KS) § 18 lg 2 punktid 1 ja 2). Järelikult, kui hankija asukohajärgseks halduskohtuks on Tallinna Halduskohus, siis tuleb	Arvestatud. Kinnipeetavate ja hankeasjade üleriigilist jagamist puudutav regulatsioon on eelnõust välja jäetud, kuna vajab veel põhjalikumat analüüsi.

	kaebus hankeasjas esitada Tallinna Halduskohtule ning kaebuse lahendamine toimub Tallinna Halduskohtus. Kuna eelnõu puudutab üksnes asja lahendava konkreetse kohtukoosseisu määramist, mitte institutsionaalset kohtualluvust, jääb arusaamatuks, kuidas on eelnõu § 1 punkt 2 kooskõlas HKMS § 7 lõikes 1 sätestatud (üldise) kohtualluvusega ning PS § 24 lõikest 1 tuleneva põhiõigusega seadusega määratud kohtualluvuse muutumatusel. Kuidas saab hankeasjades esitatud kaebusi jagada hankija asukohast sõltumata kahe halduskohtu vahel üleriigiliselt, kui kohtualluvuse reeglitest tulenevalt on konkreetse kohtukoosseisu määramine (üldjuhul) võimalik hankija asukohajärgse halduskohtu piires (erandiks nt kohtuasja menetlemise jätkamine kohtuniku üleviimisel teise kohtusse vt KS § 45³) või on tegelikult mõeldud seda, et säilib üldine kohtualluvus, kuid hankija asukohajärgses halduskohtus on jäetud vabaks hankeasja lahendava kohtukoosseisu määramine ja hankeasjade jaotamine halduskohtu tööpiirkonnas asuvate kohtumajade vahel (see peaks olema praegugi võimalik)? Olukorras, kus kohtualluvus saab olema formaalselt jätkuvalt hankija asukohajärgsel halduskohtul, kuid hankeasja reaalselt lahendav kohtukoosseis ei pruugi olla hankija asukohajärgsest halduskohtust, muutuvad kohtualluvuse sätted suuresti sisutühjaks (nt Tallinna Halduskohtu nimel lahendab asja ja teeb lõpplahendi Tartu Halduskohtu kohtunik, seejärel apellatsioonistmes oleks jätkuvalt pädev Tallinna Ringkonnakohus – palju segadust ja arusaamatust). Kui eelnõuga on soovitud näha ette erandlik kohtualluvus hankeasjades, siis tuleks seda teha üheselt mõistetavalt kohtualluvuse, mitte asja lahendava kohtukoosseisu sätete juures. Muidu võib eelnõud mõista selliselt, et hankeasjas võidakse kaasata üldise kohtualluvuse järgse halduskohtu koosseisu teise halduskohtu kohtunik, kes peab asja lahendama alluvusjärgse halduskohtu kohtunikuna, mistõttu asja arutamise koht jms ei muutu (vrd KS § 45¹ jj)	
2.	Seletuskirjast nähtuvalt on hankija asukohajärgses kohtualluvuses muudatuse tegemise mõjud ning sellega seotud põhiõiguste riived pigem väheintensiivsed: kaebused esitatakse halduskohtule reeglina	Selgitatud.

	elektrooniliselt (HKMS § 40 lg 1 p 2); istungitel lahendatakse hankeasju suhteliselt harva (istungite vähesuse ilmestamiseks on arusaamatult viidatud VAKO-s, mitte halduskohtus, istungil lahendatud vaidlustuste arvule, lk 10); kohus võib korraldada istungi menetluskonverentsina veebiüleselt, s.o selliselt, et menetlusosalistel on võimalik viibida istungi ajal muus kohas ja teha sealt reaajas menetlustoiminguid (HKMS § 129 lg 3, TsMS § 350). Sellegipoolest lähtub HKMS § 275 lg 1 asja istungil läbivaatamise prioriteedist, kusjuures halduskohtul on õigus kohustada menetlusosalist kohtuistungile isiklikult ilmuma (HKMS § 127 lg 5) ning HKMS § 144 järgi võib kohus kaebaja ilmumata jätmise korral jätta kaebuse ka läbi vaatamata (vt HKMS § 277). Kohtualluvuses muudatuse tegemisega ei kaasne muudatusi nimetatud sätetes, mis piiraksid kohtu otsustusõigust asja läbivaatamise vormi (istungiga tavamenetlus / kirjalik menetlus), istungi korraldamise viisi (tavaistung / menetluskonverents), istungilt puudumise tagajärgede jt menetluslike aspektide osas – juhuks, kui hankeasi ei allu hankija asukohajärgsele kohtule. Seetõttu vajaks eelnõuga hankeasja kohtualluvuses tehtavad muudatused muu hulgas hindamist, kas muudatused, mis potentsiaalselt võivad tuua kaasa hankeasja arutamise nt Harju maakonnas, kui menetlusosalised asuvad Võru maakonnas, on kooskõlas kliimaeesmärkide, eelarvevahendite kokkuhoiu (avaliku sektori hankijad on üldjuhul riigi- või munitsipaalelarvelised asutused) jms eesmärkidega.	Hankeasjade üleriigilist jagamist puudutav regulatsioon on eelnõust välja jäetud, kuna vajab veel põhjalikumat analüüsi.
3.	Eelnõuga lisatakse HKMS-i veaotsuse regulatsioon. Sellega seoses esitame järgmised märkused. 3.1.Säte on paigutatud HKMS §-i 171¹, mis paikneb 17. peatükis („Kohtuotsus“), mis omakorda asub HKMS 3. osas, mis näeb ette regulatsiooni menetlusest halduskohtus. Seletuskirjas ei ole selgitatud seost hankeasjadega. Sätte asukoht viitab sellele, et erimenetlustele (sh hankeasjadele) see ei kohaldu. Erimenetlused on 6. osas, 28. peatükk reguleerib menetlust hankeasjades. Seletuskirjas on selgitatud, et veaotsus on piiratud haldusakti tühistamise nõuetega. Hankeasjades on näiteks hankija otsuste vaidlustamine sisult	Arvestatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.

	tühistamiskaebus. Palume lisada seletuskirja vastav selgitus – kas veaotsuse regulatsioon kohaldub ka hankeasjades.	
4.	Tekib küsimus veaotsuse kohaldamise eeldustega seoses. Eelnõu § 1 punktiga 9 lisatava HKMS § 171 ¹ lõike 1 kohaselt on veaotsuse tegemise eelduseks vaidlustatud haldusakti menetlus- või vormivead, mis võisid mõjutada asja otsustamist, kuid mis on kergesti kõrvaldatavad. Seletuskirja kohaselt on eelduseks kõrvaldatavad menetluslikud või kaalumisvead, mida kõrvaldamata pole siiski võimalik veenduda haldusakti õiguspärasuses (lk 9, 13). Seletuskirjas ongi viidatud ka erinevatele ka kaalumisvigadele, mis veaotsuse kaasa võivad tuua. See aga põhjustab segadust, kuna menetlus- ja vormivead on seotud haldusakti formaalse õiguspärasuse, kaalumisvead aga sisulise õiguspärasusega.	Arvestatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
5.	Lisaks tekib probleem maksumenetluse korral juhul, kui veaotsuse alusel oleks vaja muuta haldusakti, kui tunnistaja on jäänud üle kuulamata. Maksuhalduril on maksukorralduse seaduse § 11 lõikest 2 ja § 59 lõikest 1 tulenevalt kaalutusõigus tõendite kogumisel ja otsustamisel, keda menetlusse kaasata. Antud sätted oleksid sisutühjad ja menetlus viiks kohtu sisulise sekkumiseni, mis ei oleks eesmärgipärane. Ka eelnõu seletuskirjas on märgitud, et veaotsuse puhul on oluline järgida põhimõtet, et haldusmenetlus ei tohi kanduda kohtumenetlusse ülemäära suures ulatuses. Seetõttu oleks mõistlik eelnõu veaotsuse regulatsioonist välistada maksuhalduri olulised haldusaktid nagu maksuotsused ja vastutusotsused. Alternatiivina teeme ettepaneku, et veaotsuse tegemine ei ole lubatav maksuhalduri haldusaktide vaidlustamisel. Eesmärk on kohtumenetluse tõhustamine, aga Maksu- ja Tolliameti vaatest ei aita see muudatus kaasa menetluste tõhustamisele, vaid loob vastupidise efekti.	Arvestatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
6.	Eelnõu § 1 punktiga 3 täiendatava HKMS § 108 lõike 6 ² kohaselt kannab vastustaja kaebaja menetluskulud, kui kohus jätab kaebuse rahuldamata või lõpetab menetluse kaebusest loobumise tõttu pärast vaidlustatud haldusaktis vigade kõrvaldamist veaotsuse alusel. Sättest tuleneb, et kui veaotsuse alusel kõrvaldab haldusorgan vea, kuid kaebaja soovib siiski edasi vaielda ja kaebus jääb lõpuks rahuldamata, jäävad menetluskulud	Arvestatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse

	riigi kanda. See võib luua olukorra, kus kaebaja saab haldusakti sisu tasuta vaidlustada, mis võib viia protsesside ebaausate viivitusteni.	sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
7.	Eelnõuga lisatav HKMS § 171 ¹ lõige 3 annab kohtule õiguse määrata tähtaegu, mis võivad olla ebamõistlikult lühikesed. Kui kohus määrab veaotsusega tähtaja vigade kõrvaldamiseks, saab vastustaja selle pikendust taotleda, kuid ta ei saa vaidlustada kohtumäärust juhul, kui seda pikendust ei anta. See võib viia olukorrani, kus maksuhaldur ei suuda kohustuslikke tähtaegu järgida, mille tulemusel kaebus rahuldatakse automaatselt, isegi kui puudused olid ebaolulised.	Arvestatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
8.	Eelnevast tulenevalt teeme ettepaneku kaaluda regulatsiooni sätestamist, mis jätkaks kohtu rolli pigem soovituslikuks ja annaks haldusorganile otsustusvabaduse, kas kohtu pakutud muudatusi ellu viia. Hollandi haldusmenetluse praktikas on sarnane meede, kus kohtul on võimalus anda haldusorganile võimalus puuduste kõrvaldamiseks, kuid ei kohusta selleks. Kohtu vaheotsus juhendab, kuidas viga parandada, ja haldusorgan saab ise otsustada, kas täiendav tõendamine on vajalik. Selline lähenemine võimaldaks haldusorganil otsustada, kas vastav puudus on oluline ja vajab kõrvaldamist või mitte. Kokkuvõttes võib uus institutsioon suurendada menetluste keerukust ja ajakulu ning tekitab uusi vaidluseid ning võib tuua kaasa ka kohtuliku sekkumise maksuhalduri kaalutlusõigusesse.	Arvestatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
9.	Eelnõu seletuskirja lk 36 on välja toodud, et Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi PPA) peab korraldama kinnipeetava etapeerimise kohtuistungile. Kui edaspidi tuleb kinnipeetav etapeerida teise linna kohtuistungile, tähendab see PPA-le lisanduvat töökoormust ja lisakulusid. Välja ei ole toodud, kelle eelarvest või kuidas kavatsetakse tekkivad kulud katta. Palume täiendada eelnõu seletuskirja vastavalt Vabariigi Valitsuse 22.12.2011. a määrusega nr 180 vastu võetud „Hea õigusloome ja normitehnika eeskirja“ § 40 lõike 1 punktile 7, tuues välja	Selgitatud. Kinnipeetavate üleriigilist jagamist puudutav regulatsioon on eelnõust välja jäetud, kuna vajab veel põhjalikumat analüüsi.

	seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud; kulude tekkimisel ka nende katteallikad.	
Siseministeerium		
1.	Eelnõu § 1 punktiga 2 täiendatakse halduskohtumenetluse seadustiku (HKMS) §-ga 11 ¹ sõnastuses, mille kohaselt HKMS § 8 lõikes 5 ja § 266 lõikes 1 nimetatud haldusasjades määratakse asja läbivaatav kohtukoosseis juhuslikkuse põhimõttel, arvestamata halduskohtute tööpiirkondi. Kehtiva HKMS § 8 lõige 5 sätestab aga, et isik, kellelt on võetud vabadus, esitab kaebuse oma viibimiskoha järgi. Kuivõrd uue regulatsiooni kohaselt enam kinnipeetavate isikute kaebuste puhul halduskohtute tööpiirkondi ei arvestata, tuleb selguse tagamiseks ka seni kehtinud erandlik kohtualluvus, so HKMS § 8 lõige 5, kehtetuks tunnistada.	Selgitatud. Kinnipeetavate ja hankeasjade üleriigilist jagamist puudutav regulatsioon on eelnõust välja jäetud, kuna vajab veel põhjalikumat analüüsi.
2.	Toetame HKMS-is kavandatud muudatusi, millega võimaldatakse kohtul senisest lihtsamalt lahendada viisaotsuse peale esitatud kaebusi lihtmenetluses ning teha otsus kirjeldava ja põhjendava osata. Arvestades, et EL õiguse ja Eesti riigisisese õiguse kohaselt ei avaldata välismaalasele otsuse aluseks olnud asjaolusid, otsuse põhjust ega muud otsusega seonduvat teavet, vaid üksnes otsuse õiguslik alus, peame põhjendatuks, et kohus võib lihtmenetluse korral teha otsuse ilma kirjeldava ja põhjendava osata. Seejuures on eesmärgipärane, et kohus võib seda teha ilma, et oleks esitatud erakordselt suur hulk kaebusi viisaotsuste peale. Samuti märgime, et määratlus „erakordselt suur hulk“ ei ole piisavalt selge. Seetõttu tuleks vähemalt seletuskirjas ära sisustada, mida tähendab „erakordselt suur hulk“, kuigi eelistatum oleks see seaduses määratleda. Erakordsus võib viidata sellele, et tegemist peaks olema enneolematu suure kaebuste hulgaga või lausa eriolukorraga. Parema määratluse seaduse tasandil oleks vajalik seetõttu, et hiljem ei muutuks nt 30-50 kaebuse läbivaatamine lihtmenetluses õigusvastaseks, sest „erakordselt suur hulk“ on seaduses vajalikul määral sisustamata ning asutakse seisukohale, et rändesurve või organiseeritult kaebuste esitamine vms ei ole nii erakordne, et õigustaks lihtmenetluse kasutamist.	Arvestatud. Viidatud muudatust (HKMS § 169 täiendamine lg 1¹ ja 1²) on täiendatud lausega „Erakordselt suur hulk kaebusi käesolevas paragrahvis tähendab olukorda, kus kohus ei saa objektiivse takistuse tõttu kirjeldava ja põhjendava osaga otsust teha või selle tegemine oleks oluliselt raskendatud.“. Eeskujuks on võetud VRKSi § 36⁵ sõnastus, kus on rahvusvahelise kaitse taotlejate puhul sätestatud, et kui kohtule on esitatud erakordselt suur hulk rahvusvahelise kaitse taotleja kinnipidamise taotlusi ning kohus ei saa objektiivse takistuse tõttu kinnipidamistaotlust läbi vaadata halduskohtumenetluse seadustiku 27.

		peatüki alusel ja selles sätestatud korras või läbivaatamine on oluliselt raskendatud, võib kohus teha rahvusvahelise kaitse taotleja kinnipidamise määruse kirjeldava ja põhjendava osata.
3.	Palume HKMS-i lisada erisus, et viisaotsuse halduskohtus vaidlustamise tähtaeg on 10 päeva. Vastav tähtaeg on kavandatud sätestada ka Siseministeeriumis töös olevasse välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõusse, millega muudetakse viisaotsuste vaidmenetlust. Selleks, et kõik viisaotsuse kohtus vaidlustamisega seotud erisused oleks leitavad ühest kohast, on selguse huvides vajalik lisada vastav erisus ka HKMS-i. Selgitame, et kaebuse esitamise tähtaeg on valitud elamisloa menetluse eeskujul, milles on see välismaalaste seaduse § 222 lõike 1 järgi samuti 10 päeva. Kuivõrd elamisluba on suurem hüve kui viisa, ei ole põhjendatud sätestada pikemat kaebetähtaega kui elamisloa menetluses. Kuivõrd kaebuse esitamine ei anna välismaalasele õigust Schengeni alale seadusliku aluseta siseneda või seal viibida ja ei lükka edasi tema riigist lahkumise kohustust, on ka välismaalase enda huvides kaebus halduskohtule võimalikult kiiresti esitada.	Mitte arvestatud. Justiits- ja Digiministeerium ei toeta HKMSis viisaotsuste vaidlustamisele erisuste kehtestamist, välja arvatud lihtmenetluse kohaldamine ning resolutsioonotsuse tegemine. HKMS näeb ette kohtumenetluse üldnormid, millest põhjendatud juhtudel võib näha ette erisusi eriseadustes, nagu praegu on VMS §-s 222 elamisloa menetluse puhul.
4.	Palume kaaluda kaebuse esitamisel tasutava riigilõivu suurendamise vajadust viisaasjade puhul. Selgitame, et riigile kaasnevad kulud viisaasjade läbivaatamisel, mh haldusorganite menetluses osalemise läbi, on oluliselt suuremad kui seda on kehtiv riigilõiv 20 eurot. Viisa saamine ei ole isiku subjektiivne õigus, vaid tegemist on riigi antava hüvega. Niisiis ei ole need vaidlused olemuselt võrreldavad tavapäraste halduskohtus lahendatavate vaidlustega, kus on põhjendatud poolte ebavõrduse vähendamiseks madala riigilõivu säilitamine. Seetõttu on riigile viisaasjade kohtus menetlemisega kaasnevate kulude katteks põhjendatud tõsta kehtivat riigilõivu.	Selgitatud. Riigikogu võtnud vastu välismaalaste seaduse, halduskohtumenetluse seadustiku ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse (viisaotsuse vaidlustamine) eelnõu (603 SE), milles tõsteti viisotsuste vaidlustamisel halduskohtumenetluse riigilõiv 280 eurole.
5.	Eelnõu §-ga 4 soovitakse kaotada halduskohtult loa taotlemise nõue kaitseväeteenistuse seaduses (KVTS) sätestatud piirangute kehtestamisel, mistõttu on ettepanek tunnistada kehtetuks KVTS § 33 ¹ ja § 71 ¹ . Eelnõuga	Arvestatud ja selgitatud. Eelnõu ja seletuskiri muudetud.

	võetud eesmärgi – kaotada halduskohtult loa taotlemise nõue teatud õiguste piiramiseks – saavutamiseks ei ole see muudatus aga põhjendatud. See on lisaks halduskohtust loa taotlemise aspektile ka põhimõtteline sisuline regulatsioon piirangute seadmise eesmärgi, eelduste ja laiema põhjendatuse osas ning sellele toetub eriseaduste alusel vastavate piirangute rakendamine. Peab säilima selgus, et vastavate õiguste piiramise algatamise pädevus on Kaitseväl (edaspidi KV) ja Kaitseressursside Ametil (edaspidi KRA) ning pädevuse osana ka nende kohustus kontrollida peamisi eeldusi (nagu korduv kutsete eiramine, võimalik vabastus riigikaitsekohustusest jms) ja anda piirangut otsustavale haldusorganile selles osas kindlus. Sätete kehtetuks tunnistamine tooks kaasa suure ebamäärasuse riigikaitsekohustuse täitmise tagamiseks vastavate meetmete rakendamisel üksnes eriseaduste nappide sätete alusel, liiati kui kaob kohtulik eelkontroll. See ei saa kuidagi olla kooskõlas käesoleva eelnõu eesmärgiga. Seetõttu tuleb muuta KVTS § 33¹ ja § 71¹ sisu selliselt, et kaotatakse üksnes halduskohtult loa taotlemise nõue, säilitades muud regulatsiooniosad.	Muudatusega jäetakse KVTSi alles §-d 31¹ ja 71¹, kus nähakse ette, et KRA või Kaitsevägi esitab kutselausele või reservis olevale isikule hoiatuse, et tema lube või õigusi hakatakse piirama. Sätetes nähakse ette, et kui kutsealune või reservis olev isik jätab hoiatuses märgitud kohustuse täitmata, siis edaspidi võib KRA või Kaitsevägi teha ise otsuse kutsealuste ja reservis olevate isikute lubade ja õiguste peatamise või mitteandmise kohta. Kaitseväekohustuse täitmisest kõrvalhoidjate suhtes rakendatavad piirangud tulenevad otseselt kaitseväeteenistuse seadusest ning on seotud riigikaitse kohustuste täitmise järelevalvega. Seetõttu on põhjendatud, et piiravate meetmete kohaldamise üle otsustab haldusorgan, kellel on sisuline pädevus hinnata isiku kaitseväekohustuse täitmist, selle täitmata jätmise asjaolusid ning meetmete vajalikkust ja proportsionaalsust. KRA-l ja Kaitseväl on seejuures olemas nii asjakohane teave kui ka kogemus selliste otsuste tegemiseks. KRA ja Kaitsevägi edastavad loa või õiguse peatamise või mitteandmise otsuse asjaomastele lube või õigusi andvatele haldusorganitele, kes selle alusel peatavad loa või õiguse või keelduvad selle andmisest.
--	---	--

6.	Eelnõu §-ga 2 muudetakse advokatuuri seadust nii, et kutsesaladuse hoidmise kohustusest vabastamiseks ei pea enam halduskohtult luba taotlema, selle üle hakkab edaspidi otsustama advokatuuri juhatus. Sellisel kujul me seda muudatust ei toeta. Leiame, et vähemalt teatud kuritegude ärahoidmiseks (nt kui advokaat saab teada, et isik kavatseb lennukis pommi lõhata, isik valmistab ette agressiooniakti või massihävitusrrelva, mida plaanib edasi müüa) peaks taotluse esitamine olema advokaadi kohustus, mitte õigus. Lisaks ei saa advokatuuri juhatust pidada piisavalt sõltumatuks organiks, mistõttu on kehtivas õiguses ettenähtud võimalus esitada taotlus halduskohtule sobivam lahendus.	Arvestatud. Eelnõu ja SK muudetud ning viidatud advokatuuriseaduse muudatus on tulenevalt kooskõlastusringil esitatud vastuargumentidest eelnõust välja jäetud.
7.	Eelnõu § 6 punktiga 1 nähakse kohtute seaduses ette, et kui kohtu menetluses on mitu sarnast asja, mille lahendamiseks tuleb kohaldada õigusnormi, mille kohta varasem kohtupraktika puudub, võib kohtu esimees anda kohtunikule juhise lahendada üks sellistest asjadest võrreldes teiste sarnaste asjadega eelisjärjekorras. Kui üldjuhul lahendab kohtunik haldusasja ainuisikuliselt, siis HKMS § 11 lg 1 p-d 1, 2 ja 3 näevad ette juhud, millal võib kohtu esimees määrata asja lahendamiseks kolmeliikmelisele koosseisule. Seda võib teha 1) asja erilise keerukuse korral; 2) asja põhimõttelise tähtsuse korral või 3) muudel juhtudel, kui see on õigusemõistmise huvides. Leiame, et ka nn pilootkaasuse puhul peaks kohtu esimees määrama asja lahendamiseks kolmeliikmelises koosseisus.	Selgitatud. Muudatus on eelnõust välja jäetud, kuna vajab veel põhjalikumalt analüüsi.
8.	Uue regulatsiooni kontekstis oleks mõistlik ümber paigutada eelnõu § 12 punktis 3 kavandatud relvaseaduse (RelvS) § 36 lõige 2 ² . Kuna eelnõuga tehakse ettepanek viia sisse muudatus, mis mõjutab lõike sisu, tuleks see paigutada loogilisse järjekorda § 36 lõike 4 järgi ehk senine RelvS § 36 lõige 2 ² kehtetuks tunnistada ja täiendada § 36 lõikega 4 ² .	Arvestatud. Eelnõu vastavalt muudetud.
9.	Eelnõus on erinevates eriseadustes esitatud sarnase sisuga sätted erinevalt sõnastatud. Soovitame RelvS-is eelnõu § 12 punktidega 4 ja 6 kavandatavate muudatuste sõnastused sõnastada sarnaselt teiste	Eelnõu ja seletuskiri muudetud. Muudatusega jäetakse KVTSi alles §-d 31 ¹ ja 71 ¹ , kus nähakse ette, et KRA või

	seadustega nii, et need sisaldaks selgitust, et Politsei- ja Piirivalveamet (PPA) lähtub KRA või KV poolt kogutud tõenditest. Sätete sõnastus peab aitama vältida väärtõlgendust justkui kogu tõendite kogumise koormus langeks PPA-le. Arvestades sedalaadi sätete kehtestamise eesmärki – mõjutada täitma riigikaitsekohustust – ei tohi jääda võimalust tõlgenduseks, et kõnealuse piirangu rakendamiseks on, analoogselt muudele RelvS sätestatud alustele, PPA-l kohustus vastavat asjaolu kontrollida omal algatusel iga loa taotleja või loa omaniku puhul. Seadus peab selgelt pakkuma teadmise, et õigust piiratakse KRA või KV initsiatiivil ja asjakohased tõendeid koguvad ja PPA-le esitavad samuti need asutused. Säilima peavad kõnealusel eesmärgil soetamis- või relvaloaga seotud õiguse piiramise jõustamiseks halduskoormuse proportsioonid PPA ja KRA ning KV vahel. Ei saa avada suundumust ootusele, et PPA asub senisest enam sisuliselt riigikaitsekohustuse täitmise jälgimist tagama.	Kaitsevägi esitab kutselausele või reservis olevale isikule hoiatuse, et tema lube või õigusi hakatakse piirama. Sätetes nähakse ette, et kui kutsealune või reservis olev isik jätab hoiatuses märgitud kohustuse täitmata, siis edaspidi võib KRA või Kaitsevägi teha ise otsuse kutsealuste ja reservis olevate isikute lubade ja õiguste peatamise või mitteandmise kohta. Kaitseväekohustuse täitmisest kõrvalehoidjate suhtes rakendatavad piirangud tulenevad otseselt kaitseväge teenistuse seadusest ning on seotud riigikaitse kohustuste täitmise järelevalvega. Seetõttu on põhjendatud, et piiravate meetmete kohaldamise üle otsustab haldusorgan, kellel on sisuline pädevus hinnata isiku kaitseväekohustuse täitmist, selle täitmata jätmise asjaolusid ning meetmete vajalikkust ja proportsionaalsust. KRA-l ja Kaitseväel on seejuures olemas nii asjakohane teave kui ka kogemus selliste otsuste tegemiseks. KRA ja Kaitsevägi edastavad loa või õiguse peatamise või mitteandmise otsuse asjaomastele lube või õigusi andvatele haldusorganitele, kes selle alusel peatavad loa või õiguse või keelduvad selle andmisest.
--	---	--

10.	Teeme ettepaneku sõnastada eelnõu § 12 punktis 7 kavandatud RelvS-i § 43 lõike 2² muudatus järgmiselt: „(2²) Politsei- ja Piirivalveamet lõpetab käesoleva paragrahvi lõikes 16 nimetatud juhul soetamisloa ja relvaloa kehtivuse peatamise, kui Kaitseressursside Amet või Kaitsevägi on Politsei- ja Piirivalveametit teavitanud peatamise aluse äralangemisest.” Seline sõnastus on täpsem ja vähendab tõlgenduste riski, kus PPA peaks iseseisvalt hindama piirangu aluseks olevate asjaolude äralangemist. Selge vastutus asjaolude hindamisel jääb KRA-le või KV-le.	Arvestatud. Eelnõu ja seletuskiri muudetud.
11.	Eelnõu §-ga 15 muudetakse vangistusseadust (VangS) eesmärgiga määrata seadusega kindlaks halduskohtu pädevus kinnipeetavate isikute raviga seotud vaidlustes. VangS § 86 lõiget 11 ning § 93 lõiget 6 muudetakse nii, et arestialuse ja vahistatu tervishoiu korraldamisel ja talle tervishoiuteenuse osutamisel lähtutakse käesoleva seaduse §-dest 49, 52 ja 53¹ ning nende alusel kehtestatud õigusaktidest. Seejuures sätestab eelnõuga kavandatud VangS § 53¹, et kinnipeetavale tervishoiuteenuse korraldamise ja osutamisega seotud vaidlus lahendatakse halduskohtus. Kuivõrd eelmainitud VangS § 86 lg 11 ja 93 lg 6 reguleerivad tervishoiu korraldamist ja tervishoiuteenuse osutamist, tekib küsimus, kas eelnõu mõttes on halduskohtus vaidluse lahendamise puhul tegemist tervishoiu korraldamise või tervishoiuteenuse osutamisega. Seletuskiri sellist seost siiski ei loo, mistõttu leiame, et VangS § 86 lõike 11 ja § 93 lõike 6 muudatustes ei ole korrektne viidata VangS §-le 53¹. Meie ettepanek on sätestada nii arestialuste kui vahistatute puhul selgelt, et tervishoiuteenuse korraldamise ja osutamisega seotud vaidluse lahendamisel lähtutakse VangS §-st 53¹.	Arvestatud. Eelnõu ja seletuskiri vastavalt muudetud.
12.	Toome välja ka vajaduse täiendada eelnõu seletuskirja. Seda esmalt seoses eelnõu § 1 punktiga 9, millega kehtestatakse HKMS-is õiguskorras uudne veaotsuse regulatsioon. Seejuures ei ole aga seletuskirja põhjal võimalik lõpuni aru saada, millal ja kuidas seda rakendada saab. Selleks, et regulatsiooni jõustumisel veaotsuse instituudi kasutamisega seonduvat segadust võimalikult suurel määral vältida, palume seletuskirja selles osas täiendada, sh ka praktiliste näidetega	Selgitatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse

		sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
13.	Veel on oluline täiendada seletuskirja mõjuanalüüsi, et hinnata täpsemalt eelnõu mõju haldusorganite töökoormusele. Praegu on mõjude osas märgitud, et „kõige enam mõjutab muudatus töökoormuse ja tööprotsesside osas just lube andvaid haldusorganeid: Transpordiametit, Keskkonnaametit, Eesti Jahimeeste Seltsi ning Politsei- ja Piirivalveametit.” Palume siiski lisada täiendavad hinnangud konkreetse töökoormuse kasvu kohta, mis kaasneb PPA-le, ning täpsustada hinnanguliselt, millisel määral võib PPA koormus suurened. Kuna eelnõuga kaotatakse halduskohtult loa taotlemise nõue relvalubade peatamiseks, peab PPA edaspidi ise langetama kaalutlusotsuseid relvalubade kehtivuse peatamise ja nendega seotud piirangute rakendamise osas. Kui PPA otsus relvaloa peatamise kohta vaidlustatakse, peab PPA osalema kohtumenetluses oma otsuse põhjendamisel. Seega palume selgitada seletuskirjas, kas KRA või KV ei ole seni kohtult taotlenud relvalubadega seotud piirangute seadmist ning milline on prognoositud piirangute taotlemise arv pärast muudatuste jõustumist, et saaksime arvestada võimaliku töökoormuse kasvuga PPA-le ning PPA-l oleks võimalik hinnata, kas muudatusega seoses on vajadus täiendava personali või eelarve järele.	Selgitatud. Eelnõu ja seletuskirja on muudetud selliselt, et kutsealuste ja reservis olevate isikute lubade ja õiguste peatamise või mitteandmise otsuse teevad edaspidi Kaitseressursside Amet ja Kaitseväge. Vastava otsuse alusel peatavad luba või õigust andvad haldusorganid isiku loa või õiguse registris. Kuna muudatuste kohaselt ei ole luba või õigust andvad haldusorganid enam loa või õiguse peatamise otsustajad, ei too muudatus eelduslikult kaasa nende töökoormuse suurenemist. Seega muudatuse tulemusena PPA töökoormus ei kasva.
14.	Juhime tähelepanu, et seletuskirja kolmandal leheküljel on märge, et eelnõuga muudetakse väärtpaberituru seadust, kuid eelnõus vastav regulatsioon puudub.	Arvestatud. Viga parandatud.
15.	Lisaks eelnevale teeme ettepaneku täiendada eelnõu ja muuta ka tsiviilkohtumenetluse seadustikus (TsMS) surnuks tunnistamise menetlust puudutavaid sätteid. TsMS 51. peatükis on sätestatud alused teadmata kadunud isiku surnuks tunnistamise ja surmaaaja tuvastamise menetluse läbiviimiseks. Hetkel kehtiva seaduse kohaselt on Siseministeeriumil surnuks tunnistamise tsiviilasjades kaks võimalikku rolli: avaldaja roll ning kohtule andmete andja ja isiku surnuks tunnistamise võimalikkuse	Selgitatud. Ettepanekut on käsitletud TsMSi muudatuste juures.

	osas seisukoha esitaja roll. Siseministeerium on aastas keskmiselt 30-s surnuks tunnistamise tsiviilasjas menetlusosaline. 2023. aastal osales Siseministeerium 32 menetluses – 10 menetluses avaldaja ja 22 menetluses andmete andja rollis. 2024. aasta oktoobrikuu seisuga on Siseministeerium osalenud 29 menetluses – 11 menetluses avaldaja ja 18 menetluses andmete andja rollis. Kõik 2024. aastal Siseministeeriumi initsiatiivil algatatud menetlused on algatatud PPA taotluste alusel. Kuivõrd Siseministeerium selles protsessis kohtumenetluse seisukohast lisandväärtust ei loo, on mõistlik anda volitus surnuks tunnistamise ja surnuks tunnistamise tühistamise avalduse esitamiseks PPA-le. Kehtiv TsMS (§ 509 lg 1 p 3 ja § 513 lg 1) võimaldab avalduse esitaja rolli puhul vastava volituse andmist. Kehtiv TsMS § 510 5 (5) lõige 4 aga ei võimalda andmete andja ja isiku surnuks tunnistamise võimalikkuse osas seisukoha esitaja rolli edasi volitada. TsMS § 510 lõikes 4 on sätestatud siseministrile kohustus anda kohtule riigile teadaolevad andmed isiku surnuks tunnistamise menetluse käigus ning esitada seisukoht isiku surnuks tunnistamise võimalikkuse kohta. See roll on siseministril nendes tsiviilasjades, kus avaldajaks ei olnud Siseministeerium, vaid näiteks kadunud isiku lähedased, korteriühistu või kohalik omavalitsus. Praktikas küsib Siseministeerium kohtunõude laekumisel alati teadmata kadunud isiku kohta informatsiooni PPA-lt, kuna üldjuhul on isiku surnuks tunnistamisele eelnenud isiku asukoha tuvastamise menetlus, mida viib läbi PPA, kus on olemas teadmata kadunud isiku toimik, milles sisaldub detailne informatsioon teadmata kadunud isiku asukoha tuvastamise menetluse kohta. Siseministeeriumi osalus selles protsessis ei loo kohtumenetluse jaoks täiendavat lisandväärtust. Laekunud informatsiooni alusel edastab Siseministeerium kohtule PPA-lt laekunud riigile teadaolevad andmed ja seisukoha isiku surnuks tunnistamise võimalikkuse kohta. Eeltoodust lähtuvalt teeme ettepaneku muuta TsMS-i, sätestades surnuks tunnistamise asjades riigile teadaolevate andmete ja isiku surnuks tunnistamise osas seisukoha esitamise õigus PPA-le. Muudatuse järgselt saaks PPA esitada kohtule otse (mitte	
--	---	--

	Siseministeeriumi vahendusel) riigile teadaolevaid andmeid teadmata kadunud isiku kohta ning seisukoha isiku surnuks tunnistamise võimalikkuse kohta. Muudatuse järgselt saaks kohus surnuks tunnistamise asjades vastused kiiremini, kuna kaoks ära Siseministeeriumi dubleeriv roll PPA-lt laekunud info alusel kohtule vastuse koostamisel. Niisiis teeme ettepaneku muuta TsMS paragrahvi 510 lõiget 4 ja sõnastada see järgmiselt: „(4) Kui menetlust ei algatatud Siseministeeriumi või valdkonna eest vastutava ministri volitatud Siseministeeriumi valitsemisala asutuse avalduse alusel, teatab kohus Politseija Piirivalveametile menetluse algatamisest ning küsib riigile teadaolevaid andmeid teadmata kadunud isiku kohta ning seisukohta isiku surnuks tunnistamise võimalikkuse kohta. Kohus võib koguda teadmata kadunud isiku kohta andmeid ka omal algatusel, sõltumata sellest, kes esitas surnuks tunnistamise avalduse.	
16.	Lisaks ei pea Siseministeerium vajalikuks surnuks tunnistamise asjades kohtumääruste edastamist siseministrile. Kuna surmaandmete kandmiseks rahvastikuregistrisse saadetakse kohtumäärused perekonnaseisuasutustele, ei ole Siseministeeriumile kohtumääruste edastamine vajalik. Seega teeme ettepaneku TsMS § 511 lõikest 3 jätta välja valdkonna eest vastutavale ministrile kohtumääruste edastamise nõue.	Selgitatud. Ettepanekut on käsitletud TsMSi muudatuste juures.
Sotsiaalministeerium		
1.	Eelnõu §-ga 14 muudetakse riikliku pensionikindlustuse seadust andes Sotsiaalkindlustusametile õiguse tuvastada pensioni määramise aluseks olevaid avalik-õigusliku suhte tingimusi. Leiame, et sellise õiguse panemine kellelegi teisele kui kohtule, ei ole õigustatud. Sätte eesmärgiks on, et Sotsiaalkindlustusamet hakkaks tuvastama avalik-õiguslikke tingimusi mh soodustingimustel vanaduspensionide ja väljateenitud aastate pensionide seaduse (edaspidi sooduspensionid) alusel. Taoline protsess on muutunud aastatega aina keerukamaks ning aina raskem on kindlaks teha fakte, kas isik töötas sooduspensionid õigust omaval ameti- või töökohal või mitte. Pensionistaaži tõendamine on protsess, mille	Selgitatud. Mööname, et eelnõus kavandatud muudatus võib kaasa tuua Sotsiaalkindlustusameti töökoormuse suurenemise. Samas lasub pensionistaaži tuvastamise kohustus praegu kohtutel, kelle töökoormus on väga suur ning kelle põhiülesanne on tagada riigis tõhus ja kättesaadav õigusemõistmine.

	tulemina võib tekkida õigus sooduspensionile, mida määratakse pensionitaotlejale üldreeglina 10-5 aastat enne vanaduspensioniga. Sooduspensione makstakse eluaegselt ning seetõttu tuleb pidada otstarbekaks, et avalik-õiguslikku suhet tõendab kohtuvõim. Vastasel juhul võivad tekkida põhjendamatud pikaajased kulutused pensionite eelarvele. Kui avalik-õigusliku suhte tuvastamine oleks Sotsiaalkindlustusameti ülesanne, siis võib eeldada, et järjest rohkem pensioni taotlejaid pöörduks kergekäelisemalt Sotsiaalkindlustusametisse. Inimeste austus kohtuvõimu vastu on suurem, kohtumenetlus on kallim ning kohtusse pöördatakse tõenäoliselt asjaoludel, mil inimese töötingimused vastavad sooduspensionile õigust andvale kutsealale ja ametikohale, kuid puuduvad vastavad dokumendid. Samuti suureneb Sotsiaalkindlustusameti töökoormus sellise ülesande täitmisega ning selleks oleks vaja juurde vähemalt kahte teenistujat. Juhime tähelepanu, et riigis toimuvate kärbeta tõttu on amet pidanud inimesi koondama ning ei ole mõistlik pärast seda ametile ülesandeid lisada. Samuti oleks Sotsiaalkindlustusametil vajalik ülesande täitmiseks kaasata eksperte ning sellega kaasnevad kulud, mida ei ole eelnõu mõjuanalüüsis ega kulude peatükis ette nähtud.	Eelnõu eesmärk on vähendada kohtute koormust ning viia kohtust välja need ülesanded, mis ei kuulu kohtute tavapärase õigusemõistmise funktsiooni alla. Kuigi see tähendab teatud haldusorganite, sealhulgas Sotsiaalkindlustusameti, töömahu suurenemist, on see vajalik samm, et võimaldada kohtutel keskenduda oma põhitegevusele – õigusemõistmisele. Seletuskirja kulude peatükki on täiendatud infoga kulude kohta, mida on Sotsiaalkindlustusamet prognoosinud seoses uute ülesannetega.
2.	Eelnõu §-ga 15 muudetakse vangistusseadust nii, et kinnipeetavate vaidlused tervishoiuteenuse osutajatega ehk tervishoiuteenuse osutamisega oleksid halduskohtute pädevuses. Selgitame, et tervishoiuteenuse osutamine on käsundusleping või käsundita asjaajamine võlaõigusseaduse mõttes. Seega on tegemist igati eraõigusliku vaidlusega, mille andmist halduskohtute pädevusse me otstarbekaks ega õigeks ei pea. Halduskohtusse pöördumise võimalus on vastuolus 1. novembril jõustunud tervishoiuteenuse osutaja vastutuskindlustuse seaduse põhimõtetega. Kui kinnipeetav ei ole rahul talle osutatud tervishoiuteenuse osutamisega, siis tuleb eelkõige hinnata, kas tegemist on kindlustusjuhtumiga, ning saada kahjuhüvitis sealtkaudu. Vastutuskindlustus on samuti eraõiguslik ning edasise vaidluse korral läheks probleem maakohtusse. Vähetähtis ei ole ka asjaolu, et	Arvestatud. Eelnõu ja seletuskiri on muudetud selliselt, et edaspidi lähevad kinnipeetavatele tervishoiuteenuse osutamisega seotud vaidlused maakohtusse. Sellist lähenemist toetab 1.07.2024 jõustunud reform, mille järgi korraldab vanglas tervishoiuteenuste osutamist kinnipeetavale, arestialusele või vahistatule Tervisekassa. Tervisekassa sõlmib ravi rahastamise lepingu ravikindlustuse seaduse tähenduses tervishoiuteenuste korraldamise seaduse §

	halduskohtusse pöördumine on isikule odavam, kui maakohtusse pöördumine. Seega tekiks olukord, kus kinnipeetavatel on lihtsam pöörduda tervishoiuteenuse osutaja vastu kohtusse kui teistel inimestel, kellel tuleb maksta maakohtu tasusid.	55 lõike 1 alusel kehtestatud haiglavõrgu kavas nimetatud haiglaga. Kostjaks tervishoiu korraldamisega seotud kohtuvaidlustes on Tervisekassa ning tervishoiuteenuse osutamise seotud vaidlustes vastav tervishoiuteenuse osutaja.
Välisministeerium		
1.	Eelnõus nähakse ette võimalus lahendada viisaotsuse peale esitatud kaebusi kohtu õiglasel äranägemisel lihtmenetluses. Välisministeeriumil on halduskohtus pooleli mitu kohtuasja, milles on tõusetunud küsimus viisamenetluste vaidlustamisel kaebaja õigustest kohtumenetluses ja kohtutoimikus olevate andmete avaldamisest. Välisministeeriumi viisavaidlustes on kaebajaks välismaalased, kes ei viibi Eestis. Viisa andmisest keeldumine tähendab, et Eesti riik ei ole andnud neile isikutele õigust Eesti riiki saabuda. Seega nende isikute ainus seos Eesti riigiga on see, et nad on esitanud Eesti välisesindusele viisataotluse, mida on välisesindus menetlenud ja mille kohta on tehtud keelduv otsus. Siseministeeriumi ettevalmistatud välismaalaste seaduse (VMS) muutmise eelnõus¹ nähakse ette (VMS § 100²¹), et kohtule kaebuse esitamine või kaebuse läbivaatamiseks kohtuistungil korraldamine ei ole aluseks välismaalase saabumiseks Schengeni konventsiooni liikmesriikide territooriumile, jätkuvaks viibimiseks sellel territooriumil ega lükka sellelt territooriumilt lahkumise kohustuse täitmist edasi. Seega ei peaks kaebaja kohtumenetluse ajal Eestis viibima, kuid põhiseaduse § 24 lõige 2 annab õiguse olla oma kohtuasja arutamise juures ja halduskohtumenetluse seadustiku (HKMS) § 27 lõike 1 punktid 1 ning 2 annavad õiguse tutvuda toimikuga ja võtta osa kohtuistungist. Kohtupraktikas on halduskohus HKMS §-de 88 ja 79 alusel avaldanud välismaalasest kaebajale viisamenetluses VMS-i alusel mitteavaldatavat teavet. Eesmärgiga välistada sarnast praktikat, kus kohus kohaldab HKMS-i olenemata VMS-is sätestatust ja et see ei viiks olukorrani, kus	Selgitatud. Justiits- ja Digiministeerium ei toeta HKMSis viisaotsuste vaidlustamisele erisuste kehtestamist, välja arvatud lihtmenetluse kohaldamine ning resolutsioonotsuse tegemine. HKMS näeb ette kohtumenetluse üldnormid, millest põhjendatud juhtudel võib näha ette erisusi eriseadustes, nt VMSis. Seletuskirja on täiendatud lõiguga, kus on selgitatud, et viisaotsuste vaidlustamine ei anna välismaalasele automaatset õigust Eestis viibimiseks. Samale seisukohale on oma mitmes lahendis jõudnud ka Riigikohus (RKPKo 10.05.2016 otsus nr 3-4-1-31-15, p 44-47, RKPKo 20.04.2021 otsus nr 5-20-10, p 56, RKPKo 22.01.2025 otsus nr 5-24-28, p 71 ja 72).

	välismaalasel lubatakse HKMS-i alusel võtta osa oma viisamenetlusega seotud kohtuistungist, palume täiendada eelnõu § 1 HKMS § 27 sättega, mille kohaselt kaebuse esitamine või kaebuse läbivaatamiseks kohtuistungi korraldamine ei ole alus välismaalase saabumiseks Schengeni konventsiooni liikmesriikide territooriumile, jätkuvaks viibimiseks sellel territooriumil ega lükka sellelt territooriumilt lahkumise kohustuse täitmist edasi. Välisministeerium palub esitada seletuskirjas analüüs selle kohta, kas viisamenetlusega seotud kohtuasjas on kaebajaks oleval Eestis mitteviibival välismaalasel kohtumenetluses kõik HKMS § 27 lõikes 1 sätestatud õigused, mis on Eestis viibival kaebajal, ja kui kaebajal ei ole esindajat Eestis, siis kuidas tal on võimalik kohtumenetluses osaleda ning menetlusedokumentidega tutvuda.	
2.	Välisministeeriumi viisamenetlusega seotud kohtuasjades on küsimusi tekitanud HKMS §-s 88 sätestatud Eestis mitteviibiva välismaalase kaebaja õigus tutvuda toimikuga ja selle seos §-s 79 sätestatud alustega. Viidatud sätted võimaldavad kaalutlusõiguse alusel viisamenetluses VMS § 66 lg 2, § 82 lg 3, § 100⁸ lg 2 ja § 100¹⁶ lg 2 alusel kaebajale avaldamata jäänud teavet kohtul justkui avaldada kohtumenetluses. Nii muutuksid aga VMS-is julgeoleku kaalutlustel seatud välismaalasele teabe avaldamise keelud sisutuks. Praegu tuleb vastustajal teabe kaitsmiseks iga kord esitada kohtule taotlus VMS-is sätestatud piirangutega teabe ja dokumentide kaebajale mitteavaldamise kohta, vaatamata sellele, et põhiseaduse § 44 lõigete 2, 3 ja 4 kohaselt on Eesti riigi asutustelt teabesaamise õigus üksnes Eesti kodanikel ja Eestis viibivatel isikutel. Viisaeeskirja artikkel 32 lõige 2 näeb ette, et viisa andmisest keeldumise otsus ning selle põhjendused edastatakse taotlejale standardvormi kasutades. Vormikohases otsuses on loetletud viisa andmisest keeldumise alused ning viisa andmisest keeldumise, viisa tühistamise või kehtetuks tunnistamise korral tehakse vastava keeldumise aluse ees olevasse lahtrisse märge. Seega välistab viisaeeskiri välismaalasele nende faktiliste asjaolude ja kaalutluste avaldamise, millest viisamenetlust läbiviies on otsuse tegemisel lähtutud. Julgeoleku ja riigi välissuhete perspektiivist	Mitte arvestatud. Selgitame, et Justiits- ja Digiministeeriumi hinnangul ei ole põhjendatud absoluutne keeld avaldada kaebajale tema asjas tehtud kohtuotsuse põhjendusi. Viisamenetluses on põhjenduste lakoonilisus seletatav standardvormi kasutamisega, st olukorraga, kus haldusakti klassikalisi põhjendusi ei koostata. Kui aga kohtumenetluses koostatakse põhjendatud kohtuotsus, ei ole õige seda igal juhul kaebaja eest varjata. Piiratud juurdepääsuga teabe avaldamise suhtes on viisaasjades võimalik rakendada kohaseid menetluslikke piiranguid (vt HKMS § 88) (RKPKo 22.01.2025 otsus nr 5-24-28, p 72).

	lähtuvalt on oluline, et välismaalasele ei avaldataks otsuse tegemise põhjendusi ja asjaolusid, mis sisaldavad teavet viisamenetluses kasutatatud allikate ning kogutud teabe ja andmete, viisamenetluse läbiviimise meetodite ja taktika ning kooskõlastuste sisu kohta. Eesti seadusandjal on õigus, arvestades EL-i õigust, kujundada viisamenetluse kohtus vaidlustamise reegleid olenevalt riigi välis- ja julgeolekupoliitikast ning rahvusvaheliste suhete ja julgeoleku olukorrast, tagades nii kohtusüsteemi kui haldusorganite tõhusa toimimise. Palume eelnõu §-s 1 sätestada HKMS § 88 lõikes 2 keeld avaldada kaebajale VMS-i alusel viisamenetluses avaldamata teavet kohtumenetluses.	
3.	Arvestades punktides 1 ja 2 nimetatud märkusi palume esitada eelnõu seletuskirjas põhiseaduspärasuse analüüs Eestis mitteviibiva välismaalasest kaebaja õiguste kohta ning mõjuhinnang viisamenetlusega seotud kohtuvaidlustes kaebajale antavate õiguste seose kohta riigi julgeolekuga.	Selgitatud. Selgitused lisatud Välisministeeriumi märkuste 2 ja 3 juures.
4.	VMS-i muutmise eelnõus nähakse ette, et viisa andmisest keeldumise, viisa tühistamise, viisa kehtetuks tunnistamise, viibimisaja pikendamisest keeldumise ja viibimisaja ennetähtaegse lõpetamise otsuse peale esitatud vaide läbivaatamise eest tasutakse riigilõivu 160 eurot. Riigilõivu tõstmise vajadust põhjendatakse vajadusega katta vaide läbivaatamisega kaasnevad kulud. Kuigi eelnõuga jääb välismaalase jaoks alles ühesastmeline vaidemenetlus, ei muutu sellest välismaalaste poolt esitatavate vaiete arv väiksemaks, sest II astmes esitatud vaiete arv on märkimisväärselt väiksem I astme vaiete arvust. Sellest tulenevalt ei vähene haldusorgani töökoormus ega ressursid. Samuti tekivad viisamenetluses tehtud otsuste kohtus vaidlustamisel Eesti riigis mitteviibivate välismaalaste õiguste kaitseks toimuvatest kohtumenetlustest kulud riigieelarves. Riigieelarvesse annavad oma osa maksutulude kaudu aga üksnes Eesti maksumaksjad. Praegune halduskohtusse pöördumise riigilõivu määr 20 eurot ei kata viisamenetluse otsuste vaidlustamise kohtukulusid. Arvestades eeltoodut teeme ettepaneku eelnõu §-s 13 täiendada ka	Selgitatud. Riigikogu on võtnud vastu välismaalaste seaduse, halduskohtumenetluse seadustiku ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse (viisaotsuse vaidlustamine) eelnõu (603 SE), milles tõsteti viisotsuste vaidlustamisel halduskohtumenetluse riigilõiv 280 eurole.

	riigilõivuseaduse § 60, suurendades viisamenetlusega seotud kohtumenetluse riigilõivu.	
5.	Uues §-s 171¹ nähakse ette veaotsuste regulatsioon. Seletuskirjas selgitatakse, et veaotsuse võib teha üksnes menetluslike või vormiliste puuduste korral, mis ühest küljest ei võimalda anda hinnangut haldusakti sisulisele õiguspärasusele, kuid mis teisest küljest on kergesti kõrvaldatavad. Sisulised vead peaksid jätkuvalt viima haldusakti tühistamiseni. Eelnõu § 171¹ lõikest 5 jääb mulje, et veaotsuse puhul peab haldusorgan andma uue õigusakti, mis peab vastama õigusaktidele, kuid mis võib olla ka samasisuline. Haldusmenetluse seaduses (HMS) haldusakti kehtetuks tunnistamise kohta sätestatud kohaldatakse ka haldusakti muutmise suhtes (§ 64 lg 1). HMS § 65 lõige 2 ei luba õiguspärase haldusakti edasiulatavalt kehtetuks tunnistamist isiku kasuks, kui sama sisuga haldusakt tuleks uuesti välja anda. Õiguskirjanduses on avaldatud seisukoht, et õiguspärase haldusakti isiku kasuks kehtetuks tunnistamine on välistatud juhul, kui sama sisuga haldusakt tuleks uuesti välja anda. Kuivõrd haldusakte antakse ja muudetakse haldusmenetluses lähtudes HMS-i nõuetest, siis jääb arusaamatuks, kuidas on § 171¹ lõikes 5 esitatud ettepanek kooskõlas HMS § 65 lõikes 2 sätestatuga. Palume seletuskirjas selgitada kavandatava muudatuse kooskõla HMS-is haldusakti kehtetuks tunnistamise ja muutmise kohta sätestatuga.	Selgitatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
Riigikohus		
1.	Teatud liiki asjades üleriigilisele jagamisele üleminek eeldab vastavalt ka kohtualluvuse muutmist. Eelnõu § 1 p-s 2 pakutud lahenduse puhul ei ole võimalik ühemõtteliselt järeldada, et kinnipeetavate ja hankeasjade kohtualluvust on muudetud, arvestades mh paragrahvi pealkirja ja asukohta. Tõlgendamisraskuste vältimiseks tasub kaaluda muu hulgas esialgse lahenduse juurde tagasipöördumist (st HKMS § 8 täiendamine). Arvestades Tallinna ja Tartu halduskohtu erinevat töökoormust, leiab osa Riigikohtu halduskolleegiumist, et tuleks kaaluda ka kõikide haldusasjade jagamise muutmist üleriigiliseks.	Selgitatud. Kinnipeetavate ja hankeasjade üleriigilist jagamist puudutav regulatsioon on eelnõust välja jäetud, kuna vajab põhjalikumat analüüsi.

2.	Eelnõu § 14 p 1 muudatus, täpsemalt RPKS § 28 lõike 1 kolmas lause jääb arusaamatuks. Kuna muudatuse eesmärk on võimalik saavutada ka esimese lause muutmisega, teeb halduskolleegium ettepaneku jätta kolmas lause RPKS § 28 lõikest 1 välja	Selgitatud. Eelnõu on muudetud selliselt, et edaspidi on Sotsiaalkindlustusameti tunnistajate ütluste alusel pensionistaaži tuvastamise pädevus sätestatud täpsemalt RPKS §-s 31, kus on öeldud, et kui dokumentidest ei selgu pensioni määramiseks vajalikud pensionikindlustatu tööülesanded, töötingimused või töö iseloom, tuvastab Sotsiaalkindlusamet pensioni määramise aluseks oleva avalik-õiguslikus suhtes tähtsust omava faktilise asjaolu tunnistajate ütluste alusel. Tunnistajate ütluste arvestamiseks peab pensionikindlustatu Sotsiaalkindlustusametile teatavaks tegema talle teada olevad menetluses tähtsust omavad tunnistajad.
3.	Riigikohus teeb täiendavalt ettepaneku jätta seadustiku paragrahvi 37 lõike 2 p-s 6 välja sõna „faktilise“. Ettepaneku eesmärk on parandada õigusselgust nn üldise tuvastamiskaebuse küsimuses ning vähendada selleteemalisi protsessuaalseid vaidlusi. HKMS § 37 lg 2 p 6 järgi võib kaebusega mh nõuda „avalik-õiguslikus suhtes tähtsust omava faktilise asjaolu kindlakstegemist“. See sõnastus on ebaõnnestunud, välistades justkui õiguslike asjaolude ehk õiguste, kohustuste ja õigussuhete kindlakstegemist. Riigikohus on sätet siiski tõlgendanud laiendavalt ning jaatanud võimalust tuvastada õiguslikke fakte, nt pensionistaaži, kooselusuhet, õigust vanglas suitsetada, õigussuhteid võrguettevõtjaga jne (RKPJKo 5-22-4, p 80; RKEKm 3-3-4-2-13, p 10; RKHKm 3-23-1578/29, p 10; 3-17-749, p 10-11, 3-16-1191, p 10.1).	Arvestatud osaliselt. Eelnõu täiendatud muudatusega, mille kohaselt sõnastatakse HKMS § 37 lg 2 p 6 järgmiselt: „6) haldusakti tühisuse, haldusakti või toimingu õigusvastasuse või õigussuhte olemasolu kindlakstegemist (tuvastamiskaebus).“ Muudatus näeb selgelt ette, et tuvastamiskaebuse lahendamise käigus on kohtul võimalik teha kindlaks õigussuhte olemasolu.

	Normi keeleline väljendus tuleks kokku viia selle tegeliku sisuga. Samas märgime, et tuvastamiskaebuse esitamise piirid vajavad tulevikus ilmselt täiendavat täpsustamist. Soovime arutada võimalikud lahendused läbi asjatundjatega ning kaalume vajaduse korral eelnõu menetluse käigus täpsustuste lisamist. See aga ei takista praegu §-st 37 hädavajaliku muudatuse tegemist.	
4.	Tagamaks õigusselgust, tuleks kaaluda rakendussätte vajalikkust (sh selgitada seletuskirjas) nende kinni peetavate isikute tervishoiuteenuse osutamisega seotud kohtuasjade kohta, kus isik on pöördunud enne seadusemuudatuse (eelnõu § 15 p 1) jõustumist maakohtusse.	Selgitatud. Eelnõu on muudetud selliselt, et edaspidi lahendatakse kinnipeetavatele tervishoiuteenuse osutamise ja korraldamisega seotud vaidlused maakohtus. Sellist lähenemist toetab 1.07.2024 jõustunud reform, mille järgi korraldab vanglas tervishoiuteenuste osutamist kinnipeetavale, arestialusele või vahistatule Tervisekassa. Eelnõu on täiendatud rakendussättega, mille kohaselt enne eelnõuga kavandatava vangistusseaduse §-i 53¹ jõustumist halduskohtule esitatud kinnipeetavale tervishoiuteenuse osutamise ja korraldamisega seotud kaebused menetletakse lõpuni halduskohtus.
Tartu Ringkonnakohus		
1.	Kahtleme veaotsuse instituudi vajalikkuses ja efektiivsuses. Eelnõu seletuskirjast ei ilmne, miks on senised kohtu volitused ebapiisavad ning vajavad täiendamist. Abstraktselt sõnastatud menetluse efektiivsuse suurendamise eesmärk ei selgita, miks sellise instituudi loomine on vajalik.	Arvestatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse

	Selge ei ole, et veaotsuse menetlusega tegelikkuses hoitaks kokku menetlusosaliste ja kohtu aega ja muid vahendeid. Praktikas juba praegu haldusakti tühistamisel menetlus- või vormiliste puuduste tõttu haldusorgan pigem loobub haldusakti andmisest või siis viib uue menetluse läbi nii korrektselt, et vaidlust ei järgne. Teistkordne kohtuvaidlus samas asjas on harv juhus. Liiatigi tuleb veaotsuse menetluses teha kaks otsust, samuti on ette nähtud kaks edasikaebemenetlust. Võimalik kokkuhoid kehtiva regulatsiooniga võrreldes ei saa olla oluline. Veaotsuse menetluse rakendamine võib soovitud eesmärgi asemel muuta kohtumenetluse keerulisemaks ja aeganõudvamaks. Veaotsus on eraldi vaidlustatav. Kui kaebaja soovib uue haldusakti andmise järel menetlust jätkata, siis tuleb asi uuesti sisuliselt lahendada ning teha asjas teine otsus, mis on samuti kaevatav. Sel juhul on kohtul samas asja vaja koostada kaks otsust, põhjendades mõlemal juhul lahendit. Selline korraldus on kohtu jaoks töömahukam ning pikendab menetlusosaliste jaoks kohtumenetluses vaidluse lahendamisele kuluvat aega. Kui asi laheneb eelnõu § 171¹ lg-s 7 sätestatud viisil, on kohtu töö – s.o eelnev veaotsuse tegemine koos vastavate põhjendustega ja hiljem kaebust rahuldava otsuse tegemine, isegi siis, kui see toimub vaid resolutsiooniga – ikkagi võrreldav praeguse asja sisulise lahendamisega. Veaotsuse menetluse kohaldamist saab vastustaja nõuda sisuliselt alati, kui menetlus- või vormivigadega haldusakti vaidlustatakse. Kuna sageli tuginetaksegi kaebustes haldusakti menetlus- ja vormivigadele, siis võib veamenetluse läbiviimine muutuda tühistamiskaebuste menetlemise tavapäraseks küsimuseks. Seetõttu võib veamenetlusega kaasnev täiendav koormus mõjutada paljusid kohtumenetlusi. Kohtu poolt ühe asja lahendamiseks kuluva aja pikenemine vähendab paratamatult kohtu võimekust lahendada teisi asju, viies menetlusaja pikenemisele. Mööda ei saa vaadata sellestki, et veaotsuse menetluse – kui uue õigusinstituudi – rakendamine võib tekitada menetluslikke vaidlusi, nõudes seeläbi erinevatelt kohtuastmetelt täiendavat tööd asja lahendamiseks. Näiteks ei ole selge, mille alusel	sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
--	---	---

	hinnata, kas veaotsus võib ebaproportsionaalselt riivata menetlusosaliste õigusi või avalikke huve. Muudatuste jõustumisel saavad haldusorganid hakata arvestama võimalusega, et võimalik on menetluslike või vormiliste puudustega haldusakti väljaandmine, sest haldusakti vaidlustamise korral on võimalik veaotsuse menetluse raames haldusaktis esinenud vead ära parandada. Seejuures võib loota, et kohus annab juhiseid, kuidas peab haldusorgan haldusmenetluse läbiviimisel käituma, et jõuda õiguspärase tulemuseni. Seetõttu võib arvata, et veaotsuse instituut mõjub haldusmenetluse kvaliteedile negatiivselt, kuni selleni välja, et haldusmenetlus kaldub vähemalt osaliselt üle kohtumenetluse. Keerulisemates vaidlustes on võimalik seegi, et ka kohus asja esmakordsel lahendamisel ei märka kõiki olulisi menetlus- ja vormivigu ning kaebus tuleb ka pärast haldusorgani poolt vigade parandamist rahuldada just menetlus- ja vormivigade tõttu.	
2.	<u>Menetluse kiirendamine taastuenergia vaidluste lahendamisel</u> Eelnõu seletuskirjast ei selgu, miks on taastuenergia vaidluste osas vajalik kõrvalekaldumine võrdse kohtlemise põhimõttest, eelistades neid menetlusi teistele menetlustele, kus samuti on vaidluse all isikute jaoks olulised (põhi-)õiguste riived. Viivitused taastuenergia asjades planeeringute kehtestamisel ja erinevate lubade saamisel on seotud pigem puudustega eelnevas haldusmenetluses kui kohtumenetlusega. Täiendavate kiireloomuliste menetluste lisandumine suurendab paratamatult eelisjärjekorras lahendatavate asjade koguarvu, vähendades kohtute võimekust neid asju tavapärasest kiiremini läbi vaadata. Ühtlasi ohustab uute kiireloomuliste asjade lisandumine nn tavaasjade mõistliku menetlusaja jooksul lahendamist. Ebaselgeks jääb seegi, millisel määral kiirendab eelmenetlusele kolmekuulise tähtaja kehtestamine taastuenergia asjade lahendamist tervikuna. Keerukamates asjade ja/või asjades, mille lahendamine nõuab eriliigiliste tõendite (eksperdiarvamus, riigisaladust või salastatud välisteavet sisaldav dokument) kogumist, ei pruugi kolmekuulise tähtaja järgimine olla võimalik. Tasuks kaaluda, kas jätta kohtule siiski võimalus ületada	Arvestatud osaliselt. Taastuvate energiaallikatega seotud vaidluste eelistamine teistele menetlustele tuleneb eelkõige kliimakriisi olukorras tehtud Vabariigi Valitsuse poliitilisest otsusest. Tegemist on riigi jaoks prioriteetse valdkonnaga, mis seab taastuvaid energiaallikaid puudutavad vaidlused esikohale. Eelnõu vastavat paragrahvi on täiendatud võimalusega, et kohus saab 3 kuu tähtaega pikendada (kuni 3 kuud), kui eelmenetluse käigus selgub, et kaebust on vaja täiendavalt uurida. See annab põhjendatud juhul kohtule võimaluse teha eelmenetlusele seatud tähtajast erandeid.

	kolmekuulist tähtaega. Seda võimalust saaks tasakaalustada menetlusosalise õigusega kontrollida kohtu tegevust menetluse kiirendamise taotluse esitamise kaudu.	
3.	<u>Kinnipeetavate tervishoiuteenus</u> Arvestades 1. juulil 2024 jõustunud vangistusseaduse muutmise seaduse seletuskirjas toodut, ei ole selge, kas kinnipeetavate tervishoiuteenuse asjade lahendamise pädevaks kohtuks soovitakse määrata maakohtud või halduskohtud. Praeguse eelnõuga kavandatavate muudatustega nähakse pädeva kohtuna ette halduskohtuid, kuid vangistusseaduse eelmise muudatuse tegemisel näis seadusandja tahe olevat suunata seda liiki vaidluste lahendamine maakohtutesse. Kui pädevuse valik halduskohtute kasuks on nüüd siiski selge, siis õigusselguse ja kindluse huvides tasub kaaluda määratleda seaduses ka haldusorgan, mis esindab riiki seda liiki vaidlustes. 1. juulil 2024 jõustunud vangistusseaduse muudatustega pandi kinnipeetavate tervishoiuteenuse korraldamise ülesanne Tervisekassale, kuid vangistuse täideviimisega seotud ülejäänud kohustusi täidavad jätkuvalt vanglad. Kujunenud olukorras leiavad nii Tervisekassa kui vanglad, et nad ei ole kohased vastustajad kinnipeetavate tervishoiuteenuse asjades, viidates muu hulgas sellele, et neil puuduvad andmed kinnipeetava tervise ja kinnipeetavale tervishoiuteenuse osutamise kohta kui ka vähemalt osaliselt võimalus neid andmeid saada. Tervisekassa või vangla määratlemine riiki nendes vaidlustes esindava haldusorganina võimaldaks ühtlasi anda sellele haldusorganile piisava pädevuse ja volituse asjakohastele andmetele juurdepääsemiseks ja kogumiseks. Täpsustada tuleks sedagi, kas Tervisekassa või vangla määratlemine riiki nendes vaidlustes esindavaks haldusorganiks mõjutab kinnipeetava ning tervishoiuteenuse osutaja kohustusliku vastutuskindlustuse seaduse (TOKVS) alusel kindlustusandjaks määratud isiku vaheliste vaidluste lahendamise korda seoses kinnipeetava võimaliku kahju hüvitamise nõudega. TOKVS § 21 lg 7 järgi on õigustatud isikul kindlustusjuhtumiks	Selgitatud. Eelnõu ja seletuskirja muudetud nii, et kinnipeetavale tervishoiuteenuse korraldamise ja osutamisega seotud vaidlus lahendatakse edaspidi maakohtus. Sellist lähenemist toetab 1.07.2024 jõustunud reform, mille järgi korraldab vanglas tervishoiuteenuste osutamist kinnipeetavale, arestialusele või vahistatule Tervisekassa. Sellega on lahendatud ka võimalikud probleemid, mis tekiksid tervishoiuteenuse kohustusliku vastutuskindlustuse seaduse valguses.

	mittetunnistamise korral õigus pöördada kindlustusandja otsuse vaidlustamiseks vastutuskindlustuse lepituskomisjoni, kus toimuvale menetlusele kohaldatakse lepitusseaduses (LepS) sätestatud regulatsiooni, ja seejärel maakohtusse. Kui vastav menetlus liigub TOKVS ja LepS alusel maakohtutesse, saaksid halduskohtud lahendada kinnipeetavate kahju hüvitamise vaidlusi vaid kindlustuse piirmäära ületavas osas. Kui halduskohtumenetluse seaduse eelnõu eesmärgiks on aga välistada maakohtute poolt kinnipeetavate tervisekahjudega seotud vaidluste lahendamine, tuleks luua erisus ka TOKVS alusel kinnipeetavate kahju hüvitamise nõuete lahendamisele, näiteks sätestades, et kindlustusandja ja kinnipeetava vahelised vaidlused kahju hüvitamise üle lahendatakse halduskohtus ning LepS nende suhtes ei kohaldu.	
Tallinna Ringkonnakohus		
1.	Esiteks teeme ettepaneku muuta HKMS §-e 79 ja 88. Menetlusosalisel on praegu õigus esitada määruskaebus halduskohtu määruse peale, millega HKMS § 88 alusel piiratakse selle isiku juurdepääsu toimikule või menetlustoimingule, samuti HKMS § 79 kohaselt määruse peale, millega ta eemaldatakse menetlustoimingult. Tegemist on halduskohtu menetlusliku otsustusega menetluse juhtimisel ja korraldamisel, mis peaks olema vaidlustatav mitte eraldi määruskaebusega, vaid apellatsioonkaebuses. See lähtub põhimõttest, et menetluslikud vaidlused tuleb lahendada kontsentreeritult, ühekorraga apellatsioonkaebuses, välja arvatud juhul kui pelgalt apellatsioonkaebusega ei ole võimalik menetlusosalise õigusi tagada. Olukord on analoogne (menetlusosalise jaoks mõjult mõneti sarnane) sellega, kui halduskohus otsustab mitte koguda mingit tõendit – selline menetlust juhtiv ja korraldav otsustus on praegu samuti vaidlustatav apellatsioonkaebusega, mitte määruskaebusega. Meede tagaks selle, et ühe probleemiga tegeleb üks kohtukoosseis nii esimeses astmes kui ka edasikaebestantsis. Arvestades kohtumenetluse piiratud ressursse, oleks see ratsionaalne ja ökonoomne. Tuleb ka arvestada, et määruskaebuse lahendamise ajaks, mis	Mitte arvestatud. Ettepaneku pakutud muudatustega soovitakse piirata edasikaebeõigust tutvumisloa andmise määruse peale ning menetlusosalise eemaldamise taotluse rahuldamata jätmise määruse peale. Pakutud kaebeõiguse piiramine võib riivata isiku PS § 24 lg-s 2 sätestatud põhiõigust olla oma kohtuasja arutamise juures. Samuti ei ole päris õige võrrelda menetlusosalise eemaldamist menetlustoimingult ja oma asja toimikuga tutvumise õiguse piiramist tõendite kogumisega, millega seotud vaidlused lahendatakse apellatsiooni- või kassatsioonimenetluses.

	ringkonnakohtu koormuse tõttu võib kaua kesta, on menetlus alama astme kohtus seiskunud. Lisaks tagaks see, et esimese astme kohus saab menetlust juhtida ja korraldada sõltumatult, kõrgema astme kohtu vahepealsete sekkumisteta. Ette tuleb ka seda, kus juurdepääsupiirangu edasikaebamisel ringkonnakohus on olukorras, kus tuleks öelda, et tõendi kogumisel on laiemalt tehtud viga (tõend pole asjakohane, andmekogum tuleks esitada teistmoodi jne), aga sellistesse küsimustesse ei ole korrektne sekkuda, kui põhiasi on halduskohtus veel pooleli. Õigem on seda teha apellatsioonimenetluses. Sellest tulenevalt oleks vajalik muuta HKMS § 88 lõiget 5 ja sõnastada see järgmiselt: “(5) Tutvumisloa andmisest keeldumine, samuti tutvumisloa andmine, kui pool või kolmas isik on taotlenud selle andmisest keeldumist, otsustatakse määrusega. Tutvumisloa andmise määruse peale võib esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav. Tutvumisloa andmisest keeldumise määruse peale võib esitada määruskaebuse, kui tutvumisloa andmise taotluse on esitanud menetlusväline isik või kui taotlus on esitatud pärast kohtumenetluse lõppemist, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule.” Samuti oleks vaja muuta HKMS § 79 lõiget 5 ja sõnastada see järgmiselt: “(5) Menetlusosalise eemaldamine otsustatakse määrusega. Eemaldamise taotluse rahuldamata jätmise määruse peale võib esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav. Kuni määruse jõustumiseni ei avalda kohus menetlusosalisele teavet.”	
2.	Teiseks teeme ettepaneku muuta HKMS § 207 lõiget 3. Kui määruskaebus on ilmselgelt perspektiivitu, pole sisulist vajadust lisada sellele põhjendusi, iseäranis n-ö menetlusliku määruse vaidlustamise korral. Sisutute ja ilmselgelt perspektiivitute määruskaebuste täismahus põhjendamine (isegi kirjeldava osa koostamine) võtab ringkonnakohtult ressursi, mida võiks kasutada nende kohtuasjade (eelis)lahendamiseks,	Arvestatud osaliselt. Otsuste ja määruste põhjenduste kirjutamise kohustus peaks alles jääma, kuna kaebaja jaoks on oluline välja tuua, miks leiti, et tema kaebus on ilmselgelt perspektiivitu.

	kus kaalul on isikute olulised huvid ning ja asjad on õiguslikult ja faktiliselt ka tegelikult vaieldavad. Ei ole ohtu, et ringkonnakohus hakkaks kergekäeliselt loobuma määruste põhjendamisest seal, kus see on ka päriselt vajalik, arvestades et ringkonnakohtu määrus on Riigikohtus vaidlustatav. Ka praegu võimaldab seadus teatud juhtudel määruskaebusi ilma põhjendusteta tagastada ja see ei ole probleeme kaasa toonud. Kuna halduskohtu lahendite põhjendatus ja kvaliteet on üldjuhul väga hea, siis ei anna ringkonnakohtu põhjendused sageli erilist lisandväärtust. Lisaks ei anna ringkonnakohtu otsusele või määrusele erilist lisandväärtust kirjeldava osa lisamine, mh olukorras, kus menetluse käik nähtub halduskohtu lahendist. Menetlusosaliste ja ka avalikkuse jaoks on eeskätt oluline teada saada ringkonnakohtu motiivid. Sellest tulenevalt oleks vaja täiendada HKMS §-i 201 uue lõikega 4¹ järgmises sõnastuses: “Ringkonnakohus võib otsuse teha ilma kirjeldava osata.” ning jätta sama paragrahvi lõike 5 sissejuhatavast osast välja sõnad “kirjeldava ja”. Samuti oleks vaja lisada HKMS § 207 lõike 3 punkti 2 lõppu sõna “või” ja täiendada lõiget 3 punktiga 3 järgmises sõnastuses: “3) kui kõik kohtukoosseisu liikmed leiavad, et määruskaebus halduskohtu määruse peale on ilmselgelt perspektiivitu ja põhjenduste lisamine ei ole vajalik ühtse kohtupraktika kujundamiseks. Ringkonnakohus võib ka lisada põhjendused lühidalt.” Viimaks oleks vaja täiendada HKMS § 210 lõiget 2 teise lausega: “Ringkonnakohus võib määruse teha ilma kirjeldava osata.”	Kohtunikud saavad oma töökoormust reguleerida sellega, et esitavad ilmselgelt perspektiivitute kaebuste puhul põhjendused lühidalt. Eelnõusse on lisatud ettepanekus välja pakutud muudatused, mille kohaselt võib ringkonnakohus edaspidi oma otsustest ja määrustest kirjeldava osa välja jätta.
Tallinna Halduskohus		
1.	Kohtualluvuse üldreegliks halduskohtumenetluses on, et kaebus esitatakse vastustaja asukoha või teenistuskoha järgi (HKMS § 7 lg 1). Kuna valdav osa haldusorganeid asub TlnHK tööpiirkonnas, jõuavad ka vastavad kohtuvaidlused TlnHK menetlusse. Kaaluda tasub kohtualluvuse üldreegli muutmist kaebaja elu- või asukohajärgseks (nagu on täna erandlik kohtualluvus – HKMS § 8 lg 6). See tagaks nii ühtlasema kohtuvaidluste jagunemise Tallinna ja Tartu halduskohtute vahel, kui	Mitte arvestatud. Kohtualluvuse üldreegli muutmine vajab põhjalikumat analüüsi, et hinnata väga pikalt kehtinud muudatuse mõju kohtusüsteemile ja õigsmõistmisele. Muudatusega kaasneks tõenäoliselt oluline

	toetaks ka kohtusse pöörduja kodu/asukoha läheduse põhimõtet. Arvestades tänapäevaseid tehnilisi võimalusi (videoistungid), töötamise trende (kodutöö/kaugtöö) ning juhtimismudeleid (valdkondlik juhtimine piirkondliku asemel), ei tingiks muudatus eelduslikult märkimisväärseid probleeme või lisakulusid menetlusosalistele ega kohtutele. Võimalik on ka jätta üldreegel muutmata ning laiendada erandliku kohtualluvuse regulatsiooni, s.o laiendada vastustajate ringi, kelle vastu kaebuse esitamisel lähtutakse menetlusalluvuse määramisel kaebaja elu- või asukohast. Sellisteks vastustajateks saavad olla nt Töötukassa ja Kaitseressursside Amet. Samuti on võimalik luua regulatsioon, et kinnisasjadega seotud vaidluste puhul (sh keskkonnaasjad) lähtutakse menetlusalluvuse määramisel kinnistu asukohast (eeskujuks võib võtta tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 99).	muutus kohtute koormuses ning sellise muudatuse elluviimine eeldab põhjalikku mõjuanalüüsi ja kohtuasjade statistika läbitöötamist, mida ei jõua käesoleva eelnõu raames piisavalt põhjalikult teha.
2.	HKMS §-i 11 võiks lisada TsMS § 17 lg 2 analoogi: „Ringkonnakohtu esimehel on õigus apellatsiooni korras asja arutamisele kaasata kohtukoosseisu sama kohturingkonna maakohtunik tema nõusolekul. Kaasatud kohtunik ei või olla asjas eesistuja ega ettekandja.“ See võimaldaks ajutiselt vähendada Tallinna Ringkonnakohtu töökoormust, kui vajalik on kolmanda kohtuniku olemasolu kasvõi istungil. Samuti võimaldaks see ringkonnakohtul kaasata teadaolevalt eriteadmistega kohtunikku esimesest astmest. Tulevaste kohtunikukonkursside osas oleks ringkonnakohtul ühtlasi olemas vahetu kogemus kollegiaalsest tööst konkreetse kohtunikuga	Arvestatud. Eelnõu ja seletuskirja välja pakutud muudatusega täiendatud.
3.	Poolte kompromissidele suunamisel on kohati osutunud takistuseks see, et riigilõivu ei tagastata terves ulatuses (HKMS § 104 lg 6 p 1). Riigilõivu tagastamine ei tekita kohtule olulist menetluslikku koormust, arvestades ka praeguseid tehnilisi lahendusi. Küll aga võib see soodustada kompromissile jõudmist, mis samas aitab kokku hoida kohtuniku tööaega. Praktikas on menetlusosalised soovinud kompromissi osana lühendada määruse edasikaebetähtaega (analoogselt TsMS § 661 lg-ga 4). Tänane HKMS seda ei võimalda, seega võib olla põhjendatud vastava regulatsiooni loomine HKMS-i kompromisside soodustamiseks.	Arvesatud. Eelnõu ja seletuskiri muudetud nii, et kompromissi sõlmimisel tagastatakse riigilõiv täies ulatuses. Samuti on kompromissi kinnitamise määruse puhul HKMSi lisatud viide TsMS § 661 lõikele 4, mis võimaldab menetlusosaliste

		kokkuleppel lühendada edasikaebamise tähtaega.
4.	<u>Menetluskulud veaotsuse tegemisel</u> HKMS § 108 lg 6² kontekstis on põhjendatud kaaluda, kas kohtule võiks jääda kaalutlusruum menetluskulude jaotuse osas alates hetkest, kui vastustaja on veaotsuse tulemusena puudused kõrvaldanud (s.o pärast vigade kõrvaldamist tekkinud menetluskulude osas). Praeguse regulatsiooni järgi jäävad kõik menetluskulud vastustaja kanda ka olukorras, kus vastustaja on kõrvaldanud vea, kaebaja ei loobu kaebusest ning lõpptulemusena jääb kaebus rahuldamata.	Selgitatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
5.	<u>Haldustoiminguks loa andmine</u> Eelnõuga kaotatakse mitu nõuet haldustoimingu tegemiseks halduskohtult loa taotlemiseks. Täiendavalt tasub kaaluda loakohustuse kaotamist Maksu- ja Tolliameti (MTA) täitmist tagavate toimingute sooritamiseks enne rahalise nõude või kohustuse määramist (maksukorralduse seaduse § 136¹). Alternatiivina võib piirata olukordi, millal on kohtu loa taotlemine vajalik. Väljakujunenud kohtupraktikat ja ka sellest lähtuvalt MTA vajadusi arvestades kohaldatakse reeglina meetmeid, mis tagavad vara säilimise, kuid ei takista selle valdamist või kasutamist. Selliseid meetmeid – nt hüpoteek või käsutuskeeld võiks rakendada MTA ise, samuti võiks MTA saada ettemaksukontot pikema aja kestel (nt 1 aasta) ise piirata. Isikutel on võimalus pöörduda kohtusse järelkontrolliks, s.o vaidlustada maksuhalduri ennetav täitetoiming kohtus. Loakohustus (kohtulik eelkontroll) võib olla põhjendatud isikute õigusi intensiivsemalt riivavate meetmete rakendamise soovi korral, nt vara võõrandamine või pangakontode arestimine (üle teatud piiri). Selliselt võiks kohtule esitatavate MTA loataotluste arv oluliselt väheneda. Samuti tasub kaaluda loakohustuse kaotamist Rahapesu Andmebüroo poolt vara arestimisel ja riigi omandisse kandmisel (rahapesu ja terrorismi	Mitte arvestatud. Justiits- ja Digiministeerium analüüsis eelnõu ettevalmistamise käigus erinevate haldustoiminguks antavate lubade kaotamist ning konsulteeris selles osas ka Riigikohtuga. Analüüsi käigus jõuti järeldusele, et Maksu- ja Tolliameti ning Rahapesu Andmebüroo asjades halduskohtu loa andmise nõuet praegu ära ei kaotata, sest sellega võivad kaasned teatud riskid, mida tuleks eraldi laiemalt analüüsida. Järgnevalt toome välja probleemid, millele Riigikohus on seoses kohtulubade kaotamisega osundanud: <u>MKS § 136¹ lg-d 1 ja 1¹</u>. Praegu annab maksuhaldurile loa täitmist tagavate

	rahastamise tõkestamise seaduse § 57 lg-d 6 ja 7). Hetkeseisuga on võimalik halduskohtus vaidlustada arestimise luba, arestimise ettekirjutust, riigi omandisse kandmise luba ja riigi omandisse kandmise ettekirjutust. Piisaks sellest, kui isik saab vaidlustada ettekirjutusi kui haldusakte. Kohtu eelluba ei ole tingimata nõutav.	toimingute tegemiseks halduskohus. PS seda ei välista, et nende toimingute üle otsustaks maksuhaldur ise, kuid ohtu võib näha võimaluses hakata maksukohustuslast tema vara eelarestiga survestama (nt esitama vaieldavas olukorras maksuhalduri soovitud andmetega maksudeklaratsioon jms). Halduskohtute koormus ei pruugi väheneda, sest kui maksuhaldur asub meedet senisest mõnevõrra enam kasutama (mis on kohtuliku eelkontrolli puudumise tõttu tõenäoline), siis hakatakse neid meetmeid ka poolelioleva maksumenetluse ajal vaidlustama. Ei vähene oluliselt ka vaidluste kiireloomulisus, kuna lahendama tuleb hakata EÕK taotlusi vara eelaresti alt vabastamiseks. <u>RahaPTS § 57 lg-d 6 ja 7.</u> Praegu võib RAB taotleda halduskohtult luba vara käsutamise piiramiseks kuni üheks aastaks, kui vara omanikku või kontol oleva vara tegelikku kasusaajat ei ole õnnestunud kindlaks teha. Kui see ka ühe aasta jooksul ei õnnestu, võib RAB või prokuratuur halduskohtult taotleda luba vara riigi omandisse kandmiseks. PS ei välista lahendust, kus vara käsutamist piiraks RAB ise ja kannaks ise selle ka riigi omandisse. Samuti on võimalik kohtus vara tagasi nõuda. Siiski, sarnaselt maksuhaldur toimingutega võib siingi esineda isikute kuulekusele survestamise risk. Eraldi väärib
--	---	--

		veel tähelepanu tõsiasi, et erinevalt maksuhalduri toimingutest on RAB-i haldusaktide põhjendused isikute eest üldjuhul suuresti varjatud ning seda ka kohtumenetluses (vt RKHKm 3-23-671/33). Selline olukord suurendab kohtuliku eelkontrolli väärtust, kuna kaebajal on keeruline ka kohtulikus järelkontrollis kohtule uusi enda kasuks rääkivaid argumente tuua.
6.	<u>Halduskinnipidamise tähtaeg</u> Ettepanek muuta kaitseväeteenistuse seadust (KVTS), välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadust (VRKS), välismaalaste seadust (VMS), väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadust (VSS) järgmiselt: KVTS § 162 lõikes 8 asendatakse number „48“ numbriga „72“. VRKS § 15 lõikes 6, § 36² lõigetes 1, 2, 3 ja § 36⁶ lõikes 2 asendatakse number „48“ numbriga „72“. VMS § 283 lõikes 3 asendatakse number „48“ numbriga „72“. VSS § 15 lõigetes 1 ja 5, § 15⁴ lõikes 2, § 22 lõikes 1 ning § 28² lg-s 6 asendatakse number „48“ numbriga „72“. Muudatusega pikendatakse halduskinnipidamise tähtaega (õigust hoida isikut haldusmenetluses kohtuväliselt halduskohtu loata kinni) seniselt 48 tunnilt 72 tunnini. Senine regulatsioon eeldab kohtu ja haldusorgani töö erikorraldust seonduvalt võimalusega, et isik peetakse kinni / 48 tunnine tähtaeg hakkab kulgema vahemikus reede õhtust laupäeva hommikuni. Sel juhul peab kohtuistung ja kohtulahendi tegemine toimuma nädalavahetusel. Vastava vajaduse tagamiseks on kogu aasta lõikes (52 nädalat aastas) igal nädalavahetusel mitu halduskohtunikku üle-eestiliselt valves. Koos kohtunikuga on üldjuhul valves ka üks või mitu inimest tugipersonali hulgast, eelkõige kohtuistungi sekretär. Nimetatu tingib kohtu töö erikorralduse koos sellega kaasnevate piirangute ja kuluga, s.o	Mitte arvestatud. Väljapakutud muudatuse puhul on küsitav, kuidas see muudatus vastab PS § 21 lõikele 2, kus sätestatakse, et kedagi ei tohi vahi all pidada üle 48 tunni ilma kohtu sellekohase loata. PS on siin seadnud väga kindla tähtaja kaitsmaks isikuvabadust kui üht olulisemat põhiõigust ning Justiits- ja Digiministeeriumi hinnangul ei saa põhiseadust muutmata sellest mööda minna. Kuigi näiteks EIÕK ei ole näinud ette isiku vabaduse võtmise kohtulikule kontrollile numbrilist tähtaega ning räägib üksnes sellest, et kohus peab otsustama kiires korras (EIÕK § art 5), siis on Eesti põhiseadus loojad leidnud, et 48 tundi saab olla maksimaalne aeg, mille jooksul peab kohus isikult vabaduse võtmisele andma oma hinnangu.

	lisatasude maksmine ja puhkeaja tagamise vajadus (kohtute seaduse § 6 lg 4 ja § 76 lg 7, avaliku teenistuse seaduse §-d 38-41). Isiku kohtu loata kinnipidamise õiguse pikendamine 72 tunnini kaotaks vajaduse kohtunike ja kohtu tugipersonali valveteks valdaval osal nädalavahetustest. Samuti ei pea asutused, kellel on isikute kinnipidamise õigus, tagama samal määral valmisolekut osaleda nädalavahetustel kohtumenetlustes. Muudatused tähendavad seega ressursi säästu kohtumenetluse arvel, samas kui põhiõiguste riive kasvu ei saa halduskinnipidamiste olemust arvestades pidada ebaproportsionaalseks. Kohtu loata enam kui 48-tunnine halduskinnipidamine ei ole teiste riikide praktikas harukordne. Teadaolevalt on vastavad tähtajad näiteks järgmised: Island 1 päev (24 tundi); Eesti, Itaalia, Leedu, Poola, Portugal 2 päeva (48 tundi); Taani, Ungari 3 päeva (72 tundi); Soome, Liechtenstein 4 päeva (96 tundi); Prantsusmaa 5 päeva, Läti 10 päeva, Holland 28 päeva. Muudatused ei kaota valveaja vajadust täielikult. Nimelt võivad järjestikused riigipühad ja nädalavahetused tingida vajaduse kohtumenetluste läbiviimiseks riigipühal või nädalavahetusel ka 72 tunnise kinnipidamise reegli korral. Samas on sellised päevad aastas üksikud ning kohtuliku järelevalve tagamine nendel päevadel on oluliselt lihtsam ja väiksema kuluga.	Õigus kahtlustatava kinnipidamise kohtulikule kontrollile 48 tunni jooksul on reservatsioonita põhiõigus, millest on erandid lubatud üksnes PS § 130 kohaselt erakorralise või sõjaseisukorra ajal riigi julgeoleku ja avaliku korra huvides (PS § 21 komm. 16). Samuti oleks siin keeruline lähtuda ka PS kitsast tõlgendusest ning öelda, et kõnealune nõue kehtib ainult süüteomenetlustes. Tulenevalt võrdse kohtlemise põhimõttest tuleks kõiki täitevvõimu poolt kinni peetud isikuid kohelda ühte moodi ning see hõlmab ka Eestisse saabunud välismaalasi, kes on PS kaitsealas (§ 9). Arvestades eriti PS § 20 lg 2 p-s 4–6 piiriklauslite alla kuuluvate vabadust võtvate meetmete allutatud isikute haavatavust, tuleks nad arvata lisaks PS § 15 lg-le tulenevalt PS § 12 võrdsuspõhiõigusest PS § 21 lg 2 kaitsealasse (PS kommentaarid § 21 p 49).
7.	<u>Lahendi allkirjastamine</u> Muuta TsMS-i, täiendades §-i 441 lõikega 1¹ järgmises sõnastuses: „(1¹) Infosüsteemis ei pea otsust digitaalselt allkirjastama, kui kohtunik saab otsuse tegemist kinnitada usaldusväärselt ja turvaliselt muul viisil.“ Viidatud TsMS muudatus rakenduks HKMS § 156 lg 2 kaudu ka halduskohtumenetlusele (sh HKMS § 178 lg 3 kaudu kõigile kohtulahenditele, st nii kohtuotsustele kui määrustele). TsMS § 441 lõike 1¹ eesmärgiks on menetluste kiirendamine seeläbi, et loobuda lahendite digitaalallkirjastamisest, kui lahendi saab nt infosüsteemis turvaliselt	Mitte arvestatud. Digiallkirjastamine on Eestis välja töötatud selleks, et oleks ühtsetel alustel toimiv kiire allkirjastamise viis, mida kõik aktsepteerivad. Isikute jaoks peab olema arusaadav ja tuvastatav, et kohtunik on lahendi allkirjastanud. Ettepaneku puhul ei ole arusaadav, mida mõeldaks „turvalisel

	kinnitada ka lihtsamalt (võimalik on tagada kohtuniku identifitseerimine infosüsteemi sisenemisel muul viisil, kui ID-kaardiga / digi-ID-ga). Digitaalallkirjastamine on kohmakas ja röövib kohtunikelt palju tööaega. Lisaks on oluline, et teatud olukordades ei olegi võimalik kohtulahendit digitaalselt allkirjastada. Seda juhul, kui juurdepääsupiiranguga lahend vormistatakse infosüsteemis, mis ei võimalda kasutaja identimist ID-kaardi / digi-ID abil (nt haldustoiminguks loa andmine julgeolekuasutuste seaduse §-de 27 ja 29 alusel). Sellises olukorras tuleb kohtulahend praktikas vormistada paberkandjal (st allkirjastada käsitsi). See tähendab täiendavat ajakulu (ja kontoritarvikute kulu) ning lisaks kaasnevad juurdepääsupiiranguga (riigisaladus ja salastatud välisteave) paberkandjatel dokumentide transportimisega, säilitamisega ja arhiveerimisega olulised lisakulud ja -nõuded. Kõnealuse seadusemuudatusega oleks võimalik luua, edastada, säilitada ja arhiveerida selliseid kohtulahendeid digitaalsel kujul, mis lihtsustab oluliselt tööprotsessi ja lahendite hilisemat haldamist. Võimalik on luua TsMS-i muutmise asemel vastav regulatsioon ka otse HKMS-i.	muul viisil“ kinnitamise all ning kuidas saab isik olla sellisel juhul veendunud, et tema suhtes tehtud kohtulahend on kohtuniku poolt allkirjastatud. Pigem võiks mõelda võimalustele, kuidas arendada olemasolevaid infosüsteeme selliselt, et need võimaldaks kohtunikel süsteemis sees lihtsamini lisada otsusetele digiallkirja.
8.	<u>Riigilõivuseaduse (RLS) regulatsiooni puudulikkus</u> RLS § 60 lg 4 sõnastus vajab täpsustamist selles osas, milliste rahaliste nõuete puhul lähtutakse protsentuaalsest riigilõivust. Praegune RLS § 60 lg 4 sõnastus on tekitanud praktikas hulgaliselt tõlgendamiskasutusi ning erinevaid tõlgendusi küsimustes, kuidas arvestada riigilõivu nt järgmiste vaidluste puhul: maksusumma vähendamine maksuhalduri poolt (nt nn emapalga pettuse tuvastamisel vähendatakse maksuotsusega äriühingu poolt deklareeritud summasid, millega kaasneb vanemahüvitise väljamaksete tagasinõudmine); tegevustoetuste määramata jätmised; toetuste tagasinõudmine (finantskorrektsiooni otsused); liikluskindlustuse seadusest tulenev sundkindlustus (Eesti Liikluskindlustuse Fondi makseteatised sundkindlustuse kohta); leppetrahvi sissenõudmine halduslepingute täitmisel (nt avaliku liiniveo leping, prügiveoleping jne). Mõistlik oleks sõnastada RLS § 60 lg 4 viisil, et see hõlmaks selgelt kõiki kaebusi, mille puhul on nõue rahaliselt hinnatav (st kõigi selliste kaebuste	Mitte arvestatud. Eelnõuga ei ole praegu sisulisi muudatus halduskohtu riigilõivude puhul tehtud, kuna need vajavad põhjalikumat analüüsi. Eelnõuga on tõstetud halduskohtumenetluses kaebuse esitamise riigilõivude suurus ning halduskohtus kahju hüvitamise kaebuse riigilõivud on muudetud sarnaseks tsiviilkohtumenetluse lõivudega (sätestatud RLS lisas 1).

	puhul sõltuks riigilõivu suurus rahalise nõude suurusest). Samuti on vajalik üle vaadata RLS § 22 lg 2 p 2, mis näeb ette, et riigilõivu tasumisest on vabastatud „pensioni või toetuse taotleja pensioni- või toetussummade ebaõige maksmise ja maksmata jätmise asjas“. Praegune sõnastus on ühelt poolt väga lai ja võib tekitada küsimuse, kas nt erinevad ettevõtluse toetused peaksid sinna alla minema (mis ei ole eelduslikult sätte eesmärk). Teisalt on säte üsna konkreetne, tõstatades küsimuse, kas riigilõivu tasumisest vabastust saab rakendada ka juhul, kui on tegemist toetusega seotud küsimusega, nt töövõime hindamine ja puude määramine (mis on eelduslikult sätte eesmärk). Segadused riigilõivu arvestamisel tekitavad ebaühtlast kohrupraktikat ning tingivad täiendavat ajakulu nii kohtule kui menetlusosalistele viidatud küsimuste analüüsimisel iga üksiku kohtuasja raames.	
9.	<u>Riigilõivude muutmise ettepanekud.</u> Ettepanek taastada määruskaebemenetluse riigilõiv 20 eurot (v.a isik, kellelt on võetud vabadus). Sellega on võimalik tagada osaliselt menetluse kulude katmine, kui isik on selleks maksevõimeline ning samuti suunab see rohkem läbikaalutud määruskaebuste esitamisele. Ettepanek tõsta kahju ja maksete vaidlustamisel summa ülemmäära, näiteks kuni tsiviilasja täismäärani (RLS lisa 1, hetkel 5000 eurot). Kui vaidlus puudutab mittevaralist kahju, siis teatud juhtudel on isik riigilõivu tasumisest vabastatud (RLS § 22 lg 1 p-d 4 ja 12 – vabaduse võtmine ja kehavigastused) ning võib suunata isikut esitama mittevaralise kahju nõuet ka kohtu äranägemisel (või sellest väiksemat summat), millega kaasneb fikseeritud riigilõiv 350 eurot (RLS § 60 lg 3). Maksimumsummad on pigem seotud äriühingutega, kellelt saab eeldada ka vastavat maksevõimet. Erandlikul juhul – füüsilisel isikul on tekkinud väga suur varaline kahju – säilib menetlusabi andmise võimalus. Haldusmenetluses riigilõivustatud toimingute korral võib olla põhjendatud samas suuruses riigilõiv ka halduskohtumenetluses kaebuse esitamisel (kui riigilõiv on enam kui 20 eurot). Näidisloetelu haldusmenetluse riigilõivudest: erakooli koolitusluba 500 eurot, kutset andva	Arvestatud osaliselt ja selgitatud. Eelnõuga on tõstetud halduskohtumenetluses kaebuse esitamise riigilõivude suurusi ning halduskohtus kahju hüvitamise kaebuse riigilõivud on muudetud sarnaseks tsiviilkohtumenetluse lõivudega (sätestatud RLS lisas 1). Muus osas ei ole käesoleva eelnõu puhul riigilõive sisuliselt muudetud ning see vajaks eraldi põhjalikumalt analüüsi.

	organisatsiooni tegevusluba 150 eurot, keskkonnakompleksload 4930 eurot, keskkonnaload 1990 eurot, jahipiirkondadega seotud toimingud 40-100 eurot, elektrituru tegevusload alates 640 eurost, liiklusregistri toimingud 55-71 eurot (omaniku muutmine); 130 eurot (uue sõiduki registreerimine), ehitusluba ja kasutusluba 250 eurot, relvaseaduse erinevad taotlused 30 eurot, elamisloa taotlused 64-95 eurot; ettevõtluse korral 160-190 eurot, kutsekvalifikatsiooni tunnustamine 130 eurot. Riigilõiv ei muutuks valdkondades, kus ei ole lõivu ette nähtud, sh nt sotsiaalasjades või lastele mistahes tasemel hariduse tagamisel vms. Haldusmenetlusega analoogne riigilõiv oleks ühtlasi põhjendatud kehtestada halduskohtumenetluses üksnes isikule, kes on luba haldusmenetluses taotlenud ja mitte puudutatud isikule, kes teisele isikule väljastatud luba vaidlustab (nt naaber ehitusloa puhul, keskkonnaorganisatsioon keskkonnaalase loa puhul jms). Siiski võib ka puudutatud isiku riigilõiv olla sellistes asjades tavapärasest mõnevõrra kõrgem (nt 50 eurot), s.o mõistlikult tasakaalus selle toimingu keerukusega ja kulukusega. Tuleb ühtlasi möönda, et riigilõivude astendamine tekitab halduskohtutele eelduslikult lisatööd eelmenetluses riigilõivude jälgimisel ja täiendavate riigilõivude nõudmisel. Kaebuses ja määruskaebuses mitme iseseisva (erineva eesmärgiga) nõude esitamisel on põhjendatud kaaluda riigilõivu tasumist iga nõude eest eraldi – HKMS § 104 lg 1 teine lause.	
Tartu Halduskohus		
1.	Täiendada halduskohtumenetluse seadustiku (HKMS) § 8 lg-t 6, sätestades Eesti Töötukassa vastu esitatud kaebuste osas erandliku kohtualluvuse ning sõnastada see lõige järgmiselt: „Kui vastustaja on Maksu- ja Tolliamet, Sotsiaalkindlustusamet või Eesti Töötukassa, esitatakse kaebus kaebaja elu- või asukoha järgi.“ Selgituseks märgime, et Eesti Töötukassa haldusaktide ja tegevuse peale esitatavad kaebused on oma olemuselt sageli suuresti sarnased Sotsiaalkindlustusameti peale esitatavate kaebustega, mille osas on sätestatud erandlik kohtualluvus. Ka Eesti Töötukassa peale esitatud	Selgitatud. Käesoleva eelnõu raames on otsustatud halduskohtu kohtualluvuse regulatsiooni mitte muuta, kuna see vajab põhjalikumat analüüsi.

	kaebuste läbivaatamine võimalikult isiku elukohale lähedases kohtus on mõistlik ja põhjendatud. Kaebajateks on sageli füüsilised isikud, kes kohtumenetluse norme mitte tundes esitavad kaebuse enda elukohale lähedasse halduskohtusse. See on aga tinginud haldusajade alluvusjärgselt üleandmise HKMS § 10 lg 1 alusel, tähendades seega täiendavaid menetlustoiminguid kohtu jaoks ning menetluse mõningast pikenemist. Muudatus võimaldaks vältida menetluse pikenemist ning muudaks kohtumenetluse füüsilisest isikust kaebajate jaoks arusaadavamaks ja lihtsamini kättesaadavaks.	
2.	HKMS § 10 lg-s 2 ja § 108 lg-s 6 ² oleks sõna „käsitletud“ asemel seadustiku sõnakasutust tervikuna arvesse võttes õigem kasutada sõna „nimetatud“.	Arvestatud Eelnõu ja seletuskirja vastavalt muudetud.
3.	Eelnõu § 1 p-s 2 kavandatava HKMS §-ga 11 ¹ soovitakse muuta pigem kohtualluvuse regulatsiooni, mitte kohtukoosseisu määramise põhimõtteid. Seega võiks kaaluda vastava sätte asukohta seadustikus § 8 järel. Alternatiivselt pakume selle sätte sõnastust: „Käesoleva seadustiku § 8 lõikes 5 nimetatud isiku ja § 266 lõikes 1 nimetatud haldusasi allub igale halduskohtule.“ või „... allub halduskohtule, sõltumata kohtu tööpiirkonnast.“	Arvestatud. Kinnipeetavate ja hankeasjade üleriigilist jagamist puudutav regulatsioon on eelnõust välja jäetud, kuna see vajab põhjalikumat analüüsi.
4.	Eelnõu § 1 p 9: HKMS § 171 ¹ lg-s 3 tuleks täpsustada, kas ka ringkonnakohtu määrus on edasikaevatav.	Selgitatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
	HKMS § 171 ¹ lg 5 osas on ettepanek asendada sõnad „kõrvaldamise järel“ sõnaga „kõrvaldamiseks“. Selgitame, et näiteks põhjendamisviga, mille parandamine kavandatava muudatuse korral on lubatav, tuleb kõrvaldada haldusaktiga, mitte enne selle andmist.	Selgitatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud

		vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
	Eelnõu § 1 p 18: kavandatava HKMS § 265 ¹ lg 1 puhul on asjakohasem viidata HKMS § 265 lg-tele 1 ja 2 (mitte lg-le 3), mis sätestavad loa andmise ning selle tühistamise ja muutmise kohtu määрусega.	Arvestatud. Eelnõu vastavalt muudetud.
Eesti Kohtunike Ühing		
1.	Eelnõuga luuakse süsteem, kus kinnipeetavate ning hankeasjade jagamine oleks halduskohtute ülene. Kuigi seletuskirjas mööndakse, et selline asjade jagamine võib muuta keerukamaks Lõuna-Eestis elavate või tegutsevate menetlusosaliste istungil osalemise, siis ei nähtu, et halduskohtute töökoormuse ühtlustamiseks oleks kaalutud teisi alternatiive ning oleks analüüsitud, millised valdkonnad võiksid veel olla jagatavad just kaebaja või kinnisasja asukoha alusel. Täna näeb HKMS § 8 lg 6 ette erandliku kohtualluvuse, kui vastustajaks on Maksu- ja Tolliamet või Sotsiaalkindlustusamet. Neile sarnaselt võiks Töötukassa otsuste vaidlustamisel lähtuda kohtualluvusel kaebaja elukohast. Selliselt oleks õigusemõistmine inimesele lähemal ning samuti aitaks see ühtlustada kohtute töökoormust. Ka keskkonnaasjades võiks kaaluda vaidluse lahendamist kinnisasja asukohta järgi, võttes eeskujuks tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 99. Sellisel juhul oleksid välistatud olukorrad, kus ühe ja sama asjaga seotud vaidlusi lahendavad erinevad kohtud. Nt ehituse- ja planeerimisasjad jagunevad sõltuvalt kohalikust omavalitsusest Tallinna ja Tartu vahel, ent kui vajalik on Keskkonnaameti kooskõlastus, keskkonnaluba vms, siis selline asi allub täna üldjuhul Tallinna Halduskohtule. Nimelt on Keskkonnaameti asukoht Pärnus.	Selgitatud. Kinnipeetavate ja hankeasjade üleriigilist jagamist puudutav regulatsioon on eelnõust välja jäetud, kuna see vajab põhjalikumat analüüsi.

2.	Uue regulatsioonina luuakse HKMS-i veaparandamise instituut. Ehkki ei saa välistada, et keerukamates asjades võib see tuua ajalise võidu, siis kätkeb see ka teatavaid riske, mida ei tasuks alahinnata. Esiteks võib see oluliselt suurendada halduskohtute töökoormust, kuna haldusorganid võivad võtta haldusmenetluses teadliku riski, et eiravad menetlus- ja vorminõudeid, lootuses need parandada siis, kui isik kohtusse pöördub. See tähendab, et haldusaktide kvaliteet langeb oluliselt ning isikud on kohustatud oma õiguste kaitseks veelgi enam kohtusse pöörduma. Samuti ei ole välistatud jätkuvaidlused menetluskulude osas, kuna ka veaotsuse menetluskulude korral on kohus kohustatud hindama menetluskulude vajalikkust ja põhjendatust. Lisaks tuleb selliste otsuste puhul arvestada asjaoluga, et veaotsuse tegemise korral on kohtud sisuliselt kohustatud lahendama ühte vaidlust kaks korda ehk esmalt veaotsuse tegemisel ning teisel juhul veaotsuse tegemise järgselt, kui vaidlus jätkub.	Arvestatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõust välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
3.	Eelnõuga täiendatakse kohtute seaduse §-i 45 lg-ga 12 n-ö pilootasja regulatsiooniga. Pakutud regulatsioon toimib ühe kohtuastme põhiselt, ent ei anna võimalust indikeerida kõrgemalseisvale kohtule, et tegemist on n-ö eelisjärjekorras lahendamist vajava asjaga. Sätte kohaselt võib kohtu esimees anda kohtunikule juhise lahendada üks sellistest asjadest võrreldes teiste sarnaste asjadega eelisjärjekorras. Kohtutes jagatakse asju juhuslikkuse põhimõttel, ent eelnõu ei paku lahendust, kuidas sellises olukorras esimehel valik teha tuleks. Ka ei anna pakutud regulatsioon suunist selle kohta, kuidas peaks teave, et asi on antud lahendamiseks eelisjärjekorras, jõudma kõrgematesse astmetesse, et nemadki saaksid asja lahendada eelisjärjekorras. Nimelt ei tohiks sellises olukorras jõuda kõrgemasse astmesse üle ühe asja (s.o pilootasja). Seega kõrgemates astmetes mitme asja nõue muudaks pilootasja lahendamise sisutuks.	Selgitatud. Muudatus on eelnõust välja jäetud, kuna vajab põhjalikumat analüüsi.

4.	Eelnõu § 1 punktiga 6 täiendatakse HKMS-i § 133 lg-ga 2¹. Sätte kohaselt võib kohus oma õiglase äranägemise kohaselt vaadata asja lihtmenetluses, arvestamata sama paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud tingimusi. Ehkki fraasi „oma õiglase äranägemise kohaselt“ on kasutatud ka § 133 teistes lõigetes, ei ole selline rõhutamine vajalik. Kohus peab nagunii õiglane olema ning lahendama kohtuasja õigesti, ausalt, mõistliku aja jooksul ja võimalikult väikeste kuludega (HKMS § 2 lg 2). Samuti on kohus kohustatud tagama kõik menetlusosaliste põhiõigused ja -vabadused, samuti olulised menetlusõigused (HKMS § 134 lg 1).	Arvestatud. Eelnõu vastavalt muudetud.
5.	Eelnõu § 1 punktiga 8 täiendatakse HKMS-i § 169 lg-ga 1¹, mis sätestab kohtule võimaluse teha otsuse kirjeldava ja põhjendava osata, kui kohtule on eristatud erakordselt suur hulk kaebusi viisa andmisest keeldumise, viisa tühistamise, viisa kehtetuks tunnistamise, viibimisaja pikendamisest keeldumise või viibimisaja ennetähtaegse lõpetamise otsuse või nende otsuste vaideotsuse peale. Seletuskirjas võiks ära sisustada, mida tähendab „erakordselt suur hulk“, ehkki eelistatum oleks see seaduses määratlada, et vältida hilisemalt vaidlusi küsimustes, kas tegemist oli erakordselt suure hulgaga või mitte. Eelnõus on nt erakordsus seotud pahatahtlikul eesmärgil esitatud kaebustega, kuid sellise näiliku võrdusmärgi panek ei ole kuidagi põhjendatud. Erakordne hulk vaidlusi võib tekkida ka nt haldusorgani senise halduspraktika muutusest.	Arvestatud. Eelnõus on HKMS § 169 lg 1¹ täiendatud lausega „Erakordselt suur hulk kaebusi käesolevas paragrahvis tähendab olukorda, kus kohus ei saa objektiivse takistuse tõttu kirjeldava ja põhjendava osaga otsust teha või selle tegemine oleks oluliselt raskendatud.“. Eeskujuks on võetud VRKSi § 36⁵ sõnastus, kus on rahvusvahelise kaitse taotlejate puhul sätestatud, et kui kohtule on esitatud erakordselt suur hulk rahvusvahelise kaitse taotleja kinnipidamise taotlusi ning kohus ei saa objektiivse takistuse tõttu kinnipidamistaotlust läbi vaadata halduskohtumenetluse seadustiku 27. peatüki alusel ja selles sätestatud korras või läbivaatamine on oluliselt raskendatud, võib kohus teha rahvusvahelise kaitse taotleja kinnipidamise määruse kirjeldava ja põhjendava osata.

6.	Eelnõu punktiga 18 luuakse võimalus, et kohus võib haldustoiminguks loa saamise taotluse lahendada ilma kirjeldava ja põhjendava osata. Seletuskirja kohaselt võib esineda olukordi, kus kohus ei jõua piisavalt kiiresti põhjendatud määrust teha, kuigi taotlus on esitatud ja kohus on selle jõudnud läbi vaadata. EKoÜ hinnangul tuleks tervikuna halduskohtu pädevusse antud loamenetlused üle vaadata ning hinnata, kas need on sellisel kujul vajalikud või mitte. Muu hulgas tasuks kaaluda, kas halduskohtu luba peaks olema vajalik selliste maksuhalduri täitmist tagavate toimingute sooritamiseks, mis on suunatud vara säilimisele, kuid mis ei takista selle valdamist või kasutamist. Selliseid toiminguid võiks isikud saada vaidlustada üldises korras. Ka Rahapesu Andmebüroole antavad load on oma olemuselt sellised, kus isik saaks halduskohtusse pöörduda ise ning vaidlustada. Nii MTA kui ka RABi loataotluste korral ei teosta kohus sisulist kontrolli vaid n-ö legitimeerib näilikult haldusorgani tegevust.	Mitte arvestatud. Justiits- ja Digiministeerium analüüsis eelnõu ettevalmistamise käigus erinevate haldustoiminguks antavate lubade ärakaotamist ning konsulteeris selles osas ka Riigikohtuga. Analüüsi käigus jõuti järeldusele, et Maksu- ja Tolliameti ning Rahapesu Andmebüroo asjades halduskohtu loa andmise nõuet praegu ära ei kaotata, sest sellega võivad kaasned teatud riskid, mida tuleks eraldi laiemalt analüüsida (vt Tallinna Halduskohtu märkuste p 5 juures toodud selgitusi).
7.	Ettepanek täiendada eelnõud sättega või viitega TsMS § 661 lg-le 4, mille kohaselt oleks ka halduskohtus kompromissi kinnitamisel võimalik lühendada edasikaebamise tähtaega.	Arvestatud. HKMSi on lisatud viide TsMS § 661 lõikele 4, mis võimaldab kompromissi kinnitamisel menetlusosaliste kokkuleppel lühendada edasikaebamise tähtaega.
Eesti Advokatuur		
1.	Eelnõuga tunnistatakse AdvS § 17 lõike 4 kolmas ja neljas lause kehtetuks. Seletuskirja kohaselt jäetakse AdvS § 17 lõikest 4 välja advokatuuri aukohtu võimalus taotleda aukohtumenetluses halduskohtult abi tõendite kogumiseks või nende tagamiseks. Advokatuuri aukohus saab koguda tõendeid oma algatusel ning kohtult abi palumine ei ole põhjendatud ega vajalik. Advokatuur on esmalt seisukohal, et viidatud muudatused ei ole vajalikud, kuna ei tõhusta sisuliselt halduskohtute tööd ning ei kiirenda kohtumenetlusi. Aukohtu poolt tõendite kogumiseks kohtult abi küsimine on ülimalt harv ja pole ette näha sagenemist, seega	Mitte arvestatud. Tõendite kogumisel abi osutamise kohustus kujutab endast potentsiaalselt kohtute töökoormust suurendavat ülesannet, mis ei kuulu kohtu põhifunktsiooni – õigusemõistmise – juurde. Seetõttu ei ole põhjendatud sellise ülesande panemine kohtule.

	tegemist ei ole menetlusega, mis halduskohtu töökoormust kuidagi eriliselt mõjutaks. Olematut praktikat mööndakse ka eelnõu seletuskirjas. Teisalt leiame, et olemasolev regulatsioon on õigustatud ja vajalik. Halduskohtult abi taotlemise võimaluse kaotamine muudaks aukohtu seaduses ette nähtud ülesannete täitmise teatud juhtudel problemaatiliseks. AdvS § 17 lõike 4 kohaselt saab aukohus vajaduse korral tõendeid küll omal algatusel küll koguda, kuid probleemid ning takistused menetluses tekivad juhtudel, mil aukohtu korraldust tõendi väljastamiseks ei täideta. Seda ilmestab ka kohtupraktika, mille kohaselt kohus on leidnud, et aukohtu korralduste mittetäitmist ei saa aukohus sanktsioneerida ja advokaati karistada, vt nt Tallinna Ringkonnakohtu 11.02.2019 määrus asjas nr 3-19-1, punkt 8 ja Tallinna Ringkonnakohtu 30.04.2020 otsus asjas nr 3-19-1002, punktid 17-18. Lisaks ei pruugi tõendi kogumine olla raskendatud ainult advokaadi keeldumise tõttu. Näiteks kui aukohus taotleb tõendi väljastamist mõnelt krediidasutuselt, puudub krediidasutusel seaduslik alus andmete väljastamiseks aukohtule. Seega on vajalik aukohtule säilitada tõendite kogumiseks või tagamiseks kohtu abi kasutamise võimalus.	Kuigi tegemist on harva rakendatava regulatsiooniga, on sellel siiski risk kujuneda eeskujuks ning võib juhtuda, et selle alusel hakatakse tulevikus kohtutele määrama sarnaseid abistavaid ülesandeid ka teistes valdkondades. Kõnealuse regulatsiooni asemel võiks kaaluda advokatuuriseaduse muutmist selliselt, et aukohtul oleks paremad võimalused oma menetluse läbiviimiseks ja vajalike tõendite kogumiseks ilma kohtu kaasamise vajaduseta.
2.	Eelnõus muudetakse paragrahvi 45 lõiget 5 ja sõnastatakse see järgmiselt: „(5) Esimese astme kuriteo ärahoidmiseks on advokaat õigustatud esitama advokatuuri juhatusel põhjendatud kirjaliku taotluse kutsesaladuse hoidmise kohustusest vabastamiseks. Advokatuuri juhatus vaatab taotluse viivitamata läbi ja annab kohustusest vabastamiseks kirjaliku loa või keeldub sellest.“. Seletuskirja kohaselt näeb kehtiv AdvS § 45 lõige 5 ette, et advokaadi kutsesaladuse hoidmise kohustusest vabastamiseks on vaja taotleda luba halduskohtult. Muudatusega kaotatakse halduskohtult loa taotlemise kohustus ning kutsesaladuse hoidmise kohustusest vabastamise üle hakkab edaspidi otsustama advokatuuri juhatus. Kutsesaladuse hoidmise kohustusest vabastamiseks esitab advokaat advokatuuri juhatusel põhjendatud kirjaliku taotluse ning advokatuuri aukohus vaatab taotluse viivitamata läbi ja annab kohustusest vabastamiseks kirjaliku loa või keeldub selle andmisest. Advokatuur ei nõustu selle	Arvestatud. Tulenevalt kooskõlastusringil esitatud vastuargumentidest on muudatus eelnõust välja jäetud.

muudatusettepanekuga. Rõhutame, et ka AdvS § 45 lõikes 5 sätestatud menetluse näol ei ole tegemist halduskohtu koormust suurendava menetlusega. Sellised taotlused on praktikas harvaesinev erand ning ei ole ka ette näha kasvu tulevikus. Leiame, et kehtiv regulatsioon, mille kohaselt nõusoleku kutsesaladuse hoidmisest vabastamiseks annab just halduskohus, on igati põhjendatud. Esiteks juhime tähelepanu, et sellise taotluse menetlemine advokatuuri juhatuse poolt ei ole praktiliselt mõistlikult teostatav. Nimelt ei ole advokatuuri juhatus igapäevaselt tegutsev organ, kuid kutsesaladuse hoidmise kohustusest vabastamise otsustamine on äärmiselt kiireloomuline. Advokatuuri juhatusel on seaduse kohaselt vähemalt 7 liiget (praegusel ajal 9 liiget) ning istungid toimuvad 2-nädalase intervalliga. Isegi kui juhatuse koosolek kutsuda kokku erakorraliselt, nõuab seegi 1-2 tööpäeva. Seetõttu võib tekkida olukord, kus esimese astme kuritegu pannakse juba toime ning advokatuuri juhatus ei ole saanud taotlust veel arutada. Juba toimunud kuriteo osas aga kutsesaladuse hoidmise kohustusest vabastust anda ei saa. Sarnaselt juhatusele on 2-nädalase tööintervalliga ka advokatuuri aukohus. Aastatepikkuse väljakujunenud töökorralduse muutmine ei ole antud seadusemuudatuse rakendamiseks mitte kuidagi proportsionaalne ega mõistlik. Lisaks, kui antud taotlusi lahendaks advokatuuri juhatus (või aukohus), tuleb arvestada, et juhatuses (100%) ja aukohtus (osaliselt) on tegevadvokaadid, kellel võib tekkida kas taotluse läbivaatamisel või tulevikus huvide konflikt seoses sellega, et keegi taotluses märgitud osapool 3 on kuidagi seotud juhatuse või aukohtu liikme või tema advokaadibüroo klientidega. See on eriti tõenäoline advokatuuri juhatuse liikmete suhteliselt suure arvu tõttu. Kuna taotlus kutsesaladuse hoidmisest vabastamisest esitatakse eeldatavasti seoses ülitundliku infoga, siis võidakse tekitada pöördumatu kahju sellega, et infoga tutvub keegi, kes võib olla huvide konfliktis või sattuda huvide konflikti tulevikus.	
--	--

	Ülaltoodud põhjendustega nõustub advokatuur eelnõu seletuskirja lk-l 19 toodud ministriumide kahtlusega, kas advokatuur AdvS § 45 lõikes 5 nimetatud taotluste menetlemise osas üldse vastaks sõltumatu ametiasutuse kriteeriumitele. Halduskohtus seevastu on igapäevaselt ametis kiireloomulisi toiminguid (nagu näiteks esialgse õiguskaitse taotlused, jälitustegevuste load jm) tegema määratud kohtunik, kel on pädevus ainuisikuliselt ning kiiresti advokaadi taotlus lahendada. Halduskohtule taotluste esitamisel ei teki ka huvide konflikti olukorda/kohtuniku taandamisalust tulevikus, sest võimalikku seonduvat kriminaalasja arutab teine kohus. Lisaks on maandatud oht, et tundlik info võib sattuda huvide konfliktis oleva advokaadi kätte või et infot võidakse mitte eesmärgipäraselt kasutada.	
Advokatuuri haldusõiguse komisjon		
1.	Eelnõu seletuskirja kohaselt tõusetub kohtumenetluse tõhustamise vajadus kohtunike ülemäärastest töökoormusest ning kohtuasjade menetlemisele kuuluva aja pikenemisest. Mõistagi ei saa kohtumenetluse kiirus ja ökonoomsus olla eesmärgiks omaette, tagada tuleb ka kohtumenetluse sisuline kvaliteet. Kohtumenetluse kiirus ja ökonoomsus ei saa tulla kohtusse pöördumise õiguse ebaproportsionaalse piiramise arvelt. Seejuures tasub kriitiliselt küsida, mis on kohtute suurenenu töökoormuse ja pikenenu menetlusaegade põhjuseks. Kahjuks eelnõu seletuskirjast sellekohaseid selgitusi ei leia. Teadmata neid põhjuseid, on keeruline hinnata ka probleemi lahendamisele suunatud muudatuste sobivust ja vajalikkust. Eelnev on oluline, kuivõrd ühel või teisel moel riivavad kavandatud muudatused ka isiku kohtusse pöördumise õigust ja õigust kohtulikule kaitsese (nt loobumine kohtumääruse põhjendamise nõudest teatud haldustoiminguks antud lubade menetluses). Juhul, kui kohtute töökoormuse suurenemise põhjuseks on ebakvaliteetsete haldusotsuste kasv, tasub küsida kriitiliselt ka selle järele, mis on selle põhjuseks.	Selgitatud. Tõstatatud teemad on asjakohased ning tuleb nõustuda, et kohtute töökoormuse ja pikenenu menetluste taga on suurel määral ebakvaliteetse haldusmenetluse läbiviimine ning selle tagajärjel sündinud haldusotsused. Samuti tuleks eraldi analüüsida vaidemenetluses kulude hüvitamise võimaldamist. Kõnealused teemad on aga laiemad ning vajavad eraldi põhjalikumat analüüsi ning ettevalmistamist. Praegune eelnõu keskendub eelkõige kohtumenetluse normide lihtsustamisele ning kohtumõistmise funktsioonist väljuvate asjade kohtust väljaviimisele.

Advokatuuri haldusõiguse komisjoni töölauale jõuab liigagi tihti teemana riigivastutus - seda nii riigivastuse seaduse puuduste kui ka kohtupraktika aspektist lähtuvalt. Peame silmas riigivastutust selle kõige laiemas tähenduses, so avaliku võimu volituste rakendamisel ja muude avalike ülesannete täitmisel rikunud õiguste kaitset ja taastamist ning tekitatud kahju hüvitamist. Kahjuks peame ikka ja jälle tõdema, et paljudel juhtudel riik (vastustaja) oodatud kujul vastustust ei kannu ehk nõ „pääseb liiga kergelt“. Vastutuse pisendamine või sootuks selle puudumine toodab aga paratamatult ebakvaliteetseid haldusotsuseid, mida isikud on sunnitud oma õiguste kaitseks vaidlustama. Üheks vastutustundetuse tekkepõhjuseks on liialt agar püüdlus seista riigi finantshuvide kaitse eest – seda nii kitsalt varalist vastutust puudutavates vaidlustes kui ka igapäevasemates menetluskulude hüvitamist puudutavates küsimustes. Oleks huvitav lugeda statistikat, millises proportsioonis on õigusabikulud loetud põhjendatuks tsiviilkohtumenetluses võrrelduna halduskohtumenetlusega. Komisjon on seisukohal, et riigivastutuse regulatsioon vajab põhjalikku revisjoni, mille vajadusele on aastaid tähelepanu juhitud, kuid mis on jäänud paraku hüüdjä hääleks kõrbes. Riigivastutuse regulatsiooni kriitilisem ülevaatus võiks aidata parandada haldusotsuste kvaliteeti, vähendada vaidlustusi ning seeläbi ka kohtute töökoormust.

Riigivastutuse aspektist tasuks eraldi kaaluda haldusmenetluses (sh vaidemenetluses) kantud õigusabikulude hüvitamise regulatsiooni loomist (vt menetluskulude osas ka ptk 6). Haldusmenetluses kantud õigusabikulude hüvitamine oleks selge stiimul, mis motiveeriks haldusorganeid otsuseid paremini läbi mõtlema ja põhjendama. Seejuures on terve rida haldusmenetlusi, kus professionaalse esindajata jääksid isiku õigused kohase kaitseta (nt maksuasjad, kinnisasja avalikes huvides omandamise menetlus). Ka vaidemenetluse kulude hüvitamise võimalus suunaks haldusorganeid vaideid sisulisemalt läbi vaatama, mis võib seejuures oluliselt suurendada võimalust, et õigusvaidlus leiab lahenduse enne kohut. Puudub seejuures mõistlik põhjendus, miks tsiviilasjades

	peetakse taolist kohtueelsete kulude hüvitamist võimalikuks, haldusasjades aga mitte - PS § 25 ei tee erisusi, kas kahju õigusabikulude näol on tekitanud riik või eraisik. Ei ole põhjust arvata sedagi, et haldusvaidlused oleksid tsiviilvaidlustest millegi poolest vähem keerukamad, mistõttu puudub vajadus professionaalse esindaja järele. Lahenduseks võiks olla see, et haldusmenetluses (sh vaidemenetluses) kantud kulude hüvitamist on võimalik taotleda siis, kui vaidlus jõuab kohtusse ning kohus kaebuse rahuldab. Tulemuseks oleks: kvaliteetsemad vaided, kvaliteetsemad vaideotsused ja õiglasem lahendus kulude hüvitamise osas. Väljapakutud lahenduse korral ei oleks tõenäoliselt ka sedavõrd suurt vajadust veaotsuse regulatsiooni järele.	
2.	Eelnõuga luuakse HKMS-i uus veaotsuse instituut. Kohtutele antakse võimalus teha tuvastav otsus, millega kohus teeks siduvalt kindlaks, et vaidlusalusel haldusaktil on kergesti kõrvaldatavad menetluslikud või vormivead, mida kõrvaldamata pole võimalik veenduda haldusakti õiguspärasuses. Veaotsuse instituudi osas on komisjon väljendanud seisukoha ka 15.09.2023 arvamuses VTK-le. Kokkuvõtvalt jäi komisjon toona kahtlevale seisukohale, kas taolise instituudi loomine tegelikkuses aitab kaasa menetluste tõhustamisele. Need kahtlused ei ole täna kuhugi kadunud. Kuivõrd veaotsus on edasikaebamise osas samane lõppotsusega, siis on kaheldav, kas selle instituudi loomisega soovitud eesmärk saavutatakse – vaidlustamisest võib olla huvitatud nii kaebaja, kolmas isik kui ka vastustaja. Veaotsuse puhul on suur tõenäosus, et haldusorgan vaidlustab otsuse Riigikohtuni välja, mis taotletavale eesmärgile vastupidiselt pikendab menetlusaega lõpplahendini - ajendiks võib seejuures olla soov vältida menetluskulude väljamõistmist, mida veaotsuse tegemine endaga kaasa tooks (seejuures ei täpsusta eelnõu seda, kas norm kohaldub kogu n-ö jätkumenetlusele ning mis saab sellises olukorras kolmanda isiku menetluskuludest). Sellise menetluskulude jaotuse tingimustes on haldusorgan igakülgselt huvitatud veaotsuse edasikaebamisest, et vältida menetluskulude kandmist. Selle tulemusena võivad kohtumenetlused	Arvestatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõus välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.

pikeneda märkimisväärselt, sest veaotsuse tegemise korral võib asi läbida enne vigade parandamist haldusorgani poolt kõik kolm kohtuastet. Selline regulatsioon toob kaasa ilmselt karuteene nii halduse subjektidele (sh nii haldusaktist soodustatud kui ka puudutatud isikutele, kes ei saa poolelioleva kohtumenetluse tõttu tugineda haldusaktist tulenevalt õiguspärasele ootusele) kui ka kohtusüsteemile endale.

Eelnõu ei sätesta, millisel hetkel saab kohus otsustada n-ö tavaotsuse asemel veaotsuse kasuks. Arvestades eelnõu sõnastust, jääb mulje, et läbida tuleb kogu kohustuslik eelmenetlus (sh kohtuistung) ning seadus ei anna võimalust kohtul seda varem otsustada. See ei too kaasa menetluslikku efektiivsust ja osapoolte kulude kokkuhoidu, sest vähemalt esimeses astmes tekivad kulud samaväärses ulatuses võrreldes praegu kehtiva menetluskorraga. Juhul, kui taotleda efektiivsuse kasvu, tuleks veaotsuse puhul sätestada, et kohus peaks selle otsustama eelmenetluses, nt 30 päeva jooksul kaebuse kohtusse jõudmisest. Seejuures ei ole täpsustatud sedagi, kas veaotsuse tegemise võimalus on piiratud üksnes esimese astmega. Eelnõu sõnastus ja kehtiv HKMS § 185 lg 1 võimaldaks veaotsuse teha ka nt teise astme menetluses, mis ei ole ilmselgelt kavandatava muudatuse eesmärk.

Puudub selgus, millistel tingimustel on veaotsuse tegemine üleüldse lubatud. Eelnõu sõnastuse järgi tohib veaotsusega parandada menetlus- ja vormivigasid. Samas eelnõu seletuskiri viitab võimalusele parandada ka kaalumisvigu. Kui lähtuda üksnes võimalusest parandada menetlus- ja vormivigu, siis jääb arusaamatuks, kuidas suhestub sellega HMS § 58 regulatsioon, mis ei võimalda haldusakti tühistada pelgalt menetlus- või vormivigade tõttu. Praktikas tähendaks eelnõuga kavandatud muudatus seda, et haldusorganile antakse võimalus teha kosmeetilisi parandusi, mis aga kohtumenetluse tõhustamisele kuidagi kaasa ei aita, pigem vastupidi. Eelnõu kohaselt annab vastustaja veaotsuse toodud vigade kõrvaldamise järel uue haldusakti. Juhul kui see on nii, siis sellisel juhul tähendaks see ka kõikide asjakohaste menetlusetappide uuesti läbimist, nt muudetud lahenduse avalikku väljapanekut, avalikku arutelu, kooskõlastusi. Vigade

	parandamine uue haldusaktiga tähendaks ka kaebetähtaja uuesti kulgema hakkamist, mis võib seejuures tuua kaasa täiendavaid vaidlustusi kohtus. Vaidlustajateks võivad olla isikud, kes ei olnud varasemalt oma õiguste kaitse vajadusest teadlikud kui ka isikud, kelle õigusi asub rikkuma menetlus- või vormivea parandamise tulemusena antud haldusakt. Seejuures vajab täiendavalt reguleerimist see, mis saab varasemalt antud ning kohtus vaidlustatud haldusaktist. Eelduslikult tunnistatakse see uue haldusakti andmisel kehtetuks ning menetlus selle osas lõppeb, kuid eelnõust see sõnaselgelt välja ei tule.	
3.	Kitsalt taastuvaid energiaallikaid puudutab HKMS-is tehtav muudatus, mis seab nende vaidluste puhul eelmenetlusele kindla tähtaja. Täpsemalt soovitakse täiendada HKMS § 122 lg- d 4, mille kohaselt: „Kohtuasjas, mis puudutab tootmist taastuvatest energiaallikatest elektrituruseaduse § 57 tähenduses, korraldab kohus eelistungi või teeb menetlusosalistele teatavaks asja kohtus läbivaatamise aja ja koha või asja kirjalikus menetluses läbivaatamise üksikasjad kolme kuu jooksul puudusteta kaebuse esitamisest arvates.“ Eriregulatsiooni loomine ühe majandusharu huve silmas pidades ei tundu põhjendatud ning võib viia selleni, et sarnast erikohtlemist asuvad taotlema ka teisi valdkondi esindavad huvigrupid. Seejuures võiks kolm kuud eelmenetluse läbiviimiseks olla ideaaliks kõikides haldusasjades. Mõõndes, et selline ideaal ei pruugi olla saavutatav, võiks pigem kaaluda üldisema regulatsiooni loomist, mis võimaldaks kiirendatud korras vaadata läbi avalike huvide seisukohalt kriitilise tähtsusega vaidlusi – ilmselgelt ei oleks need juhtumid seotud üksnes taastuenergia projektidega. Sellisteks valdkondadeks võivad olla ka nt riiklik julgeolek, keskkond, tervishoid, rahandus. Regulatsiooni sisuliseks puuduseks on see, et kuigi kohtule pannakse kohustus menetlus taastuenergia asjades nõ kiirelt käima lükata, ei ütle eelnõu midagi selle kohta, mis aja jooksul tuleks menetlus sisuliselt läbi viia. Näiteks ei keela eelnõu teha kolme kuu jooksul määrust, millega määratakse asi läbivaatamisele suulisel istungil, mis toimub üheksa kuu pärast. Asja kiiremale läbivaatamisele aitaks	Selgitatud. Taastuvate energiaallikatega seotud vaidluste eelistamine teistele menetlustele tuleneb eelkõige kliimakriisi olukorras tehtud Vabariigi Valitsuse poliitilisest otsusest. Tegemist on riigi jaoks prioriteetse valdkonnaga, mis seab need vaidlused esikohale. Nõustume, et eelkõige oleks vaja tõhustada ehituse ja planeerimisega seotud haldusmenetlusi, aga seda peaks tegema edaspidi eraldi eelnõu raames, kuna käesolev eelnõu keskendub eelkõige kohtumenetluse tõhustamisele.

	oluliselt paremini kaasa see, kui seaduses oleks paika pandud üldine ajaline raamistik avalike huvide seisukohalt kriitilisemat tähtsust omavate vaidluste lahendamiseks – sellist ajalist raamistikku on mõistagi keeruline kokku leppida ja tihtilugu ka järgida. Üheks võimaluseks tõhustada kohtumenetlusi keerulisemates ja mahukamates vaidlustes, on menetluste aktiivsem juhtimine kohtu poolt – paljudel juhtudel oleks põhjendatud korraldada vaidluses eelistung, et panna paika täpsem menetlusplaan, selgitada välja peamised vaidlusalused küsimused, tõenduslikud aspektid. Eelistungi korraldamist halduskohtumenetluses võimaldab ka täna kehtiv menetluskord (HKMS § 122 lg 3), kuid kahjuks on selle võimaluse kasutamine pigem erandlik. Selleks, et muuta taastuvenergiaga seonduvat asjaajamist, ei ole ilmselt niivõrd vaja tõhustada halduskohtumenetlust, vaid planeeringute või keskkonnalubadega seotud haldusmenetlust. Kui taastuvenergiale üleminek on riigi prioriteet, siis tasub keskenduda kohtueelsele kontrollile. Vastavalt planeerimisseadusele kontrollib menetlusi vastav ministeerium. Samuti on soovitatav suurendada nõustamist nendes omavalitsusüksustes, mis on potentsiaalsed taastuvenergia (tuuleenergia) alad ning tõhustada riigi poolt nende nõustamist.	
4.	Eelnõu kohaselt täiendatakse haldustoiminguks loa andmise regulatsiooni võimalusega vormistada vastav luba andev kohtumäärus ilma põhjendava osata. Täpsemalt on soov täiendada HKMS-i §-iga 265¹, mille lg 1 kohaselt: „Kohus võib taotluse kiiremaks lahendamiseks teha käesoleva seadustiku § 265 lõikes 3 nimetatud määruse ilma kirjeldava ja põhjendava osata, kui selle osa koostamise tõttu tekkiv viivitus võiks taotluse eesmärgi saavutamist oluliselt raskendada või teha selle võimatuks.“ Üheks näiteks regulatsiooni kohaldamisalast on Maksu- ja Tolliameti poolt maksukorralduse seaduse (MKS) § 136¹ alusel rakendatav eelarest, s.o võimalus sooritada isiku suhtes täitetoiminguid veel enne kui on tuvastatud maksukohustus. Sellisteks täitetoiminguteks on nt keelumärke seadmine kinnisasjale, kuid ka nt tagastusnõude ja pangakonto arestimine.	Mitte arvestatud Tegemist on kohtu võimalusega jätta haldustoiminguks loa andmise määruks kirjeldav ja põhjendav osa lisamata, juhul kui selle koostamine takistaks või muudaks võimatuks taotluse eesmärgi õigeaegse saavutamise. Kohus peaks seda võimalust kasutama üksnes erandlikes olukordades, näiteks juhul, kui massilise sissereände või muu hädaolukorra tõttu tuleb kohtul menetleda suurt hulka taotlusi ning määrust ei ole võimalik koostada täielikult – s.t koos

	Praktikas on täna pigem probleemiks see, et eelaresti kohaldatakse liialt kergekäeliselt, mõistmata selle tagajärgi isikule. Näiteks võib tagastusnõude või pangakonto arestimine tähendada ettevõtja jaoks vähemalt ajutist maksevõimetust ning viia lõppastmes püsiva maksejõuetuseni kui jooksvaid rahalisi kohustusi ei ole võimalik pikemas ajalisel perioodis täita. Seejuures võib eelarest ning rahaliste ressursside külmutamine raskendada ka isiku õiguste hilisemat kohtulikku kaitset. Sisuliselt on tegu hagi tagamise ekvivalendiga halduskohtumenetluses. Seejuures sätestab TsMS § 384 üheselt, et hagi tagamise avaldus lahendatakse põhjendatud määrusega. MKS § 136¹ regulatsiooni kehtestamisega nõ kohtuliku puhvri loomisel oli seadusandja eesmärgiks välistada täitevvõimu omavoli ning kaitsta maksumaksjat täitevvõimu rutakate otsuste eest. Eelnõuga kavandatud võimalus lahendada vastav luba andev määrus ilma põhjendava osata, asetab kohtu sisuliselt „kummitempli“ rolli. Tegemist oleks äärmiselt ohtliku arenguga, sest see võib ajendada haldusorganit omakorda esitama põhjendamatu taotlusi. Ka siin oleks huvitav lugeda statistikat, mitmel protsendil kõikidest juhtudest on kohtud jätnud MTA eelaresti taotluse rahuldamata ning mitmel juhul on hiljem osutunud eelarest põhjendamatuks (nt maksusumma määramata jätmise või selle tühistamise tõttu) ning kas sellisel juhul on järgnenud riigile rahaline vastutus. Haldustoiminguid, milleks on võimalik kohtult luba taotleda on mitmeid ning tõenäoliselt on osa neist sellised, mille puhul luba andev kohtumäärus on asja kiireloomulisusest tulenevalt otstarbekas teha esialgu ilma põhjendava osata. Eelnõu seletuskirjas on näiteid selliste lubade kohta toodud ning vajadust regulatsiooni ühtlustamise osas tuleb möönda. Samas eeldab üldsätte loomine, et välja on selgitatud reguleerimisalasse jäävad olukorrad ning hinnatud üldsätte kohaldatavuse sobivust ja vajalikkust. Üks võimalus probleemist üle saada on kehtestada erand eriseaduses, nt sätestada MKS §-s 136¹ üheselt nõue, et kohus annab haldustoiminguks loa põhjendatud määrusega.	kirjeldava ja põhjendava osaga – seaduses ettenähtud 48 tunni jooksul alates isiku kinnipidamisest. Sellisel juhul on oluline tagada, et isikute põhiõigused jääksid kaitstuks ning kohtumenetlus vastaks õigusemõistmise põhimõtetele. Isikul on võimalik 7 päeva jooksul esitada kohtule taotlus, et määrust täiendataks kirjeldava ja põhjendava osaga. Oluline on rõhutada, et ka sellises olukorras, kus kohus teeb loa andmise määruse esmalt ilma põhjendusteta, peab ta siiski olema veendunud, et haldustoiminguks loa andmise tingimused on täidetud ning loa andmine on sisuliselt põhjendatud. Samuti peab kohus olema valmis need põhjendused hiljem lisama, kui isik seda taotleb.
--	---	---

5.	Eelnõu kohaselt ei kuulu edaspidi avalikustamisele kompromissi kinnitamise määrused. Muudatuse vajalikkus ning ajend jääb eelnõu seletuskirjast ebaselgeks. Eelnõu seletuskirja kohaselt ei anna kompromisside avalikustamata jätmine kohtule märkimisväärset tööaja kokkuhoidu, kuid menetlusosalise jaoks tagab regulatsioon kompromissi konfidentsiaalsuse. Arusaamatuks jääb, kuidas on kompromissi konfidentsiaalsus eraldiseisvaks väärtuseks arvestades kohtumenetluse avalikkuse põhimõtet. Arvestades, et halduskohtus vaieldakse enamasti avalikku huvi puudutavate haldusaktide ja haldusorgani tegevuse üle, ei ole haldusorganil mistahes õigusaktist tulenevat huvi „konfidentsiaalsusele“. Selline huvi saab olla halduse subjektidel, kelle andmed saab lahendist eemaldada ka kehtiva korra alusel. AvTS § 36 lg 1 p 9 alusel tuleb nt avalikustada mistahes avalike vahendite kasutamine. Kompromisside salastamine ei tohiks anda haldusorganile võimalust ebaõnnestunud või õigusvastase haldusmenetluse varjamiseks. Seega ei ole arusaadav, millist probleemi eelnõuga lahendatakse ja miks selline regulatsioon vajalik on.	Arvestatud. Tulenevalt kooskõlastusringil esitatud vastuargumentidest on muudatus eelnõust välja jäetud.
6.	Ehkki eelnõu peamiseks eesmärgiks on halduskohtumenetluse tõhustamine, oleks eelnõu raames mõistlik lahendada ka mitmeid probleeme, mis on praktikas tõusetunud seoses menetluskuludega. Seejuures võiks nii mõnigi lahendus selles vallas aidata kaasa ka kohtumenetluse tõhustamisele. Halduskohtumenetluses on menetluskulude kindlaksmääramise küsimuses toimunud lähenemine tsiviilkohtumenetluse reeglitele (nt enam ei pea menetluskulude kandmist maksekorraldustega tõendama, käibemaksu küsimuses on saavutatud selgus). Samas esineb aspekte, milles praktika on erinev ning mille puhul tasuks tsiviilkohtumenetluse regulatsioone ja väljakujunenud praktikat eeskujuks võtta ning ka halduskohtumenetluse regulatsioone vastavalt muuta: 1) Sarnaselt tsiviilasjadega oleks ka halduskohtumenetluses otstarbekas menetluskulude nimekirja esitamine alles kohtuistungi järel terviknimekirjana, mis hoiaks ära vajaduse täiendavaid toiminguid teha	Arvestatud. HKMSi on lisatud muudatus, mille kohaselt tuleb menetluskulude nimekirja esitada hiljemalt 3 tööpäeva jooksul arvates kohtuistungist, kus lõpetati asja arutamine. Samuti ole vaja õigusabiteenuse kulude kohta esitada enam kuludokumente.

	(esitada täiendav menetluskulude nimekiri või koostada sellele vastuväiteid); 2) Sarnaselt tsiviilasjadega võiks ka haldusasjades olla piisav menetluskulude nimekirja esitamine ilma kohustusega esitada seda tõendavaid dokumente – praktikas õigusabiteenuste arveid. Kui kohtul tekib küsimusi kantud menetluskulude kohta, on võimalik arved välja küsida; 3) Täpsustamist vajab tulemustasu kui ühe võimaliku tasumudeli vastuvõetavus kulude hüvitamise aspektist lähtuvalt - tulemustasus kokku leppimine on praktikas tavapärane, millele viitab mh AdvS § 61 lg 3. Seejuures on tavaks tulemustasus kokku leppida just keerukamates õigusvaidlustes. Juhul, kui välistada halduskohtumenetluses menetluskulude hüvitamine tulemustasu kokkuleppe korral, oleks oluliselt takistatud õiguste tõhus kohtulik kaitse PS § 15 tähenduses.	
Notarite Koda		
1.	Eelnõu §-ga 9 on kavas muuta notariaadiseaduse § 3 lõiget 2⁴ ja sõnastada see järgmiselt: “(2⁴) Julgeolekuasutuse juhi nõudmisel annab notar Notarite Koja eestseisuse loal andmeid ametitoimingute kohta julgeolekuasutusele julgeolekuasutuste seaduse §-s 6 ja § 7 lõikes 1 sätestatud ülesannete täitmiseks. Loa andmine otsustatakse kirjalikult julgeolekuasutuse juhi põhjendatud kirjaliku taotluse alusel. Käesolevas lõikes sätestatud ei kohaldata käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud andmete avaldamisele.” Eelnimetatud sätte kehtiva sõnastuse järgi on julgeolekuasutusele julgeolekuasutuste seaduse §-s 6 ja § 7 lõikes 1 sätestatud ülesannete täitmiseks notari poolt andmete väljastamiseks olnud vajalik halduskohtu luba. Meie hinnangul tuleks eelnõus toodud muudatuse puhul laiemalt arvesse võtta õigusnõustajate saladuse hoidmise kohustust, mis kaitseb isikute	Arvestatud. Tulenevalt kooskõlastusringil esitatud vastuargumentidest on muudatus eelnõust välja jäetud.

õigust eraelu puutumatusele (Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 8, Eesti Vabariigi põhiseadus §-d 26 ja 33) ning õigust õiglasele kohtupidamisele ja kaitsele (Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 6, Eesti Vabariigi põhiseadus § 15), mis on kõigi põhiõiguste nurgakiviks.

Notarite ametipidamise puhul on eelmärgitud kohustus reguleeritud notariaadiseaduse §-s 3. Siinkohal tuleb märkida, et notarite tegevuse juures on ülimalt tähtis, et klient usaldaks neile õigusabi osutamiseks täit informatsiooni. Konfidentsiaalsuse kindluse puudumisel ei saa tekkida usaldust.

Põhiõigusi piiravate toimingute tegemise protseduur peab olema üheselt arusaadav, läbipaistev ja kontrollitav. Viimasest on senini ilmselgelt lähtunud ka seadusandja, kehtestades notariaadiseaduse § 3 lõikes 2 uurimisorganite puhul eeldusena kohtuliku kontrolli (kohtumääruse olemasolu ja notarile esitamise kohustuse). Samuti on halduskohtu loa olemasolu vajalikkus kehtestatud julgeolekuasutuse juhi nõudmisel julgeolekuasutuste seaduse §-s 6 ja § 7 lõikes 1 sätestatud ülesannete täitmiseks notari ametitoimingute kohta andmete andmisel.

Oleme seisukohal, et konfidentsiaalsuskohustuse alla käivate andmete andmine julgeolekuasutustele peab olema üldjuhul välistatud ning andmete saamiseks loa saamiseks ei saaks meie hinnangul piisata avalik-õigusliku juriidilise isiku juhtimisorgani ehk Notarite Koja eestseisuse otsusest. Samuti märgime, et Notarite Koja eestseisusesse kuuluvad notarid, kellel puudub teadmine julgeolekuasutuse menetluste toimimisest, sh tõendite kogumisest, proportsionaalsusest. Lisaks ei oma nad teadmist, millistel kaalutlustel halduskohus otsustab andmetele juurdepääsuks loa andmise. Toome siinkohal välja ka asjaolu, et Notarite Koja eestseisusesse kuulub 7 notarit ning andmed notari ametitoimingute sisu ja julgeolekuasutuse menetluses oleva juhtumi kohta jõuaksid loa

	andmise menetlemisel seega mitmete isikuteni. Samas on halduskohtus ühe menetlusega seotud inimeste ring märgatavalt kitsam. Kokkuvõttes jääb meile mõistetamatuks, millisel põhjusel võiks julgeolekuasutustel olla lubatud andmete saamine teisel viisil kui uurimisorganitele või kohtule. Meie hinnangul muudab eelnõus pakutud sõnastus regulatsiooni ja andmete väljastamise protsessi läbipaistmatumaks, iseäranis arvestades seda, et notariaadiseaduse § 3 lõike 2 kohaselt on seadusandja vajalikuks pidanud kohtute puhul notarilt andmete saamise õigust piiritleda konkreetse asjaga kriminaal-, tsiviil- või haldusasjades, mis on kohtu menetluses ning uurimisorganite puhul konkreetsetes asjas kohtumääruse alusel. Mõistetamatuks jääb ka kohtute töökoormuse langetamise eesmärk, kuna eelnõu seletuskirja kohaselt ei ole viimase kolme aasta jooksul halduskohtus kõnealuse sätte alusel lubade andmise menetlusi esinenud. Arvesse võttes eeltoodut teeme ettepaneku jätta eelnõu §-s 9 toodud notariaadiseaduse § 3 lõike 2⁴ muudatus eelnõust välja.	
2.	Eelnõu §-ga 10 on kavas tunnistada kehtetuks notari distsiplinaarvastutuse seaduse § 63 lõike 4 neljas ja viies lause. Sätte kehtiva sõnastuse järgi võib aukohus taotleda halduskohtult abi tõendite kogumiseks või nende tagamiseks. Halduskohus lahendab aukohtu taotluse halduskohtumenetluse seadustiku haldustoiminguks loa andmise sätete järgi määrusega. Seletuskirja (lk 25 ja 25) kohaselt on muudatuse eesmärgiks halduskohtult abi taotlemise võimaluse väljajätmine, et vähendada kohtute töökoormust. Märgime, et Notarite Kojas aukohus ei ole praktikas mitte kunagi kasutanud eelmainitud sätte alusel tõendite kogumisel või nende tagamisel halduskohtult abi. Seega ei ole tegemist praktikas sageli kasutatava	Mitte arvestatud. Tõendite kogumisel abi osutamise kohustus kujutab endast potentsiaalselt kohtute töökoormust suurendavat ülesannet, mis ei kuulu kohtu põhifunktsiooni – õigusemõistmise – juurde. Seetõttu ei ole põhjendatud sellise ülesande panemine kohtule. Kuigi tegemist on harva rakendatava regulatsiooniga, on sellel siiski risk kujuneda eeskujuks ning võib juhtuda, et selle alusel hakatakse tulevikus kohtutele

	võimalusega ning kohtute koormust antud sätte olemasolu tegelikkuses ei mõjuta. Samas on meie hinnangul oluline, et aukohtul oleks võimalik pöörduda tõendite kogumise vajaduse korral pädeva ja erapooletu asutuse poole, kellel on olemas sellekohane praktiline kogemus. Lisaks märgime, et kehtival regulatsioonil on preventatiivne, vaidlusi ärahoidev mõju. Arvesse võttes eeltoodut teeme ettepaneku jätta eelnõu §-s 10 toodud notari distsiplinaarvastutuse seaduse § 63 lõike 4 neljandat ja viiendat lauset puudutav muudatus eelnõust välja.	määrama sarnaseid abistavaid ülesandeid ka teistes valdkondades. Kõnealuse regulatsiooni asemel võiks kaaluda notari distsiplinaarvastutuse seaduse muutmist selliselt, et aukohtul oleks paremad võimalused oma menetluse läbiviimiseks ja vajalike tõendite kogumiseks ilma kohtu kaasamise vajaduseta.
Eesti Linnade ja Valdade Liit		
1.	HKMS § 108 täiendatakse lõikega 6² järgmises sõnastuses: „(6²) Vastustaja kannab kaebaja menetluskulud, kui kohus jätab kaebuse rahuldamata või lõpetab menetluse kaebusest loobumise tõttu pärast vaidlustatud haldusaktis vigade kõrvaldamist käesoleva seadustiku §-s 171¹ käsitletud veaotsuse alusel.“; Antud juhul võiks § 108 lõige 6² olla sõnastatud sarnaselt sama sätte lõikega 6¹, mille kohaselt: „Vastustaja kanda võib jätta tühistamiskaebuse esitamisega seotud kaebaja menetluskulud juhul, kui kohus jätab oluliste põhjendamispuudustega haldusakti tühistamata eelkõige kohtumenetluses esitatud põhjenduste tõttu, millest kohtu hinnangul haldusorgan juhindus haldusakti andmisel.“ Seega võiks § 108 lõige 6² sõnastada selliselt, et vastustaja kanda võib jätta menetluskulud, seda ka seetõttu, et haldusaktis vaidlustatud vead võivad olla erinevad.	Selgitatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõus välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
2.	HKMS § 122 täiendatakse lõigetega 4 ja 5 järgmises sõnastuses: „(4) Kohtuasjas, mis puudutab tootmist taastuvatest energiaallikatest elektrituruseaduse § 57 tähenduses, korraldab kohus eelistungi või teeb menetlusosalistele teatavaks asja kohtus läbivaatamise aja ja koha või asja	Arvestatud osaliselt. Eelnõu on muudetud ning taastuvate energiaallikatega seotud vaidluste eelmenetluse paragrahvi on täiendatud

	kirjalikus menetluses läbivaatamise üksikasjad kolme kuu jooksul puudusteta kaebuse esitamisest arvates. (5) Kui kohus jõuab eelmenetluse käigus järeldusele, et kaebus tuleb rahuldada vaidlustatud haldusakti või toimingu ilmselge õigusvastasuse tõttu, võib ta teha otsuse kaebuse ja vastuste põhjal, korraldamata kohtuistungit ja määramata tähtaega täiendavate menetlusdokumentide esitamiseks.“; Juhime tähelepanu sellele, et § 122 lõikes 4 kirjeldatud olukorrad võivad olla võrdlemisi keerulised ja detailirohked ning seadus ei peaks ette nägema sellisteks olukordadeks lühendatud aega, seda enam, et ka vastustajale on vaja anda piisav aeg vastamiseks. Lisaks võib § 122 lõikes 5 sätestatud „ilmselge õigusvastasus“ tekitada väga palju vaidlusi.	võimalusega, et kohus saab 3 kuu tähtaega pikendada, kui selgub, et kaebust on vaja täiendavalt uurida. See annab kohtule võimaluse põhjendatud juhul teha eelmenetlusele seatud tähtajast erandeid. Kasutatud sõnastus „ilmselge õigusvastasus“ võib küll tekitada vaidlusi, samas, nagu eelnõu seletuskirjas on juba märgitud, siis on see mõiste protsessiõiguses laialdaselt kasutusel. Haldusakti või toimingu ilmselge õigusvastasusega on tegemist juhul, kui kohtul on kaebuse ja asjaoludega tutvumise korral üheselt selge, et kaebus tuleb rahuldada ning kohtumenetluse jätkamine ning täiendavate dokumentide esitamine ei saa kaebust rahuldavat otsust enam kuidagi mõjutada.
3.	HKMS täiendatakse §-ga 171¹ Leiame, et HKMS § 171¹ lõike 1 sõnastus on laialivalguv ja samuti annab nimetatud sätte lõige 3 mitmeid võimalusi menetluse kestvust veelgi rohkem pikendada, seda just menetluse peatamise ja määruskaebuse andmise võimaluse tõttu.	Arvestatud. Veaotsuse regulatsioon on eelnõus välja jäetud. Tulenevalt kooskõlastusringil saadud tagasisides väljatoodud vastuargumentidest vajab veaotsuse sätestamine seaduses täiendavat analüüsi ja arutelu.
4.	HKMS § 175 lõige 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:	Selgitatud.

	„(2) Sõltumata jõustumisest võib kohus avaldada kohtuotsuse või selle sisu käesoleva seadustiku §-s 89 sätestatud tingimustel. Menetlusosaliste seisukohta küsitakse selleks juhul, kui see on kohtu hinnangul vajalik ja võimalik avaldamise eesmärgi arvestades.“; Paragrahvi 175 täiendatakse lõikega 2¹ järgmises sõnastuses: „(2¹) Määruse peale, millega lahendatakse käesoleva paragrahvi lõike 2 alusel kohtuotsuse või selle sisu avaldamise peale esitatud vastuväide, võib esitada määruskaebuse. Määruskaebuse kohta tehtud kohtulahend on lõplik.“; Antud juhul on küsimus selles, kas meie õiguskeskkonnas on õige avaldada jõustumata lahendeid ja seda eriti olukorras, kus menetlusosaliste seisukohti ei küsita. Seda enam, et vaidlustada saab vaid määrust, millega jäeti rahuldumata vastuväide avaldamisele ning kui kohus seisukohta ei küsi, siis avaldabki.	Muudatuse kohaselt jäetakse kohtu hinnata, kas kohtuotsuse avaldamine enne selle jõustumist on teatud olukordades vajalik ning kas selleks on vajalik küsida menetlusosaliste seisukohta. Eesmärgiks on vältida olukordi, kus kohtuotsuse kohta hakatakse ajakirjanduses ning sotsiaalmeedias avaldama valeinfot. Kohtul peaks sellises olukorras olema võimalus oma lahendeid avalikkusele kiiresti ja bürokraatiavabalt tutvustada Praegu on samuti võimalik jõustumata kohtulahendiga tutvumine HKMS § 89 alusel, mille lg 2 võimaldab seda teatud juhtudel ka poolte nõusolekuta. Küll aga peab kohus küsima selleks menetlusosaliste seisukohta. Eelnõu kohaselt jääb seisukoha küsimise vajalikkus kohtu otsustada.
5.	HKMS § 179 lõiget 4 täiendatakse teise lausega järgmises sõnastuses: „Kompromissi kinnitamise määrust ei avalikustata arvutivõrgus.“; Seletuskirjas puudub selgitus, miks see välistatakse.	Arvestatud Tulenevalt kooskõlastusringil esitatud vastuargumentidest on muudatus eelnõust välja jäetud.
6.	HKMS § 218 lõike 1 teine ja kolmas lause tunnistatakse kehtetuks ja § 218 täiendatakse lõigetega 1¹–1³ Kehtiva HKMS § 218 lõige 1 on praegu järgnev: „Pärast seaduse nõuetele vastava kassatsioonkaebuse vastuvõtmist toimetab Riigikohus kassatsioonkaebuse ärakirja koos lisadega teistele menetlusosalistele kätte. Koos kassatsioonkaebuse kättetoimetamisega teeb Riigikohus menetlusosalistele teatavaks tähtaja, mille jooksul nad	Selgitatud. Märkuse mõte ei ole täpselt mõistetav. Muudatuse mõte on loobuda vastuse nõudmisest edasikaebusele ning võtta Riigikohtult kohustus oodata vastus kassatsioonkaebusele ära. Normidega on

	võivad esitada kirjaliku vastuse kassatsioonkaebusele. Riigikohus võib kohustada menetlusosalist kassatsioonkaebusele vastama. Jääb arusaamatuks, miks on vajalik seaduse tekst muuta raskesti loetavaks, pikaks ja lohisevaks.	püütud kõnealune olukord selgemalt ära kirjeldada.
7.	HKMS 27. peatükki täiendatakse §-ga 265¹, mille sõnastus loob ohu menetluse kestust veelgi pikendada, eriti kuna on võimalus tähtaegade ennistamist taotleda.	Selgitatud. Märkuse puhul ei ole täpselt arusaadav, kuidas menetluse kestused muudatuse tagajärjel pikenevad. Näiteks kohtuasjades, kus kaebaja ei soovi määruskaebust esitada, võib see kohtute koormust oluliselt vähendada. Samuti luuakse regulatsiooniga selged tähtajad, mille jooksul peab isik teatama soovist haldustoiminguks loa andmise määrust vaidlustada. Kehtivas seaduses vastav norm puudub. Muudatus tagab seega suurema õigusselguse menetlusosaliste jaoks.
8.	HKMS § 279 lõige 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: „(2) Ringkonnakohtule apellatsioon- või määruskaebuse esitaja vastaspool on kohustatud esitama kümne päeva jooksul edasikaebuse saamisest arvates kaebusele kirjaliku vastuse. Sama tähtaja jooksul on vastuse esitamise õigus ülejäänud menetlusosalistel.“; Ning paragrahvi 279 täiendatakse lõikega 3 järgmises sõnastuses: „(3) Riigikohtule esitatud kassatsioon- või määruskaebusele on menetlusosalistel õigus vastata edasikaebuse saamisest arvates kümne päeva jooksul.“. Selle sätte puhul on probleemkohaks see, et kui seadusandja annab ette konkreetsed tähtajad, mis paraku on tihti liiga lühikesed, siis seadusega paika pandud vastamise tähtaegsid ei saa kohus pikendada.	Selgitatud. Märkuse sisu ei ole täpselt arusaadav. Muudatusega ei kehtestata tähtaega, vaid see tähtaeg on kehtivas seaduses kirjas. Hankeasjades muutub kassatsioonkaebusele vastamine vabatahtlikuks. Kehtiva seaduse järgi on see kohustuslik, aga see kohustus ei ole sisuliselt põhjendatud. Kuigi põhimõtteliselt jääb alles 10-päevane vastamise tähtaeg, võimaldab eelnõus olev HKMS § 219 lg 2 muudatus menetlusloa

		enne tähtaja möödumist ära otsustada, mida ka senises praktikas sageli tehakse.
Sotsiaalkindlustusamet		
1.	Nagu eelnõu seletuskirjas (p 6.5, lk 48) on märgitud, suureneb (kohtute töökoormuse vähendamisega) SKA töökoormus ja see puudutab nii täiendavate taotluste menetlemist, tugiteenuseid kui ka vaidemenetlusi. Sellega seonduvalt oleme seisukohal, et juhul kui eelnõu § 14 võetakse muutmata kujul vastu, siis tuleb lisanduvate ülesannete täitmiseks ette näha ameti teenistuskohdade suurendamine kahe teenistuskoha võrra ja lisanduvate teenistuskohdade ning ülesannete täitmisega kaasnev mõju SKA eelarvele on minimaalselt 80 234 eurot aastas. SKA-l ei ole võimalik täita lisanduvaid ülesandeid olemasolevate ressursidega, kuivõrd ainuüksi perioodil 1.01 – 1.09.2024 on SKA teenistuskohade arvu vähendanud 58 teenistuskoha võrra. Seejuures oleme 2024 aastal koondanud 24 inimest – neist 14 hüvitiste osakonnast ning 10 kliendisuhete ja teabehalduse osakonnast, keda kavandatud muudatused otseselt puudutavad.	Selgitatud. Mööname, et Sotsiaalkindlustusamet töökoormus võib muudatuse tulemusena tõusta ning seetõttu võib olla vajalik senise töö ümberkorraldamine või uute teenistuskohdade loomine. Täiendasime seletuskirja mõjude osa ning eelnõuaga kaasnevate kulude peatükki märkuses väljatoodud kulude osaga.
2.	Oleme seisukohal, et eelnõu seletuskirja (p 6.5) mõjude osa on prognoositud SKA suhtes liialt tagasihoidlikult, kuna SKA on jätnud aastate jooksul rahuldamata ca 220 sooduspensionide taotlust, kus esitatud dokumendid ei kinnitanud kutseala või ametikoha vastavust sooduspensionile õigust andvale tööle. Nendest 220 sooduspensionide taotlustest on meile teadaolevalt kohtusse jõudnud alla pooled, mis kinnitab, et inimesed ei suutu kohtusse pöördumisse kergekäeliselt ja kohtute tänane koormus ei ole võrreldav kavandatava muudatuse tegeliku mõjuga. Kui edaspidiselt tuleks SKA-l hakata välja selgitama pensioni määramise aluseks olevaid avalik-õigusliku suhte tingimusi, siis tähendaks see meie hinnangul ametile suuremat töökoormust kui eelnõude mõjude osas on hetkel prognoositud. Seejuures tuleb arvestada, et isegi kui täna tuvastatakse kohtutes kõige sagedamini avalik-õigusliku suhte tingimusi seoses kutsealade pensionidega (väljateenitud aastate pension ja	Selgitatud. Mööname, et Sotsiaalkindlustusameti töökoormus võib muudatuse tulemusena suureneda. Samas on praegu pensionistaaži tuvastamise kohustus kohtutel, kelle töökoormus on väga suur ning kes peavad tagama riigis õigusemõistmise kättesaadavuse. Eelnõu eesmärk on kohtute koormuse vähendamine ning kohtute tavapärasest õigusemõistmise funktsioonist väljuvate ülesannete kohtust väljaviimine. Selle juures on paratamatu, et suureneb teatud haldusorganite töökoormus, kes

	soodustingimustel vanaduspension), siis avalik-õigusliku suhte tingimuse tuvastamise küsimusi võib tõusetada ka teistes pensioniliikides. Näiteks jõutakse meile teadaolevalt kohtusse väga harva seoses lapse kasvatamise tuvastamisega ja sellega seonduvate õigustega pensionis. Need ja teised pensioni määramise aluseks oleva avalik-õigusliku suhte tingimuste tuvastamised oleksid eelnõu järgi edaspidiselt kõik SKA pädevuses.	peavad hakkama tegema otsuseid kohtu asemel.
3.	Lõpetuseks märgime, et juhul kui avalik-õiguslike suhete tingimuste tuvastamine soovitakse panna SKA ülesandeks, siis lisaks punktis 1 nimetatud kuludele, kaasnevad ülesande täitmisega ka teatud juhtudel eksperdi või ekspertiisi kulud. Tänaste kohtulahendite pinnalt on näha, et avalik-õigusliku suhte tingimuste tuvastamise protsessid on muutunud üha keerukamaks. Sellega seonduvalt näeme vajadust kaasata (lisaks tunnistajatele) avalik-õigusliku suhte tingimuste tuvastamisse menetlusse ka eksperte, kes tunneksid kutsealade ja ametikohtade ülesandeid ja oskaksid hinnata, kas konkreetne kutseala või ametikoht on sisuliselt vastav sooduspensionidele 2 õigust andvale kutsealale. Seetõttu tuleks SKA pädevuse laiendamisel lahendada ka eksperdi või ekspertiisi kulude kandmise küsimus.	Selgitud. Nõustume, et muudatuste tulemusena võib Sotsiaalkindlustusametil olla vajalik oma tööd ümber korraldada ning sellega võivad kaasneda täiendavad kulud.
Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet		
1.	Teeme (lisaks eelmenetlusele seatud tähtajale) ettepaneku seada kindlad tähtajad ka kaebuste menetlusse võtmise otsustamiseks ja apellatsiooniasutme eelmenetlusele. Kuivõrd peamine kitsaskoht kohtumenetluses on täna eelkõige apellatsiooniasutmes, siis teeme ettepaneku ka ringkonnakohtule seada tähtajad, et taastuenergia kohtuasjad saaksid kiiremini lahendatud. Samuti on kaebuste menetlusse võtmine kohati viibima hakanud, mistõttu peaks ka siin konkreetsemad tähtajad seadma. Sellest tulenevalt teeme ettepaneku HKMS-i teha järgmised täiendavad muudatused:	Mitte arvestatud Justiits- ja Digiministeerium ei toeta üldiselt kohtutele tähtaegade seadmist ning taastuvate energiaallikatega seotud vaidluste eelmenetlusele tähtaja seadmine on erandlikult plaanis üksnes seetõttu, et tegemist on riigile prioriteetse valdkonnaga, kus soovitakse saavutada seda, et asjad ei jääks esimeses kohtuastmes seisma, vaid vaadatakse esialgselt kohtus kiiresti üle. Eelnõus on kõnealust muudatust täiendatud

		nii, et kohus võib seda tähtaega pikendada (kuni 3 kuud), kui ta leiab, et kaebust on vaja täiendavalt uurida. Kohtute roll on hinnata iga konkreetse kohtuasja asjaolusid, keerukust ja vajalikke menetlustoiminguid, et menetlust asjakohaselt juhtida ja korraldada. Selle ülesande täitmiseks peab kohtul säilima vajalik kaalutlusruum ning menetluslik paindlikkus. Ettepanekud, millega soovitakse kehtestada konkreetseid tähtaegu kohtu erinevatele menetlustoimingutele, võivad seda kaalutlusruumi põhjendamatult piirata. Kuigi kiire menetlus võib olla teatud juhtudel oluline, ei tohiks see toimuda sisulise kvaliteedi arvelt. Pidevalt kasvav kohtute töökoormus, sh keerukate ja mahukate asjade osakaalu suurenemine, eeldab, et kohtutel peab olema võimalus ise oma tööd vastavalt olukorrale prioritseerida. Üldjuhul ei ole põhjendatud selliste tähtaegade seadmine, mida kohus ei saa piisava paindlikkusega kohaldada ega vajadusel ületada. Sellised piirangud võivad hoopis kaasa tuua formaalsete tähtaegade järgimist sisulise menetluse arvelt, mis kahjustab õiguskaitse kvaliteeti. Samuti ei
--	--	---

		pruugi ühetaolised tähtajad arvestada erinevate kohtuasjade sisu, iseloomu ega eripära.
2.	Paragrahvi 120 täiendatakse lõikega 5 järgmises sõnastuses: „(5) Kaebuse, mis puudutab tootmist taastuvatest energiaallikatest elektrituruseaduse § 57 tähenduses, tagastab kohus 30 päeva jooksul puudusteta kaebuse esitamisest arvates.“ Täienduse eesmärk on lühendada nõ hõljuvat aega, mil pole teada, kas kaebus menetlusse võetakse.	Mitte arvestatud. Eelnõuga ei soovita kehtestada kohtumenetlusele täiendavaid tähtaeg (vt selgitust Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ettepanekute punktis 1).
3.	Paragrahvi 187 täiendatakse lõikega 1¹ järgmises sõnastuses: „(1¹) Apellatsioonkaebuse, mis puudutab tootmist taastuvatest energiaallikatest elektrituruseaduse § 57 tähenduses, menetlusse võtmise või sellest keeldumise otsustab ringkonnakohus 30 päeva jooksul puudusteta apellatsioonkaebuse esitamisest arvates.“. Täienduse eesmärk on lühendada nõ hõljuvat aega, mil pole teada, kas apellatsioonkaebus võetakse menetlusse. Haldusasjas 3-23-1429 kulus apellatsioonkaebuse menetlusse võtmiseks 1,5 kuud. Samas haldusasjas 3-23-749 kulus menetlusse võtmiseks 15 päeva, mis tähendab, et kiiremini on ka võimalik menetlusse võtmine ära otsustada.	Mitte arvestatud. Eelnõuga ei soovita kehtestada kohtumenetlusele täiendavaid tähtaegu (vt selgitust Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ettepanekute punktis 1).
4.	Paragrahvi 188 täiendatakse lõikega 4 järgmises sõnastuses: „(4) Kohtuasjas, mis puudutab tootmist taastuvatest energiaallikatest elektrituruseaduse § 57 tähenduses, korraldab ringkonnakohus eelistungi või teeb menetlusosalistele teatavaks asja kohtus läbivaatamise aja ja koha või asja kirjalikus menetluses läbivaatamise üksikasjad kolme kuu jooksul puudusteta apellatsioonkaebuse esitamisest arvates.“ Täienduse eesmärk on lühendada apellatsioonimenetlusele kuluvat aega, mis on hetkel kõige kriitilisem, kuna kirjaliku või suulise menetluse määramine võtab liiga kaua aega. Näiteks haldusasjas nr 3-23-749 on menetlusse võtmise määrus tehtud 23.04.2024 ja vastus	Mitte arvestatud. Eelnõuga ei soovita kehtestada kohtumenetlusele täiendavaid tähtaegu (vt selgitust Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ettepanekute punktis 1).

	apellatsioonkaebusele esitatud 23.05.2024, kuid seejärel ringkonnakohus teadaolevalt menetlustoiminguid teinud ei ole.	
5.	Paragrahvi 207 täiendatakse lõikega 1¹ järgmises sõnastuses: „(1¹) Määruskaebuse, mis puudutab tootmist taastuvatest energiaallikatest elektrituruseaduse § 57 tähenduses, menetlusse võtmise otsustab ringkonnakohus 7 päeva jooksul puudusteta määruskaebuse esitamisest arvates.“ Täienduse eesmärk on lühendada nõ hõljuvat aega, mil pole teada, kas määruskaebus võetakse menetlusse. Näiteks haldusasjas nr 3-24-944 ei ole seisuga 15.11.2024 kaebajate 05.07.2024 määruskaebuse menetlusse võtmise üle otsustavat määrust tehtud. Haldusasjas 3-23-1716 kulus määruskaebuse menetlusse mittevõtmise määruse tegemiseks 2 kuud. HKMS § 207 lõike 1 esimene lause ütleb, et ringkonnakohus otsustab määruskaebuse menetlusse võtmise viivitamata pärast määruskaebuse saamist. Küsimus on, kas 2 või 4 kuud on „viivitamata“ viidatud sätte mõistes. Meie hinnangul tuleks vähemalt taastuenergia menetlustes seada tähtaeg, mille jooksul tuleks määruskaebuse menetlusse võtmine otsustada.	Mitte arvestatud. Eelnõuga ei soovita kehtestada kohtumenetlusele täiendavaid tähtaeg (vt selgitust Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ettepanekute punktis 1)..
6.	Paragrahvi 210 täiendatakse lõikega 2¹ järgmises sõnastuses: „(2¹) Määruskaebuse, mis puudutab tootmist taastuvatest energiaallikatest elektrituruseaduse § 57 tähenduses, lahendab ringkonnakohus 21 päeva jooksul puudusteta määruskaebuse esitamisest arvates.“. Täienduse eesmärk on lühendada määruskaebuse menetlusele kuluvat aega.	Mitte arvestatud. Eelnõuga ei soovita kehtestada kohtumenetlusele täiendavaid tähtaeg (vt selgitust Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ettepanekute punktis 1).
Eesti Meediaettevõtete Liit		
1.	Punktides 10 ja 11 toodud jõustumata kohtuotsuse avaldamise tingimuste puhul kohtu äranägemisel palume kindlasti arvesse võtta ajakirjanduse kui avalikkuse esindaja huve ja ülesandeid kohtuvõimu läbipaistvuse tagamisel. Eeldame, et seletuskirjas mainitud kohtu kohast vaoshoitust ei hakata tegelikkuses tõlgendama diskreetsusena ning et kohus ei hakka otsuste avalikustamisel seda võimalust kasutama täiendava vahendina vaidluspoolte konfidentsiaalsuse saavutamiseks.	Selgitatud. Muudatustega pigem laiendatakse kohtu võimalusi jõustumata otsuseid avaldada. Praegu on samuti võimalik jõustumata kohtulahendiga tutvumine HKMS § 89 alusel, mille lg 2 võimaldab seda teatud

		juhtudel ka poolte nõusolekuta. Küll aga peab kohus küsima selleks menetlusosaliste seisukohta. Eelnõu kohaselt jääb seisukoha küsimise vajalikkus kohtu otsustada.
2.	Punktis 13 toodud kompromissi kinnitamise määruste avalikustamise reguleerimiseks puudub meie arvates selge vajadus. Ka praegu saavad pooled seada kompromissi tingimuseks konfidentsiaalsuse, misjärel kohtul pole põhjust teistsugusele seisukohale asuda. Kompromissi tingimused saab muuta salajaseks, kuulutades menetluse kinniseks.	Arvestatud. Tulenevalt kooskõlastusringil esitatud vastuargumentidest on muudatus eelnõust välja jäetud.